

Broj: 302-D/26-1164/9

Podgorica: 05.10.2026. godine

IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE

Shodno članu 87 stav 1 tačka 34 Zakona o energetici („Sl. list CG“ br. 28/25 i 3/26), operator prenosnog sistema utvrđuje Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema električne energije. Donošenjem ovog Zakona, nacionalni pravni okvir usklađen je sa paketom propisa Energetske zajednice iz 2022. godine, uključujući prilagođenu Regulativu (EU) 2019/943 i Direktivu (EU) 2019/944. Ovim se uvode ključni instituti poput aktivnog kupca, energetske zajednice građana i agregacije, uz proširenje nadležnosti operatora sistema i regulatornih tijela, te uvođenje dinamičkih cijena električne energije.

Dodatno, 13. januara 2026. godine stupio je na snagu Zakon o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa, kojim se transponuju relevantne EU regulative. Nadovezujući se na nove zakonske odredbe, Vlada Crne Gore je 15. februara 2026. godine donijela Uredbu o radu prenosnog sistema i Uredbu o radu u havarijskom stanju i stanju oporavka sistema, čime je dodatno uslovljena potreba za usklađivanjem Pravila.

S tim u vezi, Crnogorski elektroprenosni sistem AD (CGES) izradio je Nacrt pravila za funkcionisanje prenosnog sistema električne energije. Javna rasprava povodom ovog Nacrta održana je u periodu od 21. aprila do 25. maja 2026. godine (po pozivu broj 302-D/26-1164/1).

MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE – Janez Kopač

Primjedba 1 - Dopuna člana 13

(7) Operator prenosnog sistema je dužan da na svojoj internet stranici objavljuje i redovno ažurira informacije o mogućnostima priključenja na prenosni sistem, koje obuhvataju:

- raspoloživi kapacitet za priključenje po zonama i naponskim nivoima;
- kapacitete koji su već dodijeljeni ili su u postupku priključenja;
- identifikaciju dijelova prenosnog sistema sa postojećim ili očekivanim ograničenjima;
- mogućnosti priključenja uz primjenu operativnih ograničenja ili fleksibilnih priključaka.

(8) Informacije iz stava 7 ovog člana ažuriraju se najmanje jednom kvartalno i izrađuju na osnovu transparentne metodologije koju utvrđuje OPS.

STAV CGES-a:

Primjedba se djelimično prihvata.

CGES prepoznaje važnost uvođenja obaveze objavljivanja i redovnog ažuriranja informacija o mogućnostima priključenja na prenosni sistem u cilju povećanja transparentnosti i efikasnosti procesa integracije novih izvora energije, pa se predlog dopune člana 13 stav 7 prihvata. Stav 8 člana 13 se prihvata djelimično, na način da se dinamika ažuriranja definiše kao obaveza koja se sprovodi najmanje jednom godišnje. Proračun slobodnih kapaciteta prenosne mreže je izuzetno kompleksan proces koji zahtijeva detaljne analize i mrežne simulacije. Kako se mrežni parametri i statusi priključenja ne mijenjaju u velikoj mjeri na kvartalnom nivou, uvođenje fiksne kvartalne obaveze bi predstavljalo nesrazmjerno administrativno i tehničko opterećenje za OPS bez stvarne koristi za investitore. Dio stava 8 člana 13 koji se odnosi na uvođenje obaveze donošenja nove metodologije se ne prihvata u predloženoj formi, jer predmet podzakonskih akata, ne mogu biti prava i obaveze subjekata i regulatorna nadležnost, te tako obaveza donošenja metodologije isključivo može biti uvedena zakonom, dok eventualna razrada takve obaveze može biti predmet podzakonskog akta, kao akta niže pravne snage od zakona. S tim u vezi, u članu 13 dodaju se novi stavovi 7 i 8 koji glase:

“(7) Operator prenosnog sistema je dužan da na svojoj internet stranici objavljuje i redovno ažurira informacije o mogućnostima priključenja na prenosni sistem, koje obuhvataju:

- raspoloživi kapacitet za priključenje po zonama i naponskim nivoima;
- kapacitete koji su već dodijeljeni ili su u postupku priključenja;
- identifikaciju dijelova prenosnog sistema sa postojećim ili očekivanim ograničenjima;
- mogućnosti priključenja uz primjenu operativnih ograničenja ili fleksibilnih priključaka.

(8) Informacije iz stava 7 ovog člana ažuriraju se najmanje jednom godišnje.”

Primjedba 2 - Dopuna člana 18

(4) U slučaju priključenja sa operativnim ograničenjima ili ograničenom odobrenom snagom, ugovor o priključenju mora sadržati:

- maksimalnu garantovanu snagu koju korisnik ima pravo trajno koristiti bez ograničenja;
- dodatni fleksibilni kapacitet i uslove njegovog korišćenja;
- jasno definisane uslove i situacije u kojima OPS može ograničiti isporuku ili preuzimanje električne energije;
- očekivani obim, učestalost i trajanje ograničenja, izražene kroz tehničke ili statističke pokazatelje;
- način aktivacije ograničenja, uključujući komunikacione i upravljačke zahtjeve;
- obavezu instalacije i održavanja sistema za daljinsko upravljanje snagom i razmjenu podataka;
- uslove i rokove za eventualni prelazak na priključak sa punom garantovanom snagom, ukoliko je primjenljivo.

(5) OPS je dužan da korisniku, prije zaključenja ugovora, dostavi procjenu očekivanog nivoa ograničenja iz stava 4 ovog člana.

Osnova: Direktiva (EU) 2024/1711, čl. 6a

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata.

Uvođenjem novih stavova 4 i 5 u članu 18, CGES vrši neophodnu harmonizaciju sa Direktivom (EU) 2024/1711, čime se omogućava primjena instituta fleksibilnih ugovora o priključenju. Ovim rješenjem se efikasnije koriste postojeći mrežni kapaciteti, investitorima se pruža veća pravna sigurnost kroz precizno definisane parametre ograničenja i obaveze daljinskog upravljanja, dok OPS istovremeno zadržava neophodnu kontrolu nad stabilnošću sistema.

Shodno navedenom, u članu 18 dodaju se novi stavovi 4 i 5 koji glase:

(4) U slučaju priključenja sa operativnim ograničenjima ili ograničenom odobrenom snagom, ugovor iz stava 1 ovog člana sadrži i:

- 1) maksimalnu garantovanu snagu koju korisnik ima pravo trajno koristiti bez ograničenja ukoliko analiza mogućnosti priključenja iz člana 51, odnosno studija o mogućnosti privremenog priključenja iz člana 57 to pokazu;
- 2) dodatni fleksibilni kapacitet i uslove njegovog korišćenja;
- 3) jasno definisane uslove i situacije u kojima OPS može ograničiti isporuku ili preuzimanje električne energije;
- 4) očekivani obim, učestalost i trajanje ograničenja, izražene kroz tehničke i/ili statističke pokazatelje;
- 5) način aktivacije ograničenja, uključujući komunikacione i upravljačke zahtjeve;
- 6) obavezu instalacije i održavanja sistema za daljinsko upravljanje snagom i razmjenu podataka;
- 7) uslove i rokove za eventualni prelazak na priključak sa punom garantovanom snagom, ukoliko je primjenljivo.

(5) OPS je dužan da korisniku, prije zaključenja ugovora iz stava 1 ovog člana, dostavi procjenu očekivanog nivoa ograničenja iz stava 4 ovog člana.

Primjedba 3 - Dopuna člana 20

(3) Pomoćne usluge i balansnu energiju mogu pružati proizvođači električne energije, objekti za skladištenje energije, krajnji kupci putem upravljanja potrošnjom, kao i agregatori, pojedinačno ili putem agregacije više resursa.

(4) OPS je dužan da obezbijedi nediskriminatoran pristup svim kvalifikovanim pružaocima usluga iz stava 3 ovog člana, na osnovu transparentnih i objektivnih tehničkih i tržišnih kriterijuma.

(5) OPS utvrđuje tehničke zahtjeve, minimalne veličine ponuda, način verifikacije isporuke i pravila mjerenja za pružanje pomoćnih usluga, uzimajući u obzir mogućnost agregacije.

Osnova:

Regulativa (EU) 2019/943, čl. 40 i 41

Direktiva (EU) 2019/944, čl. 31 i 32

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata.

CGES u potpunosti podržava predloženu dopunu jer se njome vrši neophodna harmonizacija sa ključnim aktima EU — Regulativom (EU) 2019/943 o unutrašnjem tržištu električne energije i Direktivom (EU) 2019/944 o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije. Uvođenje novih objekata, poput objekata za skladištenje energije, uvođenje novih entiteta za upravljanje aktivnim kupcima u okviru Demand Response-a i agregatora, predstavlja temelj za razvoj modernog, fleksibilnog i likvidnog balansnog tržišta.

Međutim, radi boljeg strukturiranja samog akta, predmetne odredbe biće unijete u član 129, koji već uređuje oblast pomoćnih usluga, u vidu novih stavova 2, 3 i 4.

Primjedba 4 - Dopuna člana 24

(2) OPS je dužan da, u saradnji sa operatorima distributivnog sistema, najmanje svake dvije godine izradi izvještaj o potrebama fleksibilnosti elektroenergetskog sistema za period od najmanje 5 i 10 godina.

(3) Izvještaj iz stava 2 ovog člana naročito obuhvata:

- procjenu potreba za fleksibilnošću po vremenskim horizontima (sezonski, dnevni i satni);
- identifikaciju doprinosa skladištenja energije, upravljanja potrošnjom i drugih fleksibilnih resursa;
- procjenu uticaja razvoja obnovljivih izvora energije na potrebe sistema;
- preporuke za optimalan razvoj sistema.

Osnova: Regulativa (EU) 2019/943, čl. 19e (2024/1747)

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata.

Sa tržišnog i operativnog aspekta, predloženi izvještaj donosi višestruke benefite. Prvenstveno, on pruža jasan i transparentan uvid investitorima u sisteme za skladištenje energije, agregatorima i velikim potrošačima uvid u kojim djelovima prenosnog sistema postoji stvarna potreba za fleksibilnim resursima. Takođe, detaljni podaci o sezonskim, dnevnim i satnim varijacijama poslužiće kao tehnička osnova za kreiranje novih balansnih proizvoda i efikasnije upravljanje zagušenjima u sistemu kroz tržišne mehanizme. Na kraju, saradnja sa operatorom distributivnog sistema omogućava da se svi kapaciteti fleksibilnosti, uključujući i one na distributivnoj mreži, uspješno mapiraju i stave u funkciju stabilnosti cjelokupnog elektroenergetskog sistema.

Primjedba 5 - Dopuna člana 29

(X) Prilikom izrade plana razvoja prenosnog sistema, OPS je dužan da, u saradnji sa operatorima distributivnog sistema, identifikuje potrebe za fleksibilnošću elektroenergetskog sistema, uključujući skladištenje energije i upravljanje potrošnjom, uzimajući u obzir sezonske, dnevne i satne varijacije u proizvodnji i potrošnji električne energije.

(X+1) Na osnovu analize iz stava X ovog člana, Agencija utvrđuje indikativni cilj za razvoj nefosilne fleksibilnosti, uključujući skladištenje energije i odziv potrošnje.

(X+2) OPS je dužan da u planu razvoja razmotri i uporedi razvoj mrežne infrastrukture sa alternativnim rješenjima zasnovanim na fleksibilnosti, uključujući skladištenje energije, upravljanje potrošnjom i druge mjere za optimizaciju rada sistema.

Osnova:

-Regulativa (EU) 2019/943, čl. 19e (procjena potreba fleksibilnosti)
-Regulativa (EU) 2019/943, čl. 19f (indikativni cilj za nefosilnu fleksibilnost)
(oba uvedena Regulativom (EU) 2024/1747)

STAV CGES-a:

Primjedba se djelimično prihvata.

Uvođenje zahtjeva za identifikaciju potreba za fleksibilnošću i obaveza uporedne analize mrežnih ulaganja sa alternativnim rješenjima (skladištenje energije, upravljanje potrošnjom i dr.) predstavlja iskorak ka optimizaciji razvoja prenosne mreže. Ovakav pristup omogućava da se investicije u infrastrukturu planiraju efikasnije, uzimajući u obzir sezonske i vremenske varijacije u radu sistema, što je ključno za integraciju nestabilnih izvora energije.

Shodno navedenom, član 29 se dopunjuje novim stavovima 6 i 7.

Predloženi stav koji se odnosi na propisivanje obaveza Agenciji se ne prihvata, iz razloga što nadležnosti Agencije ne mogu biti predmet Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema električne energije, kao podzakonskog akta. Navedene obaveze su isključivo predmet zakonskog uređenja.

Primjedba 6 - Skladištenje energije (u članu 46 dodaju se novi stavovi)

(5) Objekti za skladištenje energije priključeni na prenosni sistem moraju ispunjavati posebne tehničke i operativne zahtjeve koje propisuje OPS.

(6) OPS utvrđuje zahtjeve koji uključuju:

- režime rada (punjenje/praznjenje),
- frekvencijski i naponski odziv,
- dostavljanje podataka u realnom vremenu,
- ograničenja rada radi sigurnosti sistema.

(7) Detaljni zahtjevi uređuju se posebnim prilogom.

Dodatno šaljem prilog po uzoru na takav prilog u Sloveniji. Baterije odnosno skladišta električne energije su pravno definisana u Regulativi (EU) 2019/943 (RfG), čl. 2 i tretirana kao potrošač (kad se pune) i kao proizvođač (kad se prazne), ali mrežnih pravila za baterije na nivou EU nema. Slovenija je napravila Prilog kao nacionalni "mini network code za storage", jer je potrebno preciznije definisati ponašanje baterija, odziv na frekvenciju i rad u oba režima.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

CGES prepoznaje potrebu za detaljnijim uređivanjem tehničkih i operativnih zahtjeva za objekte za skladištenje električne energije priključene na prenosni sistem. Međutim, predloženi sadržaj nije predmet uređivanja ovih Pravila.

Naime, imajući u vidu normativnu strukturu energetske propisa i obavezu harmonizacije sa pravnom tekovinom Evropske unije, tehnički zahtjevi za priključenje i rad postrojenja za skladištenje energije treba da budu uređeni posebnim tehničkim prilogom kojim se definišu uslovi priključenja, radni režimi, zahtjevi u pogledu frekvencijskog i naponskog odziva, razmjena podataka sa operatorom sistema i druga pitanja od značaja za sigurnost i pouzdanost rada elektroenergetskog sistema.

Predložene odredbe po svojoj prirodi predstavljaju tehnička pravila za priključenje i rad objekata za skladištenje energije, a ne opšta pravila koja su predmet ovog akta. Njihovo uređivanje kroz poseban prilog omogućava veću regulatornu fleksibilnost, lakše usklađivanje sa budućim razvojem evropskog regulatornog okvira i efikasnije ažuriranje tehničkih zahtjeva bez izmjena osnovnog propisa.

Takođe, na nivou Evropske unije trenutno ne postoji poseban mrežni kodeks koji uređuje zahtjeve za priključenje i rad postrojenja za skladištenje energije. Iako su objekti za skladištenje energije prepoznati u okviru zakonodavstva EU i u zavisnosti od režima rada mogu imati karakteristike potrošnje ili proizvodnje električne energije, detaljni tehnički zahtjevi prepušteni su nacionalnim regulatornim rješenjima. U tom smislu, pojedine države članice, uključujući Sloveniju, predmetna pitanja uređuju posebnim prilogima koji imaju funkciju nacionalnih tehničkih pravila za skladištenje energije.

Iz navedenih razloga, pitanja sadržana u primjedbi potrebno je razraditi kroz poseban propis koji uređuje priključenje proizvođača, te kojim će se na cjelovit i sistematičan način urediti tehnički i operativni zahtjevi za objekte za skladištenje energije.

Primjedba 7- Veliki fleksibilni potrošači (P2G, data centri) – dopuna člana 46

(8) OPS može propisati posebne tehničke i operativne uslove za objekte sa velikom priključnom snagom koji značajno utiču na rad sistema, uključujući:

- upravljivost potrošnje,
- odziv na frekvenciju i napon,
- ograničenja u vanrednim stanjima.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

CGES prepoznaje potrebu za definisanjem tehničkih i operativnih zahtjeva za velike fleksibilne potrošače (poput P2G/elektrolizera i data centara) u pogledu upravljanja potrošnjom, odziva na frekvenciju i napon, kao i rada u vanrednim stanjima. Međutim, u skladu sa sistemskom podjelom energetske propisa, predloženi sadržaj nije predmet uređivanja ovog akta.

Isto kao i u slučaju objekata za skladištenje električne energije (BESS), specifični tehnički uslovi za priključenje i rad velikih potrošača koji značajno utiču na sistem predstavljaju materiju koja se, radi veće

regulatorne fleksibilnosti, uređuje posebnim tehničkim pravilima (odnosno propisima koji bliže definišu uslove za priključenje objekata na prenosni sistem).

Dodatno, na nivou Evropske unije u toku su intenzivne aktivnosti na izmjenama mrežnih pravila. ACER je tokom 2024. godine sproveo ključne javne konsultacije i predao Evropskoj komisiji zvanične preporuke za izmjenu uredbi o priključenju (Grid Connection Network Codes), koje po prvi put eksplicitno uvode tehničke zahtjeve za P2G (elektrolizere) i sisteme skladištenja. Paralelno sa tim, ENTSO-E je u maju 2024. godine podnio ACER-u nacrt novog mrežnog koda za upravljanje potrošnjom (Network Code on Demand Response), koji postavlja osnove za integraciju velikih, fleksibilnih potrošača i data centara u rad sistema.

Prateći dinamiku transpozicije ovih EU propisa i uvažavajući specifičnosti crnogorskog elektroenergetskog sistema, CGES će predmetna pitanja na cjelovit način razraditi kroz poseban propis koji uređuje oblast priključenja korisnika na prenosni sistem, a ne kroz ovaj opšti akt.

Primjedba 8 - Tehničko-ekonomska analiza priključenja (dopuna člana 51)

„analiza mora uključivati i tehno-ekonomsku procjenu alternativnih rješenja”

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata.

Procjena alternativnih rješenja je u potpunosti usklađena sa savremenim principima planiranja i razvoja prenosne mreže. Uvođenje obaveze da analiza mogućnosti priključenja sadrži i tehno-ekonomsku procjenu alternativnih rješenja doprinosi optimalnom i troškovno najefikasnijem rješenju za priključenje novih korisnika.

U članu 51 dodaje se novi stav 5 koji glasi:

„Analiza iz stava 1 ovog člana sadrži i tehno-ekonomsku procjenu alternativnih rješenja.”

Dosadašnji stavovi 5, 6, 7 i 8 postaju stavovi 6, 7, 8 i 9.

Primjedba 9 - Novo podpoglavlje:

„Mjerenje, upravljanje i razmjena podataka” (iza člana 23) Telekomunikacije i SCADA (novi član 23a)

OPS propisuje minimalne tehničke zahtjeve za telekomunikacione sisteme, uključujući:

- redundantne komunikacione veze,
- minimalnu dostupnost sistema,
- sigurnost prenosa podataka.

PMU i napredni monitoring

(novi član 23b)

OPS može zahtijevati instalaciju uređaja za mjerenje sinhronizovanih fazora (PMU) kod korisnika značajnih za stabilnost sistema.

Real-time razmjena podataka

(novi član 23c)

(1) Korisnici prenosnog sistema dužni su da OPS-u obezbijede razmjenu podataka u realnom vremenu, uključujući najmanje:

- aktivnu i reaktivnu snagu;
- frekvenciju;
- raspoložive rezerve;
- stanje relevantnih uređaja.

(2) OPS utvrđuje tehničke zahtjeve i način razmjene podataka.

STAV CGES-a:

Primjedba se djelimično prihvata.

Predlog kojim se definiše da operator prenosnog sistema propisuje minimalne tehničke zahtjeve za telekomunikacione sisteme se prihvata, ali se ne uvodi kao zaseban član 23a. Ova materija je suštinski i funkcionalno povezana sa tehničkim uslovima rada prenosnog sistema koji su već obuhvaćeni članom 68. Zbog toga se tekst predloženog člana 23a pozicionira kao novi stav 4 u okviru člana 68. Na ovaj način se na jednom mjestu, unutar člana koji primarno uređuje tehničke zahtjeve i nadležnosti operatora prenosnog sistema, koncentrišu obaveze propisivanja zahtjeva za redundantne komunikacione veze, minimalnu dostupnost sistema i sigurnost prenosa podataka.

Sa druge strane, predlozi za uvođenje novih članova 23b, koji tretiraju PMU i napredni monitoring, i 23c, koji uređuje razmjenu podataka u realnom vremenu, se ne prihvataju. Analizom postojećeg pravnog okvira utvrđeno je da je problematika naprednog monitoringa, instalacije PMU uređaja, kao i obaveza korisnika prenosnog sistema da operatoru obezbjeđuju podatke u realnom vremenu poput aktivne i reaktivne snage, frekvencije, raspoloživih rezervi i stanja relevantnih uređaja, već u potpunosti pokrivena i pravno utemeljena postojećim odredbama člana 68. Uvođenje novih, posebnih članova za ova pitanja bilo bi suvišno, budući da su ista pitanja već uređena postojećim odredbama.

Primjedba 10 – dopuna člana 48

U članu 48, iza stava 9 dodaje se novi stav koji glasi:

(10) Operator prenosnog sistema može odbiti priključenje objekta na prenosni sistem isključivo u slučaju tehničke neizvodljivosti ili kada bi priključenje ugrozilo sigurnost rada elektroenergetskog sistema, pri čemu je dužan da takvu odluku obrazloži, uz navođenje konkretnih tehničkih razloga.

Obrazloženje:

Ovim amandmanom se precizno ograničavaju razlozi za odbijanje priključenja na objektivne i tehnički opravdane slučajeve, čime se povećava pravna sigurnost i transparentnost postupka, te sprečava arbitrarnost u odlučivanju operatora prenosnog sistema.

Ovim rješenjem se vrši transpozicija člana 16 stav 1, 2 i 3 Direktive (EU) 2023/2413 (nediskriminatoran pristup i ograničenje odbijanja priključenja na objektivne razloge).

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Uslovi za odbijanje ili ograničenje pristupa prenosnom sistemu, kao i obaveza obrazlaganja takvih odluka, uređeni su Zakonom o energetici, te ih nije potrebno dodatno uređivati ovim pravilima.

Predložena dopuna nije usklađena sa zakonskim konceptom pristupa i priključenja na prenosni sistem. Naime, Zakon o energetici razlikuje pravo pristupa prenosnom sistemu od prava priključenja na prenosni sistem i zasebno uređuje uslove za njihovo ostvarivanje. Pri tome, zakon poznaje mogućnost odbijanja ili ograničenja pristupa prenosnom sistemu pod propisanim uslovima, dok ne propisuje mogućnost operatoru prenosnog sistema da odbije priključenje na način predviđen ovom primjedbom.

Dodatno, predloženim tekstom bi se taksativno ograničili razlozi za odbijanje ili ograničenje pristupa prenosnom sistemu, iako su relevantni razlozi već uređeni zakonom. Takvo normiranje moglo bi dovesti do preuske interpretacije nadležnosti operatora prenosnog sistema i isključiti primjenu drugih zakonom propisanih razloga koji mogu biti od značaja za siguran, pouzdan i stabilan rad prenosnog sistema, odnosno za obavljanje djelatnosti od javnog interesa u oblasti energetike.

Primjedba 11 – novi član 52a (rokovi)

Iza člana 52 dodaje se novi član 52a koji glasi:

Rokovi za priključenje objekata iz obnovljivih izvora energije Član 52a

(1) Operator prenosnog sistema dužan je da sprovede postupak priključenja objekata za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora u roku koji ne može biti duži od:

- tri mjeseca za projekte koji se realizuju u područjima za ubrzani razvoj obnovljivih izvora energije;
- šest mjeseci za projekte koji se ne nalaze u tim područjima,
- računajući od dana prijema urednog i potpunog zahtjeva za priključenje.

(2) Rokovi iz stava 1 ovog člana odnose se isključivo na radnje koje su u nadležnosti operatora prenosnog sistema.

(3) Rokovi iz stava 1 ovog člana ne obuhvataju vrijeme potrebno za:

- dopunu zahtjeva od strane podnosioca;
- izradu i dostavljanje tehničke dokumentacije od strane podnosioca;
- ispunjenje ugovornih obaveza podnosioca zahtjeva.

(4) U slučaju da operator prenosnog sistema zahtijeva dopunu dokumentacije ili dodatne informacije, tok roka iz stava 1 ovog člana se obustavlja do dostavljanja traženih podataka.

(5) Rok iz stava 1 ovog člana može se produžiti samo u izuzetnim slučajevima, i to kada je to neophodno zbog:

- potrebe izvođenja dodatnih mrežnih radova;

- tehničke nekompatibilnosti sistema;
- opravdanih razloga bezbjednosti sistema,

o čemu je operator prenosnog sistema dužan da dostavi obrazloženo obavještenje podnosiocu zahtjeva.

Obrazloženje:

Uvođenjem jasnih rokova za priključenje obezbjeđuje se usklađivanje sa RED III direktivom i uklanjaju se administrativna kašnjenja koja predstavljaju jednu od glavnih prepreka razvoju obnovljivih izvora energije. Time se povećava predvidivost i investiciona sigurnost.

Ovim amandmanom se vrši transpozicija:
člana 6 stav 1, 3 i 4 RED III direktive,
člana 15c RED III direktive,
člana 16 stav 8 RED III direktive.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predloženo uvođenje novih rokova u Pravila je suvišno, jer su postupak i rokovi za odobravanje priključenja uređeni krovnim Zakonom o energetici (član 165). Prema pomenutom zakonu, operator prenosnog sistema je dužan da odluči o zahtjevu i podnosiocu dostavi predlog ugovora o priključenju u roku od najduže 90 dana od dana prijema urednog zahtjeva.

Uvođenje diferenciranih rokova od tri, odnosno šest mjeseci u podzakonski akt (Pravila) bilo bi u direktnoj suprotnosti sa važećim Zakonom o energetici, koji propisuje jedinstven rok od 90 dana za sve projekte, čime se već obezbjeđuje visok nivo investicione sigurnosti.

Primjedba 12 – novi član 52b (koordinacija)

Iza člana 52a dodaje se novi član 52b koji glasi:

**Koordinacija postupka priključenja
Član 52b**

(1) Operator prenosnog sistema dužan je da obezbijedi koordinaciju postupka priključenja sa drugim nadležnim organima i učesnicima u postupku izdavanja dozvola za izgradnju i korišćenje objekata za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora.

(2) Operator prenosnog sistema dužan je da postupa u rokovima koji omogućavaju poštovanje ukupnih rokova za izdavanje dozvola propisanih posebnim zakonima.

(3) Operator prenosnog sistema, u okviru svojih nadležnosti, obezbjeđuje efikasnu razmjenu informacija sa nadležnim organima, sa ciljem pojednostavljenja i ubrzanja postupka priključenja.

Obrazloženje:

Ovim amandmanom se uvodi princip koordinisanog postupanja (one-stop-shop pristup), sa ciljem smanjenja administrativnih prepreka i boljeg usklađivanja procedura koje investitor mora proći.

Ovim rješenjem se vrši transpozicija:
člana 6 stav 1, 2 i 9 RED III direktive,

člana 15 RED III direktive.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predloženo rješenje kojim bi operator prenosnog sistema bio određen kao koordinator postupka priključenja prevazilazi okvir nadležnosti koje se uređuju ovim Pravilima. Pitanje određivanja subjekta nadležnog za koordinaciju postupaka izdavanja dozvola i saradnje između različitih organa i energetske subjekata predstavlja pitanje institucionalnog i administrativnog uređenja koje je potrebno riješiti na nacionalnom nivou, kroz odgovarajući zakonski ili podzakonski okvir.

Smatramo da odluku o određivanju koordinatora u okviru „one-stop-shop“ pristupa treba da donese nadležni državni organ, odnosno viša instanca u okviru sistema javne uprave, uz sagledavanje nadležnosti svih relevantnih institucija i učesnika u postupku, a ne da se isto uređuje pravilima operatora prenosnog sistema na način da operator sam sebe određuje kao koordinatora.

Takođe, transpozicija odredbi RED III direktive koje se odnose na koordinaciju i pojednostavljenje procedura zahtijeva sistemsko uređenje kroz nacionalni regulatorni okvir i definisanje nadležnosti svih uključenih organa, što prevazilazi predmet uređenja ovih Pravila.

Primjedba 13 – novi član 52c (repowering)

Iza člana 52b dodaje se novi član 52c koji glasi:

**Pojednostavljeni postupak u slučaju obnove postrojenja – repowering
Član 52c**

(1) Za projekte obnove postojećih postrojenja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora koji su već priključeni na prenosni sistem, ne sprovodi se novi postupak odobravanja priključenja niti izrada nove analize mogućnosti priključenja, ukoliko:

- se ne mijenja tačka priključenja;
- povećanje instalisane snage ne prelazi kapacitet postojećeg priključka;
- ne nastaju dodatna tehnička ograničenja u radu elektroenergetskog sistema.

(2) U slučaju iz stava 1 ovog člana, izmjene se uređuju kroz izmjenu postojećeg ugovora o priključenju.

Obrazloženje:

Ovim se uvodi pojednostavljen režim za projekte obnove postojećih postrojenja (repowering), čime se omogućava brža modernizacija bez nepotrebnog ponavljanja procedura.

Ovim amandmanom se vrši transpozicija:

člana 15c RED III direktive,

člana 16 stav 7 RED III direktive,

člana 6 stav 1 RED III direktive.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena odredba kojom se uvodi pojednostavljeni postupak obnove postrojenja (repowering) i izuzimanje od redovne procedure odobrenja priključenja zadire u materiju koja se primarno uređuje Zakonom o energetici, a ne podzakonskim aktima kao što su ova Pravila. Operator prenosnog sistema (CGES) nema zakonsko ovlašćenje da svojim aktima (Pravilima) derogira ili mijenja zakonom propisane procedure.

S tim u vezi, smatramo da je transpozicija članova 6, 15c i 16 (stav 7) RED III direktive (Direktiva EU 2023/2413) potrebno sprovesti kroz izmjene i dopune krovnog zakona ili donošenje specifičnih zakonskih rješenja o obnovljivim izvorima energije.

Međutim, u skladu sa postojećim regulatornim okvirom, tehnički i pravno je nesporno da u slučaju obnove postojećeg postrojenja pri kojoj ne dolazi do promjene tačke priključenja i odobrene priključne snage (odnosno snage za koju je plaćena naknada za priključenje), ponovljeni postupak izrade analize mogućnosti priključenja i donošenja novog rješenja nije potreban.

MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE – MAJA MAČIĆ (ALCAZAR ENERGY)

Primjedba 1 – Član 18, Ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem

Aktuelni tekst – Član 18, stav 1 (relevantni izvod):

Ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem naročito sadrži: [...] 8) prava i obaveze operatora sistema i podnosioca zahtjeva nakon priključenja.

Predloženi dodatak – nova tačka 9 u stavu 1:

9) gdje je primjenljivo, maksimalno trajanje privremenog režima priključenja, kao i uslove i postupak zaključenja aneksa kojim se uređuje privremeno priključenje u skladu sa članom 56 ovih Pravila, uključujući obavezu dostavljanja bankarske garancije u skladu sa članom 57a ovih Pravila.

Obrazloženje:

Ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju je temeljni instrument između OPS-a i investitora. U slučaju kada je predviđeno privremeno priključenje, ugovor treba da sadrži izričito upućivanje na mehanizam aneksa, maksimalno trajanje privremenog režima priključenja i s tim povezanu obavezu dostavljanja bankarske garancije, kako bi podnosilac zahtjeva bio obaviješten o ovim zahtjevima — i njihovom vremenskom opsegu — od samog početka ugovornog odnosa. Ovom izmjenom se osigurava potpuna transparentnost i sprječavaju sporovi koji proisteknu iz obaveza ili ograničenja koja nisu navedena u ugovoru.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Pitanje privremenog priključenja regulisano je posebnim odredbama člana 56 ovih Pravila, koje izričito upućuju na mehanizam i formu zaključivanja aneksa. Predmetno rješenje predstavlja detaljniju razradu zakonske norme iz člana 171 Zakona o energetici, kojom je propisano da se u slučaju iz člana 56 stav 1

tačka 3 ovih Pravila pristupa izmjenama Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju. Podzakonskim aktom, kao što su ova Pravila, ne mogu se derogirati niti na drugačiji način uređivati zakonske odredbe.

Dodatno, postupak zaključivanja aneksa razrađen je u skladu sa odgovorom na primjedbu broj 3. Pritom ukazujemo da uključivanje elemenata aneksa u sam osnovni ugovor nije svrsishodno, s obzirom na to da se izmjenama i dopunama ugovora pristupa tek nakon nastupanja novih činjenica i okolnosti koje su uslijedile nakon zaključenja osnovnog ugovora. Ukoliko bi te okolnosti postojale u momentu zaključenja osnovnog ugovora, one bi bile obuhvaćene njime, čime bi zaključivanje aneksa postalo suvišno.

Primjedba 2 – Član 52, Zaključenje ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju

Aktuelni tekst – Član 52, stav 1:

OPS je dužan da podnosiocu zahtjeva dostavi nacrt ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju u roku od 90 dana od dana prijema potpunog zahtjeva za priključenje.

Predloženi dodatak – novi stav 4:

(4) Rok iz stava 1 ovog člana ne primjenjuje se na aneks kojim se uređuje privremeno priključenje iz člana 56 stav 4 ovih Pravila. Postupak i rokovi koji se primjenjuju na zaključenje takvog aneksa uređeni su isključivo članom 56 ovih Pravila.

Obrazloženje:

Rok od 90 dana iz člana 52 odnosi se na ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju. Bez ovog pojašnjenja, postoji rizik da se isti rok tumači kao da se primjenjuje i na aneks za privremeno priključenje, koji je zaseban instrument koji se zaključuje u kasnijoj fazi — nakon što je nadležni organ izdao odobrenje za izgradnju i završena studija o mogućnosti privremenog priključenja. Predloženi stav 4 otklanja ovu dvosmislenost i upućuje na poseban proceduralni okvir iz člana 56 ovih Pravila.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Ključni pravni i tehnički preduslov za uspostavljanje ugovornog odnosa o privremenom priključenju jeste izrada sveobuhvatne Studije mogućnosti privremenog priključenja elektroenergetskog objekta na prenosni sistem. Izrada pomenute studije predstavlja izuzetno kompleksan inženjerski i analitički proces koji zahtijeva detaljno modelovanje pogonskih stanja mreže, proračune tokova snaga, analize naponskih prilika i sigurnosti sistema u različitim scenarijima rada.

S obzirom na to da rezultati ove studije direktno definišu tehničke uslove, ograničenja i sam sadržaj budućeg aneksa, rok od 90 dana je minimalan i apsolutno opravdan period u kojem operator sistema može garantovati tačnost proračuna i bezbjednost rada prenosne mreže. Skraćivanje ovog roka ugrozilo bi kvalitet tehničke analize i unijelo operativni rizik u procesu vođenja sistema.

Zbog svega navedenog, rok od 90 dana mora se podjednako primjenjivati i na postupak dostavljanja nacrt aneksa o privremenom priključenju, čime se obezbjeđuje tehnička sigurnost i jedinstven pravni rok za odlučivanje operatora sistema. Ovaj rok je, radi potpune proceduralne jasnoće, eksplicitno

normiran kroz dopunu člana 56 ovih Pravila, što je detaljnije obrazloženo u odgovoru na narednu primjedbu.

Primjedba 3 – Član 56, Privremeno priključenje i testiranje tokom probnog rada

Aktuelni tekst – Član 56, stav 4:

U slučaju iz stava 1 tačka 3 ovog člana, odredbe ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju se mijenjaju, ili se odluke i drugi akti operatora sistema i drugih nadležnih organa kojima se odobrava priključenje i izgradnja objekta mijenjaju, bez obzira na datum njihovog izdavanja.

Predložena zamjena stava 4:

(4) U slučaju iz stava 1 tačka 3 ovog člana, privremeno priključenje uređuje se aneksom uz ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju (u daljem tekstu: aneks). Aneks se zaključuje tek nakon što su ispunjena oba sljedeća uslova:

nadležni organ je izdao odobrenje za izgradnju; i

studija o mogućnosti privremenog priključenja iz člana 57 ovih Pravila je završena i dostavljena podnosiocu zahtjeva.

Nacrt aneksa se priprema i dostavlja podnosiocu zahtjeva u skladu sa članom 57 stav 8 ovih Pravila. OPS i podnosilac zahtjeva dužni su da zaključe aneks najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema pismene saglasnosti podnosioca zahtjeva na uslove iz nacrta aneksa. U slučaju da podnosilac zahtjeva ne prihvati uslove iz nacrta aneksa, zadržava sva prava iz ugovora iz člana 18 ovih Pravila i može podnijeti predmet Agenciji na rješavanje u skladu sa stavom 4b ovog člana.

Predloženi novi stav 4a – Sadržaj aneksa:

(4a) Aneks iz stava 4 ovog člana naročito sadrži:

tehničke uslove i način privremenog priključenja;

priključnu snagu koja se stavlja na raspolaganje u okviru privremenog režima priključenja na mjestu priključenja, uzimajući u obzir nalaze studije o mogućnosti privremenog priključenja iz člana 57 ovih Pravila;

mjesto i način mjerenja za period privremenog priključenja;

trajanje privremenog priključenja i uslove za prelazak na trajno priključenje;

obavezu dostavljanja bankarske garancije u skladu sa članom 57a ovih Pravila, uključujući iznos, rok dostavljanja i uslove za aktiviranje i oslobodanje;

prava i obaveze OPS-a i podnosioca zahtjeva za period privremenog priključenja; i

način razmjene podataka i rada postrojenja.

Predloženi novi stav 4b – Zabrana odbijanja:

(4b) OPS ne može odbiti zaključenje aneksa iz stava 4 ovog člana kada su ispunjeni uslovi propisani Zakonom o energetici i studijom o mogućnosti privremenog priključenja. Svaki spor koji nastane usljed odbijanja zaključenja aneksa, ili usljed nepostupanja OPS-a u rokovima iz stava 4 ovog člana, podnosi se Agenciji na rješavanje u skladu sa odredbama Zakona o energetici kojima se uređuje rješavanje sporova između operatora sistema i korisnika sistema.

Predloženi novi stav 4c – Rok za dostavljanje bankarske garancije:

(4c) Podnositelj zahtjeva iz stava 1 tačka 3 ovog člana dužan je da OPS-u dostavi bankarsku garanciju iz člana 57a ovih Pravila u roku od 12 mjeseci od dana zaključenja aneksa iz stava 4 ovog člana. Privremeno priključenje ne može početi prije dostavljanja bankarske garancije. U slučaju da bankarska garancija ne bude dostavljena u roku iz ovog stava, aneks prestaje da važi.

Predloženi novi stav 5 – Trajanje privremenog priključenja:

(5) Privremeno priključenje traje dvije godine od dana ulaska u privremeni pogonski režim. Kada infrastrukturu za priključenje gradi OPS i njeno završavanje kasni zbog okolnosti koje su u odgovornosti OPS-a, privremeno priključenje se automatski produžava za trajanje takvog kašnjenja, bez štetnih posljedica za podnosioca zahtjeva. U tom slučaju, OPS je dužan da, bez odlaganja i u skladu sa profesionalnim standardima, preduzme sve potrebne mjere za ispunjavanje uslova za trajno priključenje. Kada infrastrukturu za priključenje gradi podnositelj zahtjeva, privremeno priključenje prestaje po isteku trogodišnjeg perioda, osim ako podnositelj zahtjeva podnese dokumentovani pisani zahtjev za produženje najkasnije 60 dana prije isteka tog perioda. Produženje se može odobriti isključivo u slučaju objektivnih okolnosti van uticaja podnosioca zahtjeva koje sprječavaju izvođenje radova i koje podnositelj zahtjeva nije mogao predvidjeti niti otkloniti uz primjenu razumne pažnje. OPS odlučuje o zahtjevu u roku od 30 dana od prijema i ne može odbiti zahtjev koji je praćen odgovarajućim dokazima o postojanju takvih okolnosti.

Obrazloženje:

Aktuelni stav 4 ne predviđa proceduralni okvir: samo konstatuje da će ugovor biti izmijenjen, bez propisivanja preduslova, rokova, sadržaja ili posljedica nepostupanja. Ovo stvara značajnu pravnu nesigurnost i za investitore i za OPS.

Predložena zamjena uvodi jasan proceduralni okvir za zaključenje aneksa, dajući efekat uslovima već utvrđenim članom 171 stav 1 tačka 3 Zakona o energetici. Nacrt aneksa se priprema i dostavlja podnosiocu zahtjeva u skladu sa članom 57 stav 8, istovremeno sa studijom o mogućnosti privremenog priključenja. OPS je dužan da zaključi aneks u roku od 30 dana od prijema pismene saglasnosti podnosioca zahtjeva. Ovo je od ključnog značaja za projektno finansiranje, jer zajmodavci zahtijevaju potpuno izvršen aneks kao uslov za finansijsko zatvaranje projekta.

Rok od 12 mjeseci za dostavljanje bankarske garancije iz stava 4c odražava realno trajanje procesa projektnog finansiranja za projekte iz oblasti obnovljivih izvora energije. Aneks je predviđen da se zaključi prije finansijskog zatvaranja, što zajmodavcima omogućava da se oslone na njega kao obavezujući aranžman. Bankarska garancija se tipično izdaje od strane finansijske institucije u trenutku finansijskog zatvaranja ili neposredno prije — proces koji rutinski zahtijeva između šest i dvanaest mjeseci od zaključenja aneksa. Kraći rok bi efektivno zahtijevao da se aneks zaključi tek nakon finansijskog zatvaranja, čime bi se porušila svrha ranog zaključenja aneksa i ugrozila bankabilnost okvira.

Stav 5 uvodi maksimalno trogodišnje trajanje privremenog režima priključenja. Stav pravi razliku između dva scenarija u zavisnosti od toga ko je odgovoran za izgradnju infrastrukture za priključenje. U slučaju kada je OPS odgovoran za izgradnju, automatsko produženje je opravdano: bilo bi nepravilno kazniti podnosioca zahtjeva za kašnjenja uzrokovana neizvršenjem od strane samog OPS-a. U slučaju kada je podnositelj zahtjeva odgovoran za izgradnju infrastrukture za priključenje — kao što je slučaj kod većih vjetroelektrana — trogodišnji period predstavlja realan, ali već zahtjevan rok. Za projekte ove veličine, kritični put od zaključenja aneksa do ulaska u privremeni pogonski režim tipično obuhvata nabavku elektroopreme (6–12 mjeseci), pribavljanje dozvola za infrastrukturu za priključenje (varijabilno, uglavnom van kontrole investitora), građevinske radove (12–18 mjeseci) i pregled pred puštanje u rad. Kraći rok ne bi bio ostvariv za ovu kategoriju projekata, a mehanizam produženja ne može zamijeniti

realan osnovni rok. Produženje ostaje dostupno isključivo u slučaju objektivnih okolnosti van uticaja podnosioca zahtjeva koje nije mogao predvidjeti niti otkloniti uz primjenu razumne pažnje.

STAV CGES-a:

Primjedba se djelimično prihvata.

Operator prenosnog sistema (OPS) u potpunosti prepoznaje opravdanost zahtjeva za uvođenjem jasnijeg i predvidljivijeg proceduralnog okvira za privremeno priključenje, što je od ključnog značaja za pravnu sigurnost investitora i proces zatvaranja projektnog finansiranja. Međutim, predložena detaljna razrada u samom tekstu Pravila, koja uključuje specifične komercijalne aranžmane, dugoročne rokove za dostavljanje bankarskih garancija i fiksne rokove trajanja privremenog režima, ne korespondira u potpunosti sa područjem primjene podzakonskog akta, te bi dodatno narušila neophodnu fleksibilnost i previdjela specifičnosti svakog pojedinačnog projekta.

Da bi se izbjeglo opterećivanje osnovnog teksta Pravila, izvršice se standardizacija procesa kroz uvođenje zvaničnih obrazaca za nacrt Aneksa ugovora, koji postaju sastavni dio (Prilozi) ovih Pravila. S obzirom na različite modalitete izgradnje, uvode se dva odvojena priloga (u zavisnosti od toga da li infrastrukturu gradi investitor ili CGES). Kompletna sadržina aneksa (tehnički uslovi, odobrena snaga i mjesto mjerenja) biće precizno definisana kroz ove standardizovane priloge. Dodatno, uveden je obavezujući rok od 90 dana u kojem je OPS dužan da investitoru dostavi predlog aneksa nakon prijema urednog zahtjeva.

Umjesto fiksnog roka od dvije ili tri godine, trajanje privremenog priključenja određuje se do ispunjenja uslova za trajno priključenje, naročito imajući u vidu mogućnost postojanja složenih imovinsko-pravnih ili administrativnih prepreka koje mogu uticati na rok za ispunjenje tih uslova.

Zabrana neosnovanog odbijanja pristupa mreži, kao i isključiva nadležnost Agencije za rješavanje sporova između OPS-a i korisnika mreže, već su imperativno i sistemski propisani Zakonom o energetici. Ponavljanje i prepisivanje zakonskih normi u podzakonskim aktima je u suprotnosti sa osnovnim pravilima izrade propisa i stvara nepotrebnju pravnu redundantnost.

S tim u vezi, u članu 56, dosadašnji stav 4 se briše, pa dosadašnji stavovi 5, 6, 7, 8, 9 i 10 postaju stavovi 4, 5, 6, 7, 8 i 9.

Poslije stava 9 dodaju se novi stavovi 10, 11 i 12 koji glase:

„(10) Za objekte iz stava 1 tačka 3 ovog člana, podnosi se zahtjev za privremeno priključenje.

(11) U slučaju iz stava 1 tačke 3 ovog člana, vrši se izmjena odredaba Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju zaključivanjem aneksa ugovora, na obrascu koji čini Prilog br. 6a (u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi Investitor) odnosno Prilog br. 6b (u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi OPS) ovih Pravila, kao i/ili izmjena odluka i drugih akata OPS-a i drugih nadležnih organa kojima je odobreno priključenje i izgradnja objekta, bez obzira na period izdavanja istih.

(12) OPS je dužan da podnosiocu zahtjeva iz stava 10 ovog člana dostavi predlog Aneksa iz stava 11 ovog člana u roku od 90 dana od dana prijema urednog zahtjeva za privremeno priključenje.“

U članu 167 Pravila dodaje se novi stav 6, a postojeći stav 6 postaje stav 7:

„Prilog 6: Aneksi ugovora:

- Prilog br. 6a – Aneks Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi Investitor ;*

- *Prilog br. 6b Aneks Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi OPS;*

Dodaje se prilog 6a: Aneks Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi Investitor.

A N E K S br. _____

Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi Investitor broj _____ od _____ godine
(dalje u tekstu: Aneks)

između

Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD, Podgorica

Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 18

81000 Podgorica

PIB: 02751372

koga zastupa: -Generalni direktor *[Unijeti: Ime i prezime]*

(dalje u tekstu: **CGES**),

i

[Unijeti: Naziv Investitora]

[Unijeti: Adresa Investitora]

[Unijeti: Poštanski broj i grad]

PIB: *[Unijeti: PIB]*

koga zastupa: Izvršni direktor *[Unijeti: Ime i prezime]*

(dalje u tekstu: **Investitor**),

Predmet ovog Aneksa je izmjena Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi Investitor broj _____ od _____ godine (u daljem tekstu: Osnovni ugovor).

Član 1

U članu 1 stav 1 Osnovnog ugovora poslije tačke 6 dodaju se nove tačke 7 i 8 koje glase:

7) Da je Investitor dana _____ dostavio CGES-u Zahtjev za privremeno priključenje broj _____ od _____ godine, koji predstavlja Dodatak 1 ovog Aneksa;

8) Da je od strane CGES-a, a o trošku Investitora, sačinjena Studija mogućnosti privremenog priključenja objekta (dalje u tekstu: Studija) Investitora na prenosni sistem električne energije, broj _____ od _____ godine, koja predstavlja Dodatak 2 ovog Aneksa.

Član 2

U članu 3 Osnovnog ugovora poslije stava 4 dodaju se novi stavovi 5 i 6 koji glase:

(5) Ugovorne strane ovim Aneksom utvrđuju uslove za privremeno priključenje, mjesto privremenog priključenja, način privremenog priključenja, tehničke uslove i rok za privremeno priključenje, mjesto i način mjerenja isporučene energije kod privremenog priključenja, prava i obaveze CGES-a i Investitora nakon privremenog priključenja, početak i rok izgradnje infrastrukture potrebne za privremeno

priključenje od strane Investitora uključujući i plan izvođenja radova, učešće CGES-a u načinu praćenja pripreme i izgradnje infrastrukture, naročito u dijelu nabavke opreme i radova.

(6) Uslovi za privremeno priključenje Investitora na prenosni sistem električne energije iz stava 5 ovog člana utvrđuju se na osnovu Studije koja se izrađuje u skladu sa tehničkim standardima i propisima kojima se uređuju uslovi za priključenje na prenosni sistem.

Član 3

U Osnovnom ugovoru poslije člana 4 dodaje se novi član 4a koji glasi:

Tehnički uslovi i rok za izgradnju infrastrukture za privremeno priključenje Član 4a

(1) Ugovorne strane saglasno konstatuju da su tehnički uslovi za privremeno priključenje Investitora na prenosni sistem električne energije izdati od strane CGES-a i da isti predstavljaju Dodatak 3 ovog Aneksa.

(2) Investitor će izgraditi infrastrukturu potrebnu za privremeno priključenje najkasnije do _____ na način definisan tehničkim uslovima iz stava 1 ovog člana.

Član 4

U članu 5 Osnovnog ugovora poslije stava 2 dodaju se novi stavovi 3 i 4 koji glase:

(3) Mjesto privremenog priključenja na prenosni sistem određeno je u skladu sa rezultatima Studije i nalazi se _____.

(4) Mjesta i način mjerenja isporučene električne energije kod privremenog priključenja između CGES-a i objekta Investitora definisani su u Dodatku 4 ovog Aneksa.

Član 5

U Osnovnom ugovoru poslije člana 7 dodaje se novi član 7a koji glasi:

Plan izvođenja radova i učešće CGES-a kod privremenog priključenja Član 7a

(1) Investitor je u obavezi da sve aktivnosti vezane za privremeno priključenje realizuje u skladu sa Planom izvođenja radova u vezi sa privremenim priključenjem koji sadrži jasne vremenske odrednice za realizaciju svih značajnih aktivnosti i koji je dat u Dodatku 5 ovog Aneksa.

(2) U roku od 7 dana od dana zaključenja ovog Aneksa, CGES će posebnom odlukom imenovati svoje predstavnike koji će pratiti realizaciju projekta izgradnje infrastrukture za privremeno priključenje objekta Investitora.

(3) Odluku iz stava 2 ovog člana CGES će dostaviti Investitoru odmah po njenom donošenju.

(4) Investitor je dužan da omogući uvid i praćenje svih faza realizacije projekta imenovanim predstavnicima CGES-a.

(5) Predstavnici CGES-a će biti uključeni u navedene aktivnosti kao dio jedinstvenog tima Investitora ili kao poseban tim, zavisno od situacije.

(6) Primjedbe predstavnika CGES-a u svakoj od aktivnosti iz ovog člana biće obavezujuće za Investitora.

Član 6

U članu 9 Osnovnog ugovora poslije stava 3 dodaju se novi stavovi 4, 5 i 6 koji glase:

(4) Uslovi privremenog priključenja objekta Investitora na prenosni sistem električne energije su:

1) Da izgrađena infrastruktura potrebna za privremeno priključenje i objekat koji se privremeno priključuje na prenosni sistem električne energije ispunjavaju sve tehničke uslove iz člana 4a ovog Aneksa, Pravila i uredbe kojom se uređuju uslovi za priključenje proizvođača električne energije;

2)

(5) CGES je dužan da u roku od 15 dana od dana prijema obavještenja o ispunjenosti ugovorenih obaveza podnosioca zahtjeva, provjerava ispunjenost uslova iz ovog Aneksa.

(6) U slučaju ispunjenosti uslova iz stava 4 ovog člana, CGES obavještava Investitora da može zaključiti ugovor o snabdijevanju sa izabranim snabdijevačem i druge ugovore u skladu sa Zakonom.

Član 7

U Osnovnom ugovoru poslije člana 10 dodaju se novi članovi 10a i 10b koji glase:

Rok za privremeno priključenje

Član 10a

CGES je dužan da na osnovu ugovora o snabdijevanju privremeno priključi objekat Investitora u roku koji ne može biti duži od sedam dana od dana prijavljivanja od strane snabdjevača da je ugovor o snabdijevanju zaključen u skladu sa zakonom.

Privremeno priključenje i probni rad

Član 10b

(1) Tokom perioda privremenog priključenja Investitor je dužan da:

- 1) zaključi ugovor o korišćenju prenosnog sistema i druge ugovore propisane Pravilima;
- 2) obezbijedi komunikacioni sistem, link i tehničke uslove za razmjenu podataka sa CGES-om;
- 3) omogući sprovođenje testiranja usaglašenosti rada objekta sa tehničkim uslovima privremenog priključenja;
- 4) postupa po operativnim nalogima i ograničenjima CGES-a.

(2) CGES može tokom perioda privremenog priključenja primijeniti operativna ograničenja i druge mjere neophodne radi sigurnog i pouzdanog rada prenosnog sistema u skladu sa Studijom.

(3) Privremeno priključenje objekta na prenosni sistem traje do priključenja iz člana 10 Osnovnog ugovora, odnosno do ispunjenja uslova za trajno priključenje.

Član 8

Sastavni dio ovog Aneksa čine:

Dodatak 1 – Zahtjev za privremeno priključenje;

Dodatak 2 – Studija mogućnosti privremenog priključenja objekta;

Dodatak 3 – Tehnički uslovi za privremeno priključenje;

Dodatak 4 – Mjesta i način mjerenja isporučene električne energije kod privremenog priključenja;

Dodatak 5 – Plan izvođenja radova u vezi sa privremenim priključenjem.

Član 9

Ovaj Aneks stupa na snagu danom potpisivanja od strane ovlašćenih predstavnika ugovornih strana. Ostale odredbe Osnovnog ugovora čija izmjena nije vršena ovim Aneksom ostaju na snazi.

Član 10

Ovaj Aneks sačinjen je u šest istovjetnih i originalnih primjeraka, od kojih svaka ugovorna strana zadržava po tri primjerka.

U Podgorici, dana [Unijeti: Datum] godine,

CGES

Pružalac usluge

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Izvršni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Dodaje se prilog 6b: Aneks Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi OPS

A N E K S br. _____

Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi CGES broj _____ od _____ godine
(dalje u tekstu: Aneks)

između

Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD, Podgorica

Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 18

81000 Podgorica

PIB: 02751372

koga zastupa: Generalni direktor [Unijeti: Ime i prezime]

(dalje u tekstu: **CGES**),

i

[Unijeti: Naziv Investitora]

[Unijeti: Adresa Investitora]

[Unijeti: Poštanski broj i grad]

PIB: [Unijeti: PIB]

koga zastupa: Izvršni direktor [Unijeti: Ime i prezime]

(dalje u tekstu: **Investitor**),

Predmet ovog Aneksa je izmjena Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi CGES broj _____ od _____ godine (u daljem tekstu: Osnovni ugovor).

Član 1

U članu 1 stav 1 Osnovnog ugovora poslije tačke 6 dodaju se nove tačke 7 i 8 koje glase:

7) Da je Investitor dana _____ dostavio CGES-u Zahtjev za privremeno priključenje broj _____ od _____ godine, koji predstavlja Dodatak 1 ovog Aneksa;

8) Da je od strane CGES-a, a o trošku Investitora, sačinjena Studija mogućnosti privremenog priključenja objekta (dalje u tekstu: Studija) Investitora na prenosni sistem električne energije broj _____ od _____ godine, koja predstavlja Dodatak 2 ovog Aneksa.

Član 2

U članu 3 Osnovnog ugovora poslije stava 3 dodaju se novi stavovi 4 i 5 koji glase:

(4) Ugovorne strane ovim Aneksom utvrđuju uslove za privremeno priključenje, mjesto privremenog priključenja, način privremenog priključenja, tehničke uslove i rok za privremeno priključenje, mjesto i način mjerenja isporučene energije, prava i obaveze CGES-a i Investitora nakon privremenog priključenja.

(5) Uslovi za privremeno priključenje iz stava 4 ovog člana utvrđuju se na osnovu Studije koja se izrađuje u skladu sa tehničkim standardima i propisima kojima se uređuju uslovi za priključenje na prenosni sistem.

Član 3

U članu 4 Osnovnog ugovora poslije stava 1 dodaje se novi stav 2 koji glasi:

(2) Ugovorne strane saglasno konstatuju da su tehnički uslovi za privremeno priključenje Investitora na prenosni sistem električne energije izdati od strane CGES-a i da isti predstavljaju Dodatak 3 ovog Aneksa.

Član 4

U članu 5 Osnovnog ugovora poslije stava 2 dodaju se novi stavovi 3 i 4 koji glase:

(3) Mjesto privremenog priključenja na prenosni sistem određeno je u skladu sa rezultatima Studije i nalazi se _____.

(4) Mjesta i način mjerenja isporučene električne energije kod privremenog priključenja između CGES-a i objekta Investitora definisani su u Dodatku 4 ovog Aneksa.

Član 5

U članu 7 Osnovnog ugovora poslije stava 3 dodaju se novi stavovi 4, 5 i 6 koji glase:

(4) Uslovi privremenog priključenja objekta Investitora na prenosni sistem električne energije su:

1) Da izgrađena infrastruktura potrebna za privremeno priključenje i objekat koji se privremeno priključuje na prenosni sistem električne energije ispunjavaju sve tehničke uslove iz člana 3 ovog Aneksa, Pravila i uredbe kojom se uređuju uslovi za priključenje proizvođača električne energije;

2) _____

(5) CGES je dužan da u roku od 15 dana od dana prijema obavještenja o ispunjenosti ugovorenih obaveza podnosioca zahtjeva, provjerava ispunjenost uslova iz ovog Aneksa.

(6) U slučaju ispunjenosti uslova iz stava 4 ovog člana, CGES obavještava Investitora da može pristupiti zaključenju ugovora o snabdijevanju sa izabranim snabdijevačem i drugih ugovora u skladu sa Zakonom.

Član 6

Poslije člana 8 Osnovnog ugovora dodaju se novi članovi 8a i 8b koji glase:

Rok za privremeno priključenje

Član 8a

CGES je dužan da na osnovu ugovora o snabdijevanju privremeno priključi objekat Investitora u roku koji ne može biti duži od sedam dana od dana prijavljivanja od strane snabdjevača da je ugovor o snabdijevanju zaključen u skladu sa zakonom.

Privremeno priključenje i probni rad

Član 8b

(1) Tokom perioda privremenog priključenja Investitor je dužan da:

- 1) zaključi ugovor o korišćenju prenosnog sistema i druge ugovore propisane Pravilima;
- 2) obezbijedi komunikacioni sistem, link i tehničke uslove za razmjenu podataka sa CGES-om;
- 3) omogućiti sprovođenje testiranja usaglašenosti rada objekta sa tehničkim uslovima priključenja;
- 4) postupa po operativnim nalogima i ograničenjima CGES-a.

(2) CGES može tokom perioda privremenog priključenja primijeniti operativna ograničenja i druge mjere neophodne radi sigurnog i pouzdanog rada prenosnog sistema..

(3) Privremeno priključenje objekta na prenosni sistem traje do priključenja iz člana 10 Osnovnog ugovora, odnosno do ispunjenja uslova za trajno priključenje.

Član 7

Sastavni dio ovog Aneksa čine:

Dodatak 1 – Zahtjev za privremeno priključenje;

Dodatak 2 – Studija mogućnosti privremenog priključenja objekta;

Dodatak 3 – Tehnički uslovi za privremeno priključenje;

Dodatak 4 – Mjesta i način mjerenja isporučene električne energije kod privremenog priključenja.

Član 8

Ovaj Aneks stupa na snagu danom potpisivanja od strane ovlašćenih predstavnika ugovornih strana. Ostale odredbe Osnovnog ugovora čija izmjena nije vršena ovim Aneksom ostaju na snazi.

Član 9

Ovaj Aneks sačinjen je u šest istovjetnih i originalnih primjeraka, od kojih svaka ugovorna strana zadržava po tri primjerka.

U Podgorici, dana [Unijeti: Datum] godine,

CGES

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

Izvršni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Primjedba 4 – Član 57, Studija o mogućnosti privremenog priključenja

Aktuelni tekst – Član 57, stav 8:

OPS priprema predlog izmjena odredaba ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju uzimajući u obzir zaključke sadržane u studiji iz stava 1 ovog člana.

Predložena zamjena stava 8:

(8) Po završetku studije iz stava 1 ovog člana, OPS priprema nacrt aneksa uz ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju, uzimajući u obzir uslove, ograničenja i nalaze utvrđene studijom. Nacrt aneksa dostavlja se podnosiocu zahtjeva istovremeno sa dostavljanjem završene studije, ili najkasnije 15 dana nakon toga.

Predloženi novi stav 9 – Rok za izradu studije:

(9) Studija iz stava 1 ovog člana završava se i dostavlja podnosiocu zahtjeva najkasnije u roku od 60 dana od kasnijeg od sljedećih datuma: (i) datum prijema sve dokumentacije i podataka potrebnih za njenu izradu, uključujući simulacioni model iz stava 5 ovog člana gdje je primjenljivo; i (ii) datum uplate od strane podnosioca zahtjeva troškova izrade studije koje OPS utvrdi u skladu sa stavom 2 ovog člana. U roku od 10 dana od prijema zahtjeva za izradu studije, OPS je dužan da pisanim putem obavijesti podnosioca zahtjeva o: (i) iznosu troškova izrade studije u skladu sa stavom 2 ovog člana; i (ii) svakoj nedostajućoj dokumentaciji ili podacima potrebnim za njenu izradu. Ukoliko OPS ne završi i ne dostavi studiju u roku iz ovog stava, podnosilac zahtjeva može podnijeti predmet Agenciji na rješavanje.

Obrazloženje:

Aktuelni stav 8 obavezuje OPS da pripremi nacrt aneksa, ali ne utvrđuje rok za to, što stvara rizik od neograničenog kašnjenja. Predložena zamjena direktno vezuje dostavljanje nacrt aneksa za dostavljanje studije — istovremeno dostavljanje je pravilo, uz maksimalni grace period od 15 dana. Nacrt aneksa se priprema uzimajući u obzir nalaze studije, a ne mehanički primjenjujući sve njene zaključke, čime se objema stranama ostavlja prostor za pregovore.

Novi stav 9 uvodi obavezujući rok od 60 dana za izradu studije, koji teče od kasnijeg od: datuma prijema sve potrebne dokumentacije i podataka, i datuma uplate troškova izrade studije od strane podnosioca zahtjeva — što odražava praktičnu stvarnost da OPS ne može razumno biti očekivan da započne izradu studije prije uplate. Kako bi uslov uplate bio operativan i simetričan, dodata je kombinovana obaveza OPS-a u roku od 10 dana: u roku od 10 dana od prijema zahtjeva za izradu studije, OPS je dužan da pisanim putem obavijesti podnosioca zahtjeva i o iznosu troškova izrade studije i o svakoj nedostajućoj dokumentaciji ili podacima. Na taj način, podnosilac zahtjeva već desetog dana zna tačno koliko duuguje i koja dokumenta nedostaju, a OPS ne može indefinitivno odlagati pokretanje roka odlaganjem obavještenja o troškovima. Pravo na pokretanje postupka pred Agencijom garantuje podnosiocu zahtjeva dosljedan i izvršiv proceduralni put u svakoj fazi procesa privremenog priključenja.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Izrada studije o mogućnosti privremenog priključenja je izuzetno kompleksan i zahtjevan tehnički proces koji zahtijeva detaljne mrežne proračune, simulacije tokova snaga i sigurnosne analize rada prenosnog sistema. Zbog ove složenosti, uvođenje posebnog, skraćenog roka od 60 dana za samu studiju nije opravdano niti praktično izvodljivo, a moglo bi ugroziti kvalitet i pouzdanost samih tehničkih analiza.

Kako je kroz izmjene člana 56 već definisan jedinstven i obavezujući krovni rok od 90 dana za dostavljanje predloga Aneksa (koji se po prirodi stvari ne može izraditi bez prethodno završene studije), i studija i sam ugovorni akt će investitoru svakako biti dostavljeni zajedno u tom roku. Razlika u dinamici je minimalna i ne donosi suštinsku promjenu za investitora, dok jedinstveni rok od 90 dana pruža neophodno vrijeme za kvalitetnu izradu tehničke dokumentacije i pripremu ugovora.

S tim u vezi, u članu 57 se ne vrše izmjene, već se cjelokupna procedura rješava kroz izmjenu člana 56 u odgovoru na prethodnu primjedbu.

Primjedba 5 – Novi član 57a, Bankarska garancija za privremeno priključenje

Sljedeći novi član 57a unosi se u Pravila iza člana 57:

Član 57a – Bankarska garancija za privremeno priključenje

(1) Podnosilac zahtjeva iz člana 56 stav 1 tačka 3 ovih Pravila dužan je da OPS-u, kao ugovorno sredstvo obezbjeđenja kojim se obezbjeđuje ispunjavanje njegove obaveze realizacije privremenog tehničkog rješenja priključenja i ulaska u privremeni pogonski režim u skladu sa aneksom iz člana 56 stav 4 ovih Pravila, dostavi bezuslovnu i neopozivu bankarsku garanciju plativu na prvi poziv, bez prava na prigovor (u daljem tekstu: bankarska garancija). Bankarska garancija dostavlja se u roku i u skladu sa uslovima iz člana 56 stav 4c ovih Pravila.

(2) Bankarsku garanciju izdaje banka koja ima koeficijent solventnosti u skladu sa propisima utvrđenim od strane Centralne banke Crne Gore, što se ogleda u posljednjem dostupnom revizorskom izvještaju.

(3) Iznos bankarske garancije je 15.000 EUR po MW priključne snage odobrene aneksom iz člana 56 stav 4 ovih Pravila.

(4) Bankarska garancija služi isključivo kao ugovorno sredstvo obezbjeđenja kojim se obezbjeđuje obaveza podnosioca zahtjeva da realizuje privremeno tehničko rješenje priključenja i uđe u privremeni pogonski režim u roku iz stava 8 ovog člana. Bankarska garancija ne može biti aktivirana na osnovu bilo kojih obaveza ili događaja nastalih nakon ulaska podnosioca zahtjeva u privremeni pogonski režim.

(4a) Bankarska garancija ne može biti aktivirana na osnovu neizvršenja ili kašnjenja koje se može pripisati OPS-u, ili koje proistekne iz okolnosti koje podnosilac zahtjeva nije mogao predvidjeti niti spriječiti primjenom razumne pažnje, uključujući slučaj više sile, radnje nadležnih organa, kašnjenja u pribavljanju dozvola, pitanja vezana za pripremljenost mreže ili kašnjenja uzrokovana od strane OPS-a.

(5) Bankarska garancija se oslobodila u cjelosti po ulasku podnosioca zahtjeva u privremeni pogonski režim, što se potvrđuje obavještenjem OPS-a izdatim u skladu sa stavom 9 ovog člana. OPS je dužan da vrati bankarsku garanciju podnosiocu zahtjeva bez odlaganja, a najkasnije u roku od 10 dana od dana tog obavještenja.

(6) OPS ima pravo da aktivira bankarsku garanciju u slučaju propuštanja podnosioca zahtjeva da uđe u privremeni pogonski režim u roku iz stava 8 ovog člana, osim ako je takvo propuštanje uzrokovano okolnostima iz stava 4a ovog člana. Iznos koji se može aktivirati obračunava se na sljedeći način: za svaki kalendarski dan kašnjenja nakon isteka roka za otklanjanje od 45 dana iz ovog stava, OPS može aktivirati iznos koji je jednak jednoj hiljadu osamdesetini (1/1080) ukupnog iznosa bankarske garancije, s tim da ukupni aktivirani iznos ne može preći ukupni iznos bankarske garancije. Prije aktiviranja bankarske garancije, OPS je dužan da pisanim putem obavijesti podnosioca zahtjeva o neizvršenju i ostavi mu rok od najmanje 45 kalendarskih dana za otklanjanje neizvršenja. Ukoliko podnosilac zahtjeva ospori postojanje neizvršenja, može podnijeti predmet Agenciji na rješavanje prije nego što OPS pristupi aktiviranju bankarske garancije.

(7) U slučaju promjene priključne snage odobrene aneksom, iznos bankarske garancije se proporcionalno usklađuje. Podnosilac zahtjeva dužan je da dostavi izmijenjenu ili zamjensku bankarsku garanciju u roku od 30 dana od dana kada promjena odobrene snage stupa na snagu.

(8) Podnosilac zahtjeva dužan je da uđe u privremeni pogonski režim najkasnije u roku od 36 mjeseci od dana zaključenja aneksa iz člana 56 stav 4 ovih Pravila. Ukoliko podnosilac zahtjeva nije u mogućnosti da ispuni ovaj rok zbog okolnosti van njegove razumne kontrole, uključujući kašnjenja u pribavljanju dozvola, radnje nadležnih organa, pitanja vezana za pripremljenost mreže ili slučaj više sile, dužan je da podnese obrazloženi pisani zahtjev za produženje OPS-u najkasnije 60 dana prije isteka roka. OPS odlučuje o zahtjevu u roku od 30 dana od prijema i ne može odbiti zahtjev ukoliko podnosilac zahtjeva

dostavi dokumentovane dokaze da je kašnjenje uzrokovano okolnostima van njegove razumne kontrole. Ukoliko je kašnjenje uzrokovano od strane samog OPS-a, OPS ne može odbiti zahtjev za produženje, a rok se produžava za dokumentovano trajanje takvog kašnjenja.

(9) OPS je dužan da, bez odlaganja i najkasnije u roku od 10 dana od ocjene ispunjenosti uslova, izda obavještenje kojim potvrđuje da su svi uslovi za privremeno priključenje uredno ispunjeni i da podnosilac zahtjeva može ući u privremeni pogonski režim. Takvo obavještenje predstavlja osnov za potpuno oslobođanje bankarske garancije u skladu sa stavom 5 ovog člana i odgovara obavještenju iz člana 171 stav 2 Zakona o energetici.

Obrazloženje:

Bankarska garancija uvedena ovim članom popunjava konkretan nedostatak u postojećem regulatornom okviru: u odsustvu finansijskog obezbjeđenja, OPS nema djelotvoran pravni lijek ukoliko investitor, iskoristivši pogodnosti ranog zaključenja aneksa, ne realizuje privremeno tehničko rješenje priključenja i ne uđe u pogon u dogovorenom roku.

Bankarska garancija definisana je kao ugovorno sredstvo obezbjeđenja, u skladu sa ustaljenom praksom Pravila o uvođenju finansijskog obezbjeđenja kao ugovornog elementa sistemskih sporazuma čak i kada Zakon o energetici ne sadrži posebne odredbe o tome — praksa koja je već primijenjena u članu 17 Pravila koja su trenutno na snazi. Ovakvo definisanje osigurava da garancija ne redefiniše zakonsko pravo na privremeno priključenje iz člana 171 Zakona o energetici.

Opseg bankarske garancije je namjerno ograničen na jednu jedinu obavezu: ulazak podnosioca zahtjeva u privremeni pogonski režim u dogovorenom roku. Nakon ispunjenja te obaveze, garancija se oslobodila u cjelosti. Ovo odražava primjerenu raspodjelu rizika: podnosilac zahtjeva odgovoran je za realizaciju privremenog tehničkog rješenja i ulazak u pogon, dok kasniji prelazak na trajno priključenje zavisi od radova koje izvodi OPS.

Mehanizam aktiviranja iz stava 6 predviđa definisanu formulu na dnevnoj osnovi ($1/1080$ ukupne garancije po danu kašnjenja nakon isteka roka za otklanjanje od 45 dana, uz ograničenje na ukupni iznos garancije). Ovaj pristup je transparentan i proporcionalan, pružajući objema stranama preciznu formulu bez prostora za interpretativne sporove. Rok za otklanjanje od 45 dana i pravo na pokretanje postupka pred Agencijom osiguravaju proceduralnu pravednost.

Iznos od 15.000 EUR po MW obračunava se na osnovu priključne snage odobrene aneksom, što odražava stvarnu izloženost OPS-a za period privremenog priključenja. Radi poređenja, ekvivalentni instrument za standardno trajno priključenje u Srbiji trenutno iznosi 25.000 EUR po MW; niži predloženi iznos odražava prelazni karakter privremenog priključenja i ograničeni opseg jedine obezbijeđene obaveze.

Stav 9 vezuje oslobođanje bankarske garancije za obavještenje predviđeno članom 171 stav 2 Zakona o energetici, umjesto da uvodi poseban mehanizam potvrde, čime se osigurava terminološka i proceduralna usklađenost sa zakonskim okvirom.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Zakon o energetici ne propisuje obavezu korisnika da za potrebe privremenog priključenja dostavlja bankarsku garanciju kao sredstvo finansijskog obezbjeđenja.

Instrumenti finansijskog obezbjeđenja, uključujući bankarsku garanciju, poznati su u poslovnoj praksi i uređeni propisima obligacionog prava, te mogu biti predmet ugovornog odnosa između operatora i korisnika kada za njihovo ugovaranje postoji opravdana potreba.

Međutim, uvođenje bankarske garancije kao obaveznog uslova za ostvarivanje prava na privremeno priključenje nije ocijenjeno kao opravdano. Privremeno priključenje po svojoj prirodi predstavlja vremenski ograničen i specifičan oblik korišćenja mreže, zbog čega finansijsko obezbjeđenje mora biti sagledano u odnosu na stvarne rizike i obaveze koje iz takvog priključenja proizlaze.

Istovremeno, operatoru pripadaju odgovarajući mehanizmi zaštite od neizvršavanja obaveza korisnika, koji se mogu urediti ugovorom o priključenju i drugim odgovarajućim instrumentima, u skladu sa zakonom. Stoga se ne nalazi opravdanje da se, pored postojećih mehanizama zaštite, svim korisnicima privremenog priključenja unaprijed i bez obzira na konkretne okolnosti nameće obaveza pribavljanja bankarske garancije.

Takvo rješenje bi predstavljalo dodatno finansijsko opterećenje za korisnika, uključujući troškove izdavanja i održavanja bankarske garancije, a da pritom nije utvrđeno da je takav nivo obezbjeđenja nužan i srazmjeran rizicima koji proizlaze iz privremenog priključenja.

Imajući u vidu navedeno, ocijenjeno je da njeno propisivanje kao obaveznog uslova za svako privremeno priključenje nije opravdano, niti je neophodno za obezbjeđivanje izvršenja obaveza korisnika.

MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE – RES Montenegro

Primjedba 1 - Član 27 Učešće u planiranju

Trenutni tekst:

- (1) Nosioc aktivnosti planiranja prenosnog sistema je OPS.
- (2) U procesu planiranja, pored OPS-a učestvuju i postojeći korisnici priključeni na prenosni sistem, kao i potencijalni korisnici prenosnog sistema.
- (3) Korisnici su u obavezi da u najkraćem periodu informišu OPS, na njegov zahtjev o promjenama od značaja za planiranje razvoja prenosnog sistema.
- (4) OPS je dužan da usaglašava relevantne elemente plana razvoja sa operatorima prenosnih sistema u regionu i na nivou ENTSO-E, na način propisan pravilima te asocijacije.
- (5) Planiranje razvoja je aktivnost otvorena za učešće zainteresovane javnosti.

Zapažanje: Adekvatno planiranje razvoja je zajednički izazov i predstavlja rizik svih učesnika u razvoju sektora. Trenutno iskustvo ukazuje da postoji prostor za unaprjeđenje koordinisanog djelovanja, posebno u dijelu prikupljanja ulaznih podataka, neophodnih za izradu planova.

U tom kontekstu, predlažemo unaprjeđenje metodološkog pristupa u fazi prikupljanja i procjene ulaznih podataka za potrebe izrade Plana. Npr. u dijelu koji se odnosi na predviđanje rasta proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, Udruženje je na raspolaganju da koordinira procesom prikupljanja i validacije podataka svojih članica i time smanji administrativni teret za operatora, a istovremeno poboljša kvalitet ovog dijela ulaznih podataka.

Sugestija:

član 27 stav 2 mijenja se i glasi:

“(2) U procesu planiranja, pored OPS-a učestvuju i postojeći korisnici priključeni na prenosni sistem, potencijalni novi korisnici prenosnog sistema, kao i relevantna strukovna i privredna udruženja.”

član 41, stav 1, tačka 2 mijenja se i glasi:

“podataka o planiranim elektranama, koji su utvrđeni Nacionalnim energetske i klimatskim planom ili zahtjevom za priključenje, ako je isti već podnesen OPS-u, kao i podataka dobijenih od nadležnog ODS-a, ZDS-a, institucija, relevantnih strukovnih i privrednih udruženja, kao i”

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Inicijativa za unapređenje koordinacije između operatora prenosnog sistema i učesnika na tržištu u procesu planiranja razvoja prenosnog sistema je dobrodošla, kao i doprinos koji strukovna i privredna udruženja mogu dati kroz objedinjavanje i razmjenu informacija od značaja za izradu planskih dokumenata. Članovi udruženja su u stalnom kontaktu sa CGES-om jer su isti u fazi priključenja svojih budućih objekata.

Član 27 uređuje učesnike u procesu planiranja sa aspekta njihovog statusa kao korisnika ili potencijalnih korisnika prenosnog sistema. Strukovna i privredna udruženja nijesu korisnici sistema niti imaju regulatornu odgovornost za dostavljanje ili potvrđivanje podataka koji predstavljaju osnov za planiranje razvoja prenosne mreže.

Takođe, podaci koji predstavljaju osnov za izradu Plana razvoja moraju poticati iz zvaničnih izvora ili od subjekata odgovornih za njihovu tačnost. Informacije koje dostavljaju udruženja mogu predstavljati korisnu stručnu podlogu, ali ne mogu zamijeniti podatke koje dostavljaju nadležni organi, operatori sistema ili pojedinačni korisnici prenosnog sistema u skladu sa ovim Pravilima. U tom smislu sugerišemo da se eventualne formalne sugestije operatoru dostave preko resornog Ministarstva kao nadležnog organa koji daje odgovarajuće inpute za izradu planova.

Primjedba 2 - Član 58 Izmjene i kontrola tehničkih parametara priključka

Trenutni tekst:

(1) Planirane izmjene komponenti u okviru postrojenja korisnika koje utiču na rad prenosnog sistema, kao i sve ostale promjene ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju odnosno ugovora o priključenju koje proističu iz promjena tehničkih parametara, moraju biti definisane i usaglašene u aneksu ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju odnosno ugovora o priključenju.

(2) Kompletna tehnička dokumentacija koja se tiče izmjene iz stava 1 ovog člana mora biti na vrijeme dostavljena OPS-u prije same izmjene.

(3) Ako je potrebno sprovesti dodatnu kontrolu korisnikovog postrojenja, OPS mora o tome na vrijeme informisati korisnika.

Zapažanje: izmjene komponenti u okviru postrojenja korisnika koje utiču na rad prenosnog sistema, prema nacrtu, treba usaglasiti sa operatorom aneksom ugovora. Posljedično, izmjene koje ne utiču na rad sistema, nije neophodno usaglašavati, što je apsolutno primjereno i opravdano. Međutim, ostaje pitanje kako se cijeni uticaj na rad prenosnog sistema? Npr, da li je promjena dijagrama proizvodnje, bez promjene minimalne i maksimalne snage faktor od značaja u ovom slučaju?

Sugestija:

u *članu 58* dodaje se *stav 2* koji glasi:

“(4) Korisnik obavještava OPS o planiranim izmjenama komponenti u okviru postrojenja korisnika koje ne utiču na rad prenosnog sistema. OPS zadržava pravo da u roku od 60 dana od prijema obavještenja, planirane izmjene kategoriše kao one od uticaja na sistem, u kom slučaju se primjenjuje postupak iz stava 1 ovog člana”

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata.

Predložena dopuna ispravno prepoznaje potrebu da se definiše procedura i nadležnost za procjenu uticaja tehničkih izmjena na prenosni sistem. Bez uvođenja predloženog kontrolnog mehanizma, postojala bi opasnost od unilateralnog tumačenja od strane korisnika o tome koje izmjene (ne) utiču na rad sistema.

Uvođenjem obaveze korisnika da obavijesti operatora prenosnog sistema o planiranim izmjenama za koje smatra da nemaju uticaj, uspostavlja se neophodan nivo transparentnosti i preventivne zaštite elektroenergetskog sistema. Operatoru prenosnog sistema se ostavlja objektivan i tehnički opravdan rok od 60 dana od dana prijema obavještenja da izvrši stručnu analizu. Ukoliko OPS utvrdi postojanje operativnih rizika, ovlašćen je da takvu izmjenu kategoriše kao izmjenu od uticaja na sistem, čime se proces vraća u redovne tokove koji zahtijevaju zaključenje aneksa ugovora i dostavljanje kompletne tehničke dokumentacije.

Ovakvim rješenjem se postiže optimalan balans između opravdane fleksibilnosti korisnika u upravljanju sopstvenim postrojenjem i isključive nadležnosti operatora sistema da garantuje sigurnost, stabilnost i pouzdanost prenosne mreže.

Primjedba 3 - Poglavlje IV. NAČIN I POSTUPAK PRIKLJUČENJA NA PRENOSNI SISTEM

Zapažanje: Načelno dobro uređeno. Međutim, nedostaje jasna obaveza OPS-a objavljivanja indikativnih podataka o stanju sistema, koji bi potencijlnim investitorima ubrzali proces donošenja odluke o eventualnom podnošenju zahtjeva za priključenje.

Sugestija: Primijeniti rješenja RED III regulative u pogledu objavljivanja podataka od značaja uvođenjem novog člana u ovom poglavlju (ili dopunom postojećih članova u poglavljima III i/ili IV), tako da se implementira norma:

“OPS je dužan da na svojoj internet stranici objavi i ažurira najmanje jednom godišnje:

- ***raspoloživi kapacitet za priključenje novih korisnika***
- ***već dodijeljene kapacitete, koji su u procesu priključenja***
- ***kapacitete za priključenje uz primjenu operativnih ograničenja ili fleksibilnih priključaka”***

Zapažanje: Dodatno na prethodno zapažanje, čini se da nacrt Pravila ne preslikava u cjelosti principe EU regulative 2024/1711. Ovaj propis posebno naglašava ubrzano i sigurnije priključenje obnovljivih izvora energije na elektroenergetске mreže, kroz pojednostavljene procedure i obavezne rokove za operatore sistema.

Sugestija: Kako je ova regulativa ključni korak ka bržoj dekarbonizaciji i smanjenju zavisnosti od fosilnih goriva, smatramo da je tekst Pravila potrebno usaglasiti i sa njom, premda to nije eksplicitna zakonska obaveza iz trenutnog Zakona o energetici. Ovo posebno zbog izvjesnog pristupanja Crne Gore EU u skorom roku.

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata djelimično.

Prvi dio sugestije, koji se odnosi na obavezu objavljivanja indikativnih podataka o stanju sistema (slobodni i dodijeljeni kapaciteti, fleksibilni priključci), prihvata se u cijelosti. Ova obaveza je već implementirana kroz prihvatanje Primjedbe 1 (predlog Janeza Kopača) i dodavanje stavova 7 i 8 u članu 13, čime je u potpunosti obezbijeđena transparentnost za potencijalne investitore na godišnjem nivou.

Drugi dio sugestije, koji se odnosi na usaglašavanje sa EU Regulativom 2024/1711 u pogledu ubrzanih procedura i obaveznih rokova, CGES u potpunosti podržava. Međutim, kako Pravila predstavljaju podzakonski akt koji mora biti usklađen sa krovnim Zakonom o energetici, u ovom trenutku nije pravno moguće uvoditi skraćene rokove i pojednostavljene procedure koje nemaju utemeljenje u važećem zakonskom okviru.

MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE – Slobodan Marković

Primjedba 1:

U članu 24 stav 1 Pravila je navedeno: "Nacionalnim energetske i klimatskim planom, Akcionim planom razvoja i korišćenja daljinskog grijanja i/ili hlađenja i visokoefikasne kogeneracije (Akcion plan), uzimajući u obzir projekte izgradnje objekata za proizvodnju električne energije, a naročito projekte korišćenja energije iz obnovljivih izvora"

Predlog je da se doda "i uređaja za skladištenje električne energije."

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata.

Sa stanovišta strateškog planiranja, sistemi za skladištenje energije već čine integralni dio krovnih dokumenata kao što je Nacionalni energetska i klimatski plan, te se njihovo postojanje u dugoročnim projekcijama razvoja sistema podrazumijeva. Međutim, operator prenosnog sistema smatra da eksplicitno normiranje ovih uređaja u samom tekstu Pravila donosi značajnu pravnu i tehničku dodatnu vrijednost, jer se time jasno prepoznaje njihova specifična i sve važnija uloga u savremenim elektroenergetskim mrežama.

Imajući u vidu navedeno vrši se dopuna člana 24 stav 1 tačka 1 alineja 1 Pravila tako što se nakon riječi "izvora" dodaju riječi " i uređaja za skladištenje električne energije".

Primjedba 2:

U članu 42 stav 1 Pravila je navedeno: "Osnovu za prognozu potencijalnih viškova/manjkova električne energije u Crnoj Gori predstavljaju planirani scenariji razvoja proizvodnih objekata i porasta potrošnje u periodu za koji se vrši planiranje razvoja prenosnog sistema."

Predlog je da se doda iza te rečenice: "Ti scenariji treba da uvažavaju posljednje izmjene u okviru ENTSO-E evropske procjene adekvatnosti resursa (ERAA), koji predstavljaju jedan od najvažnijih obavezujućih stubova za dugoročne tržišne i strateške analize evropskog elektroenergetskog sistema."

STAV CGES-a:

Primjedba se prihvata.

Uvođenjem ove odredbe propisuje se obaveza da se procjene potencijalnih viškova i manjkova električne energije u Crnoj Gori sagledavaju u širem evropskom kontekstu, uz uvažavanje rezultata i metodologije evropske procjene adekvatnosti resursa (ERAA). Na taj način scenariji razvoja proizvodnih kapaciteta i potrošnje dobijaju viši nivo tehničke i tržišne utemeljenosti, čime se smanjuje rizik od neadekvatnih investicionih odluka i netačnih procjena adekvatnosti elektroenergetskog sistema.

Kako ERAA predstavlja ključni instrument za dugoročne tržišne i strateške analize evropskog elektroenergetskog sistema, njeno eksplicitno uvažavanje u postupku izrade planova razvoja prenosnog sistema doprinosi usklađenosti nacionalnog planiranja sa evropskim energetska politikama, jačanju sigurnosti snabdijevanja i unapređenju stabilnosti regionalnog tržišta električne energije.

S tim u vezi, u članu 42 poslije stava 4 dodaje se novi stav 5, koji glasi:

„(5) Scenariji iz stava 1 ovog člana izrađuju se uz uvažavanje posljednje objavljene evropske procjene adekvatnosti resursa (ERAA) koju izrađuje ENTSO-E, kao referentnog okvira za dugoročne tržišne i strateške analize evropskog elektroenergetskog sistema.“

Primjedba 3:

U Članu 48 stav 8 Pravila je navedeno: "OPS može podnosiocu zahtjeva za priključenje da ponudi priključak sa ograničenom odobrenom snagom ili da podnosiocu zahtjeva obezbijedi priključak koji je podložan operativnim ograničenjima."

Predlog je da se doda nastavak te rečenice: "...koja će biti definisana posebnim dokumentom od strane OPS-a, ili posebnim podzakonskim aktom."

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Pitanje priključenja sa ograničenom odobrenom snagom i primjene operativnih ograničenja već je u potpunosti uređeno krovnim Zakonom o energetici, kao i samim Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema električne energije. Sa pravno-tehničkog stanovišta, Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema, kao aktom niže pravne snage, nije moguće propisati obavezu donošenja novog podzakonskog akta, niti bi takvo rješenje bilo u skladu sa uspostavljenom hijerarhijom propisa.

Primjedba 4:

U Članu 51 Stav 7 Pravila je navedeno: "Ako su, kao rezultat priključenja novog ili promjene postojećeg objekta, potrebna proširenja, pojačanja ili druge tehničke promjene u prenosnom sistemu, sve neophodne dodatne mjere moraju biti jasno definisane i naznačene u okviru analize iz stava 1 ovog člana.

Predlog je da se doda nastavak te rečenice: "...uključujući tehničku sposobnost energetskog invertera (pretvarača) da se ponaša kao naponski izvor i samostalno uspostavi, stabilizuje i održava stabilnu frekvenciju i napon u elektroenergetskom sistemu, u skladu sa preporukama ENTSO-E RfG (tehničkih uslova za priključenje elektrana na elektroenergetsku mrežu)."

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna je pravno i tehnički suvišna, budući da u pravnom poretku već postoji opšta i direktna obaveza proizvođača električne energije da u potpunosti poštuju i primjenjuju uredbu kojom se uređuju uslovi za priključenje proizvođača električne energije na prenosnu i distributivnu mrežu (RfG – Requirements for Generators).

Pomenuta uredba, koja je harmonizovana sa ENTSO-E evropskim mrežnim pravilima, predstavlja krovni tehnički propis koji imperativno propisuje sve performanse, sposobnosti i dinamičke karakteristike koje proizvodni moduli i njihovi inverteri moraju ispuniti da bi dobili odobrenje za priključenje na sistem. Ponovno prenošenje i taksativno navođenje pojedinačnih tehničkih zahtjeva, kao što je sposobnost rada u režimu naponskog izvora (grid-forming), u tekst ovih Pravila, dovelo bi do nepotrebnog dupliranja već obavezujućih normi i narušavanja normativne strukture propisa. Ispunjenost svih tehničkih uslova iz RfG uredbe detaljno se ocjenjuje kroz analize mogućnosti priključenja i tehničke specifikacije u samom postupku, zbog čega nema zakonskog osnova ni potrebe za parcijalnim izdvajanjem ove specifične obaveze u okviru člana 51.

Primjedba 5:

Predlaže se da se ubaci novi član između člana 53 i člana 54: "Obavještenje o prestanku Ugovora između Operatora prenosne mreže i podnosioca zahtjeva" sa Stavom 1: "Ukoliko podnosilac Zahtjeva iz člana 48 stav 2, a na osnovu konačne usklađenosti ugovora iz člana 52 stav 3 ovih pravila, ne sklopi ugovor o

priključenju sa OPS-om u roku od 6 mjeseci, smatraće se da je odustao od priključenja. Isti neće biti uzet u obzir kod analiza priključenja iz Člana 51, ostalih zahtjeva pristiglih nakon podnosioca za koga se smatra da je odustao."

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predloženom odredbom uvodi se nova pravna posljedica za podnosioca zahtjeva za priključenje, odnosno pretpostavka odustanka od priključenja usljed nezaključenja ugovora u propisanom roku, kao i posljedice takvog odustanka na njegov status u postupku priključenja i sprovođenju analiza priključenja.

Prava i obaveze operatora prenosnog sistema, podnosioca zahtjeva za priključenje i drugih učesnika na tržištu električne energije, kao i pravne posljedice neizvršavanja njihovih obaveza, predstavljaju materiju koja je uređena zakonom. Podzakonskim aktom, kao što su Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema, mogu se bliže urediti način ostvarivanja zakonom propisanih prava i izvršavanja obaveza, kao i tehnički i proceduralni aspekti njihove primjene, ali se njime ne mogu propisivati nova prava, obaveze ili pravne posljedice koje nijesu predviđene zakonom.

Prihvatanjem predložene odredbe izašlo bi se iz okvira zakonskog ovlašćenja za donošenje ovih Pravila, čime bi se narušilo načelo zakonitosti, prema kojem podzakonski akt mora biti u saglasnosti sa zakonom i ne može samostalno uređivati pitanja koja su predmet zakonskog normiranja.

MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE – Milija Čabarkapa (ECO TEAM)

Primjedba 1- Dodavanje tačke 7, član 29, stav 2 – Smjernice i kriterijumi planiranja:

Niskokonfliktne lokacije namijenjene za razvoj obnovljivih izvora energije prema prostorno-planskoj dokumentaciji, u kapacitetu koji je potreban za ostvarivanje energetske ciljeve u NECP-u.

Obrazloženje za dodavanje tačke 7: Crna Gora trenutno transponuje revidiranu Direktivu o obnovljivim izvorima energije (EU) 2023/2413 (revidirana Direktiva OIE), kroz izmjenu zakonske regulative kojom će, između ostalog, propisati obavezu uspostavljanja zona za ubrzani razvoj obnovljivih izvora energije (takozvanih RAA zona). Ovakve zone biće prepoznate prostorno-planskom dokumentacijom, a projekti u njima omogućiće investitorima brže i jednostavnije procedure izdavanja dozvola.

Revidirana Direktiva OIE propisuje da se namjenske infrastrukturne zone planiraju u skladu sa RAA zonama dok Evropska komisija ukazuje da bi definisanje ovih zona trebalo da bude usklađeno sa planovima razvoja mreže. Konkretno, planovi razvoja mreže bi mogli biti osnova za određivanje ovih zona; međutim ukoliko se postupak određivanja ovih zona odvija prije ili istovremeno sa izradom plana razvoja mreže, ove zone mogu i da usmjere razvoj mreže.

Iako ova Direktiva još uvijek nije integrisana u pravni okvir Energetske zajednice, Ministarski savjet Energetske zajednice usvojio je u decembru 2024. godine Preporuku br. 2024/1/MC-EnC i pozvao

ugovorne strane Energetske zajednice da pripreme pravni i institucionalni okvir za implementaciju odredbi revidirane Direktive OIE, što uključuje i odredbe koje se odnose na mapiranje područja za razvoj obnovljivih izvora energije, i određivanje područja za ubrzani razvoj obnovljivih izvora energije, kao i namjenske infrastrukturne zone (članovi 15b, 15c, 15d i 15e.)

Neke evropske zemlje, poput Litvanije, definisale su namjenske infrastrukturne zone kroz svoj zakonodavni i institucionalni okvir i propisale obavezu operatora prenosnog sistema za električnu energiju, da takve zone uzmu u obzir prilikom izrade plana razvoja mreže, dok Njemačka planira razvoj mreže u skladu sa ciljem klimatske neutralnosti. Na ovaj način se vrši dugoročno planiranje mreže, koje odgovara ne samo potrebama planiranih, već i anticipiranih projekata, u skladu sa energetske ciljevima definisanim u NECP-u.

Napomena: Organizacija The Nature Conservancy je u saradnji sa Eko-timom, te uz podršku Ministarstva energetike i rudarstva i drugih nadležnih institucija (uključujući i CGES), izradila studiju mapiranja niskokonfliktnih lokacija za razvoj solarnih i vjetroelektrana u Crnoj Gori, koja će, kao aktivnost prepoznata u okviru mjere koja se odnosi na implementaciju Direktive o OIE u okviru Reformske agende, predstavljati polaznu osnovu za uspostavljanje RAA zona.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

CGES je, kako je i navedeno, aktivno učestvovao u izradi studije mapiranja niskokonfliktnih lokacija za razvoj solarnih i vjetroelektrana u Crnoj Gori, koju su organizovali TNC i Eko-tim, a koja po nepodijeljenom mišljenju ekologa, energetičara i šire javnosti predstavlja veliki iskorak u pravcu zelene tranzicije Crne Gore. Prvi put je jedna takva studija uključila i segment mrežne infrastrukture kroz dva važna parametra (kapacitet i blizina mreže). Studija je uvažila planove razvoja prenosnog sistema i dala pregled kapaciteta za priključenje po trafostanicama prenosne mreže u dužem vremenskom intervalu, te je u velikoj mjeri usaglašena sa aktuelnim planom razvoja CGES-a.

Dodatno, napominjemo da uvažavamo značaj planiranja razvoja prenosne mreže u skladu sa dugoročnim ciljevima razvoja obnovljivih izvora energije i budućim uspostavljanjem zona za ubrzani razvoj obnovljivih izvora energije (RAA zona), shodno pravcu razvoja zakonodavstva Evropske unije. Međutim, u trenutku donošenja ovih Pravila, RAA zone nijesu definisane važećim zakonodavnim niti prostorno-planskim dokumentima Crne Gore, niti predstavljaju zvaničnu plansku osnovu koja bi obavezivala operatora prenosnog sistema prilikom izrade Plana razvoja. Njihovo uspostavljanje i pravni status biće uređeni izmjenama relevantnih zakona i planskih dokumenata, nakon čega će predstavljati obavezujući okvir i za planiranje razvoja elektroenergetske infrastrukture.

Smatramo da bi kroz prostorno-plansku dokumentaciju trebalo već u samoj fazi njenog donošenja onemogućiti izgradnju elektrana u konfliktnim zonama, čime bi se isključila i potreba za planiranjem prenosne mreže na tim lokacijama. S druge strane, ukoliko projekat dobije urbanističko-tehničke uslove za izgradnju, on mora biti tretiran u okviru plana razvoja prenosne mreže, bez obzira na studije nevladinog sektora.

Nadalje, planiranje razvoja prenosnog sistema zasniva se na analizi stvarnih i očekivanih potreba sistema, uključujući postojeće i planirane korisnike, zahtjeve za priključenje, zaključene ugovore, prognoze opterećenja i scenarije razvoja elektroenergetskog sistema. Potencijalne zone pogodne za razvoj

obnovljivih izvora energije, same po sebi, ne predstavljaju dovoljan osnov za planiranje konkretnih mrežnih objekata ukoliko nijesu potvrđene kroz plansku dokumentaciju i odgovarajuće razvojne scenarije. Kako su kriterijumi poput blizine mreže i kapaciteta mreže korišćeni pri izradi studije mapiranja imali veliki značaj za definisanje niskokonfliktne zone, planiranje razvoja mreže je već usaglašeno u velikoj mjeri sa rezultatima studije.

Takođe, studije mapiranja niskokonfliktnih lokacija predstavljaju vrijedne stručne podloge koje mogu biti korišćene prilikom izrade prostornih planova i određivanja RAA zona, ali ne predstavljaju propise niti planske dokumente na koje se može neposredno upućivati u normativnom dijelu Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema. Imajući na umu prethodno, primjedba se ne prihvata.

Primjedba 2 - Dopuna stava 1, član 38 - Ekološki kriterijum:

Prilikom planiranja izgradnje novih elemenata prenosnog sistema vodi se računa o očuvanju životne sredine i nastoji se da se negativni uticaj na prostor svede na najmanju moguću mjeru, uzimajući u obzir podatke o niskokonfliktnim lokacijama namijenjenim za razvoj obnovljivih izvora energije prema prostorno-planskoj dokumentaciji i primjenom mjera za izbjegavanje ili umanjeње negativnih uticaja.

Obrazloženje za dopunu stava 1: RAA zone koje budu uspostavljene transpozicijom revidirane Direktive o obnovljivim izvorima energije, predstavljaju zone visokog razvojnog potencijala i niskog konflikta, omogućavajući da energetska razvoja bude u skladu sa drugim namjenama u prostoru. Plan kojim budu uspostavljene RAA zone biće praćen mjerama za izbjegavanje ili umanjeње negativnih uticaja gradnje objekata u takvim zonama. Razvoj mreže, planiran u skladu sa RAA zonama i mjerama za izbjegavanje ili umanjeње negativnih uticaja, obezbijediće očuvanje životne sredine i usmjeriće interesovanje investitora ka lokacijama na kojima će gradnja proizvodnih objekata biti održiva, izvjesna i brza, te na kojima će posljedično, investicije biti isplative.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Uvažava se značaj planiranja razvoja prenosnog sistema na način koji doprinosi očuvanju životne sredine i usklađenosti sa budućim razvojem obnovljivih izvora energije.

Međutim, član 38 Pravila već propisuje obavezu operatora prenosnog sistema da prilikom planiranja novih elemenata mreže vodi računa o očuvanju životne sredine i nastoji da negativne uticaje na prostor svede na najmanju moguću mjeru. Način sprovođenja ove obaveze, uključujući primjenu mjera zaštite životne sredine i razmatranje prostornih ograničenja, uređuje se posebnim propisima iz oblasti zaštite životne sredine, prostornog planiranja i izgradnje objekata. U smislu planiranja razvoja mreže, ovdje se ne ulazi u detalje poput definisanja koridora dalekovoda ili lokacija trafostanica već se misli da potrebu da se prostor koristi optimalno kroz pravljenje zajedničkih koridora, dvosistemskih vodova na istim stubovima, podzemnim instalacijama i drugim tehničkim rješenjima koja su optimalna sa aspekta ekologije i očuvanja prostora.

Predložena dopuna upućuje na primjenu podataka o niskokonfliktnim lokacijama i budućim zonama za ubrzani razvoj obnovljivih izvora energije (RAA zonama), koje u trenutku donošenja ovih Pravila nijesu definisane važećim propisima niti predstavljaju obavezujući planski okvir za planiranje razvoja prenosnog

sistema. Njihov pravni status i način primjene biće uređeni propisima kojima će se izvršiti transpozicija relevantnog zakonodavstva Evropske unije i odgovarajućim prostorno-planskim dokumentima.

Takođe, razvoj prenosnog sistema planira se na osnovu stvarnih i očekivanih potreba elektroenergetskog sistema, dok se lokacijska prihvatljivost pojedinačnih projekata i primjena mjera za izbjegavanje ili umanjeње negativnih uticaja utvrđuju u postupcima propisanim posebnim zakonima.

Primjedba 3: Dodavanje tačke 8, član 39 – Ulazni podaci i podloge:

Podatke o niskokonfliktnim lokacijama namijenjenim za razvoj obnovljivih izvora energije prema prostorno-planskoj dokumentaciji, u kapacitetu koji je potreban za ostvarivanje energetske ciljeve u NECP-u.

Pored razloga navedenih u obrazloženju za dodavanje tačke 7, član 29, stav 2, ukazujemo i da ENTSO-E preporučuje da operatori prenosnog sistema prilikom razvoja plana mreže uzmu u obzir dugoročne ciljeve klimatske neutralnosti, kao i metode kojima se analizira vjerovatnoća razvoja projekata, uzimajući u obzir lokaciju, izdavanje dozvola, potencijal vjetra ili sunca, i proizvodnu efikasnost. U skladu sa tim, ukazuje na koncept RAA zona koji koristi sličnu metodologiju da se odrede povoljne lokacije za razvoj solara i vjetra, a ujedno i vjerovatnoću za njihov razvoj. ENTSO-E nadalje navodi da je potrebno ukloniti one regulatorne prepreke koje su restriktivnije nego što je potrebno, kako ne bi ometale realizaciju neophodnih investicija u energetske sektor.

Takođe, francuski operator prenosnog sistema RTE, već dugi niz godina planira razvoj mreže kroz regionalne šeme za priključenje (takozvani S3REnR planovi), sa ciljem obezbjeđenja očekivane integracije obnovljivih izvora energije u elektroenergetsku mrežu, uz očuvanje sigurnosti sistema i kontrolu troškova. Ovakvim planiranjem, omogućava se dugoročna preglednost lokacija na kojima se obnovljivi izvori energije mogu priključiti na mrežu i raspoloživih kapaciteta. Istovremeno se obezbjeđuju unaprijed planirana ojačanja mreže, kao i efikasnija i pravednija raspodjela troškova priključenja između operatora i investitora, poštujući zahtjeve zaštite životne sredine i uključujući javnost u ranim fazama planiranja. Na ovaj način se vrši dugoročno planiranje mreže, koje odgovara ne samo potrebama planiranih, već i anticipiranih projekata, u skladu sa energetske ciljevima definisanim u NECP-u.

Napomena: Organizacija The Nature Conservancy je u saradnji sa Eko-timom, te uz podršku Ministarstva energetike i rudarstva i drugih nadležnih institucija (uključujući i CGES), izradila studiju mapiranja niskokonfliktnih lokacija za razvoj solarnih i vjetroelektrana u Crnoj Gori, koja će, kao aktivnost prepoznata u okviru mjere koja se odnosi na implementaciju Direktive o OIE u okviru Reformske agende, predstavljati polaznu osnovu za uspostavljanje RAA zona.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Član 39 Pravila propisuje ulazne podatke koje operator prenosnog sistema koristi prilikom planiranja razvoja mreže u okviru važećeg regulatornog i planskog okvira. Podaci o niskokonfliktnim lokacijama i

budućim RAA zonama trenutno nijesu definisani kao obavezujući planski elementi u važećim propisima niti prostorno-planskoj dokumentaciji Crne Gore, te ih nije moguće propisati kao obavezne ulazne podatke za izradu Plana razvoja kroz ova Pravila. Mišljenja smo da je neophodno buduće RAA zone urediti odgovarajućom prostorno-planskom dokumentacijom kako bi se već u startu onemogućila gradnja elektrana van zona čime bi se posredno uvažila primjedba kod izrade planova razvoja prenosne mreže. Studija mapiranja niskokonfliktnih lokacija predstavlja vrijednu stručnu podlogu, ali ne predstavlja planski dokument, niti posebnim zakonom propisan obavezan element planskog dokumenta, iako je kroz metodologiju izrade predmetna studija u velikoj mjeri usaglašena sa aktuelnim planom razvoja CGES-a.

MIŠLJENJA, PRIMJEDBE I SUGESTIJE – SPASIMO BREZNA

Centralni zahtjevi

Pravila se ne smiju usvojiti bez jasne odredbe da tehnički uslovi priključenja, preliminarne studije, analize mogućnosti priključenja, ugovori o priključenju, privremena priključenja i operativna ograničenja ne mogu derogirati obavezu prethodne provjere zakonitosti, prostorne i lokacijske prihvatljivosti, zaštite životne sredine, geološko-geotehničke stabilnosti, sigurnosti sistema i stvarnog učešća pogođene javnosti. Za svako postojeće ili planirano 400/110 kV čvorište mora postojati javno dostupan minimalni set podataka: tačna lokacija, funkcija čvorišta, povezani vodovi, planirani proizvodni objekti, planirani sistemi za skladištenje energije, direktni potrošači, interkonektivni pravci, status zahtjeva za priključenje, status ugovora, kumulativna priključna snaga i poznati prostorni, ekološki, bezbjednosni i geotehnički rizici.

Za lokacije koje su naseljene, geološki sporne, ekološki osjetljive ili predmet ozbiljnog protivljenja lokalne zajednice, Pravila moraju propisati obaveznu nezavisnu analizu alternativnih lokacija i lokacijske prihvatljivosti prije zaključivanja ugovora, izdavanja tehničkih uslova ili korišćenja takve lokacije kao planskog čvora u razvoju sistema

Pojedinačni komentari

Primjedba 1- Član 1 i član 2 - predmet i sadržina Pravila

Tačka / navod	Pravila uređuju rad prenosnog sistema, način planiranja razvoja, tehničke i druge uslove za priključenje, postupak priključenja, kriterijume za ograničeni priključak, sigurno funkcionisanje sistema, prioritete u pristupu električnoj energiji iz obnovljivih izvora, kriterijume za odbijanje ili ograničavanje pristupa i formularne ugovore.
Problem	Nacrt potvrđuje da se ne radi o uskom tehničkom aktu, već o aktu koji uređuje cijeli regulatorno-tehnički lanac od planiranja do priključenja i operativnog rada. Uprkos tome, u osnovnim odredbama nema jasne zaštitne klauzule da primjena Pravila ne može zaobići obaveze javnog učešća, procjene lokacijske prihvatljivosti, zaštite životne sredine, bezbjednosti, geološko-geotehničke stabilnosti i kumulativnih efekata.

Zahtjev	Traži se dopuna osnovnih odredbi Pravila tako da se izričito propiše da se postupci planiranja, priključenja, ograničenog priključenja, privremenog priključenja i ugovaranja infrastrukture za priključenje moraju sprovoditi uz poštovanje zakonskih, ekoloških, prostorno-planskih, bezbjednosnih, geološko-geotehničkih i javno-participativnih obaveza, naročito kada se radi o novim ili proširenim 400/110 kV čvorištima i interkonektivnim pravcima.
Predlog dopune	Primjena ovih pravila ne može predstavljati osnov za planiranje, ugovaranje, odobravanje ili priključenje objekata na lokacijama za koje nijesu prethodno provjereni zakonitost, lokacijska prihvatljivost, zaštita životne sredine, geološko-geotehnička stabilnost, bezbjednost sistema i učešće pogođene javnosti, u skladu sa posebnim propisima i načelima transparentnosti.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje:

Predložena dopuna ne odnosi se na predmet uređivanja ovih pravila. Ovim pravilima uređuju se tehnički, operativni i proceduralni uslovi iz njihove nadležnosti, kao i područje njihove primjene, dok se pitanja zakonitosti planiranja i izgradnje objekata, lokacijske prihvatljivosti, zaštite životne sredine, geološko-geotehničkih uslova, učešća javnosti i izdavanja odgovarajućih odobrenja uređuju posebnim propisima i sprovode u posebnim postupcima od strane nadležnih organa.

Uvođenje odredbe kojom se propisuje na koje slučajeve se pravila ne mogu primjenjivati nije svrsishodno, imajući u vidu da su kandidovana pitanja već uređena posebnim zakonima i podzakonskim aktima, uključujući propise iz oblasti uređenja prostora i izgradnje objekata, zaštite životne sredine, procjene uticaja na životnu sredinu i drugim relevantnim propisima. Ti propisi detaljno uređuju uslove, postupke i nadležnosti za utvrđivanje ispunjenosti zahtjeva na koje se primjedba odnosi.

Takođe, predložena odredba nije u skladu sa načelima pravne sigurnosti i sistemske usklađenosti pravnog okvira. Iz tog razloga nije opravdano u ovom aktu uređivati materiju koja je već predmet posebnih propisa.

S obzirom na navedeno, pitanja iz sadržine predloga ostaju uređena propisima kojima se uređuju planiranje prostora, zaštita životne sredine, izdavanje odobrenja i drugi postupci koji prethode realizaciji i priključenju energetske objekata.

Primjedba 2: Član 9, član 10, član 12 i član 13 - transparentnost, povjerljivost i pristup sistemu

Tačka / navod	Član 9 propisuje da OPS primjenjuje Pravila na pravičan, nediskriminatoran i transparentan način. Član 10 uređuje povjerljivost komercijalno osjetljivih informacija. Član 12 obavezuje OPS da upravlja sistemom objektivno, transparentno i nediskriminatorno. Član 13 propisuje evidenciju prava pristupa i obavezu dostavljanja podataka od strane proizvođača, operatora skladištenja energije, aktivnih kupaca i drugih korisnika.
----------------------	---

Problem	Nacrt ne pravi jasnu razliku između komercijalno osjetljivih podataka i podataka od javnog interesa. U praksi se povjerljivost može koristiti za uskraćivanje javnosti osnovnih informacija o tome koji projekti, koje snage, na kojim lokacijama i preko kojih čvorišta ulaze u sistem. Takav pristup nije spojiv sa transparentnošću planiranja, naročito kada priključenja uslovljavaju izgradnju velikih elektroenergetskih čvorišta u naseljenim ili osjetljivim područjima.
Zahtjev	Traži se dopuna Pravila kojom se propisuje minimalni javni set podataka koji ne može biti skriven pozivanjem na poslovnu tajnu: naziv ili tip projekta, lokacija, priključna snaga, tačka priključenja, status zahtjeva, status ugovora, planirani rok priključenja, uslovljenost izgradnjom novih čvorišta/vodova i kumulativni kapaciteti po čvoru. Komercijalno osjetljivi elementi ugovora mogu ostati zaštićeni, ali osnovni prostorni, sistemski i kumulativni podaci moraju biti dostupni regulatoru i zainteresovanoj javnosti.
Predlog dopune	Povjerljivost informacija ne odnosi se na podatke neophodne za javnu kontrolu planiranja i razvoja prenosnog sistema, uključujući podatke o lokaciji, priključnoj snazi, tački priključenja, statusu zahtjeva i ugovora, kumulativnom kapacitetu po čvoru i uslovljenosti priključenja izgradnjom novih elemenata sistema.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Obrazloženje:

Pitanje dostupnosti, objavljivanja i zaštite podataka kojima raspolaže operator prenosnog sistema već je uređeno zakonom i podzakonskim aktima, te nije predmet uređivanja ovih pravila.

Naime, članom 84 Zakona o energetici, kojim se uređuje zaštita poslovne tajne i drugih komercijalno povjerljivih informacija, propisano je da se komercijalno povjerljivim informacijama smatraju podaci čijim bi objavljivanjem ili saopštavanjem mogla biti stvorena neopravdana komercijalna prednost na tržištu ili nanijeta šteta energetskim subjektima, korisnicima sistema, kupcima, potrošačima, kao i drugim pravnim ili fizičkim licima, u skladu sa zakonom. Istim zakonskim okvirom propisana je obaveza operatora sistema da takve informacije štiti i koristi na način kojim se obezbjeđuje nediskriminatoran tretman svih učesnika na tržištu.

Takođe, Agencija je nadležna da utvrđuje pravila za čuvanje povjerljivosti komercijalno osjetljivih informacija koje koriste operatori sistema, kao i obim, sadržaj i način objavljivanja podataka od značaja za funkcionisanje tržišta električne energije i razvoj elektroenergetskog sistema. Stoga nije opravdano da se kroz ova pravila unaprijed propisuju kategorije podataka koje bi bile izuzete od režima zaštite povjerljivosti ili da se parcijalno uređuje materija koja je već uređena zakonom i posebnim regulatornim aktima.

Predložena dopuna bi, pored toga, mogla dovesti do kolizije sa odredbama Zakona o energetici i pravilima Agencije koja uređuju transparentnost i zaštitu komercijalno osjetljivih informacija, kao i do različitih tumačenja u pogledu obima podataka koji se mogu objavljivati.

Iz navedenih razloga, predložena materija ostaje uređena članom 84 Zakona o energetici i posebnim pravilima Agencije kojima se uređuje transparentnost i povjerljivost informacija, te nije potrebno njeno dodatno uređivanje ovim pravilima.

Primjedba 3: Član 17 i član 18 - formularni ugovori i ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje

Tačka / navod	OPS utvrđuje formularne ugovore i objavljuje njihove obrasce. Ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju naročito sadrži uslove za priključenje, mjesto priključenja, naknadu, način priključenja, tehničke uslove, rok priključenja, mjerenje i prava i obaveze nakon priključenja. Ako infrastrukturu gradi investitor, ugovor sadrži i rokove izgradnje, plan izvođenja radova, praćenje nabavke i radova, obračun i otkup infrastrukture.
Problem	Ugovor o priključenju je pravni instrument kojim se konkretno čvorište i konkretna infrastruktura mogu unaprijed zaključati prije nego što javnost i regulator dobiju punu sliku o kumulativnim efektima. Nacrt ne propisuje da se prije zaključenja ugovora mora provjeriti da li je mjesto priključenja dio sporne, osporene ili nedovoljno ispitane infrastrukture.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 18 tako da ugovor o priključenju za objekte koji zavise od novih ili proširenih 400/110 kV čvorišta mora sadržati i: dokaz o zakonitosti i planskoj osnovi čvora, dokaz o sprovedenoj javnoj konsultaciji sa pogođenom zajednicom, sažetak analize alternativnih lokacija ako se gradi nova trafostanica ili čvorište, izvod iz geološko-geotehničke procjene za lokaciju čvora, sažetak kumulativnih priključenja po čvoru i potvrdu da predmetna infrastruktura nije predmet neriješenih postupaka koji mogu uticati na zakonitost ili izvodljivost priključenja.
Predlog dopune	Za priključenja koja zavise od novih, proširenih ili funkcionalno ključnih čvorišta 400 kV i 400/110 kV, ugovor mora sadržati poseban dodatak o lokacijskoj, prostorno-planskoj, ekološkoj, bezbjednosnoj i geološko-geotehničkoj provjeri čvora, uključujući pregled kumulativnih priključenja koja od tog čvora zavise.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Pitanja koja su kandidovana predloženom dopunom, a odnose se na dokaz o zakonitosti i planskoj osnovi čvorišta, sprovedene javne konsultacije, analizu alternativnih lokacija, geološko-geotehničke procjene, prostorno-planske, ekološke i bezbjednosne provjere, kao i na vođenje i okončanje upravnih i drugih postupaka vezanih za izgradnju elektroenergetske infrastrukture, uređena su posebnim propisima koji regulišu planiranje prostora, izgradnju objekata, procjenu uticaja na životnu sredinu i druge srodne oblasti.

Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema imaju za predmet uređivanje tehničkih, operativnih i tržišnih aspekata funkcionisanja prenosnog sistema, kao i uslova i postupaka za priključenje korisnika na prenosni sistem, u okviru nadležnosti operatora prenosnog sistema. Stoga nije svrha niti predmet ovih pravila da

uređuju ili ponavljaju zahtjeve koji su već propisani posebnim zakonima i podzakonskim aktima iz oblasti prostornog planiranja, izgradnje objekata, zaštite životne sredine i upravnih postupaka.

Uključivanje predloženih obaveza u ugovor o priključenju dovelo bi do preklapanja regulatornih zahtjeva i izlaska iz okvira materije koja se uređuje ovim pravilima, bez stvaranja novih pravnih obaveza u odnosu na one koje su već propisane važećim zakonodavstvom. Ispunjenost navedenih uslova provjerava se i dokazuje u postupcima koje sprovode nadležni organi u skladu sa posebnim propisima, te ne predstavlja pitanje koje se uređuje Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna nije predmet uređivanja ovih pravila i ne prihvata se.

Primjedba 4 - Član 23 i član 24 - osnov planiranja i obaveze OPS-a kod planiranja

Tačka / navod	Razvoj prenosnog sistema obuhvata izgradnju novih elemenata, jačanje postojećih elemenata, zaštitne i upravljačke sisteme i primjenu novih tehnologija. Plan razvoja mora biti usklađen sa NECP-om, planovima susjednih prenosnih sistema, projektima od zajedničkog interesa za Zajednicu i potrebama razvoja distributivnog sistema.
Problem	Ove odredbe potvrđuju regionalni i sistemski karakter planiranja. Međutim, Nacrt ne propisuje kako se u planiranju provjerava da li konkretna lokacija velikog čvora može da izdrži takvu regionalnu funkciju. Usklađenost sa energetske i klimatske ciljevima ne može zamijeniti dokaz da je lokacija zakonita, stabilna, bezbjedna i društveno prihvatljiva.
Zahtjev	Traži se dopuna da za svaki planirani ili prošireni čvor regionalnog značaja OPS mora izraditi posebnu matricu: funkcija čvora, povezani domaći i prekogranični pravci, planirani OIE/BESS/direktni potrošači, kumulativna priključna snaga, status zahtjeva i ugovora, status prostorno-planske osnove, poznati rizici i mjere za njihovo otklanjanje. Ta matrica mora biti dostavljena REGAGEN-u i objavljena u sažetku za javnost.
Predlog dopune	Plan razvoja i investicioni plan za čvorišta regionalnog ili interkonektivnog značaja moraju sadržati posebnu matricu sistemske funkcije, kumulativnih priključenja, prostorno-planskog statusa i ključnih rizika po lokaciju, životnu sredinu, bezbjednost i pogođene zajednice.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Primjedba se ne prihvata jer se sadržaj, obavezni elementi i način izrade Plana razvoja i Investicionog plana prenosnog sistema uređuju se Pravilima za izradu i praćenje realizacije planova razvoja i investicionih planova prenosnog sistema električne energije ("Sl. list CG", br. 65/2026), koja je donijela Agencija za energetiku, na osnovu ovlašćenja propisanog Zakonom o energetici.

Navedenim pravilima uređeni su obavezni sadržaj i elementi planova razvoja i investicionih planova, uključujući obim podataka koje operator prenosnog sistema dostavlja Agenciji, kao i način njihovog praćenja

i realizacije. Stoga nije osnovano da se ista materija dodatno uređuje ovim pravilima, koja imaju drugačiji predmet regulisanja.

Pitanja koja se odnose na obavezne elemente planova razvoja i investicionih planova uređuju se posebnim podzakonskim aktom koji donosi Agencija na osnovu zakonskog ovlašćenja, te se ne mogu propisivati niti mijenjati ovim pravilima.

Primjedba 5 - Član 27 - učešće u planiranju

Tačka / navod	U planiranju, pored OPS-a, učestvuju postojeći i potencijalni korisnici prenosnog sistema; OPS usaglašava relevantne elemente plana sa operatorima u regionu i ENTSO-E; planiranje razvoja je aktivnost otvorena za učešće zainteresovane javnosti.
Problem	Ovo je ključna odredba, ali je u Nacrtu ostavljena bez procedure. Nije propisano kada, kako, kojim dokumentima, u kojim rokovima i o kojim konkretnim pitanjima zainteresovana javnost učestvuje. Bez takve procedure, odredba ostaje deklarativna, dok investitori, korisnici sistema, državni organi i susjedni operatori dobijaju stvarni uticaj na planiranje, a pogođene lokalne zajednice ostaju naknadno obaviještene.
Zahtjev	Traži se da se član 27 dopuni obaveznim minimumom javnog učešća za nove trafostanice, proširenja trafostanica, 400 kV čvorišta, interkonektivne vodove i projekte sa značajnim kumulativnim efektima. Javnost mora imati pristup sažetku planskog obrazloženja, lokaciji, povezanim projektima, kumulativnom kapacitetu, poznatim rizicima, alternativama i rokovima prije zaključavanja planskog rješenja.
Predlog dopune	Za projekte koji uključuju izgradnju ili proširenje trafostanica 400 kV i 400/110 kV, interkonektivne dalekovode ili čvorišta sa značajnim kumulativnim priključenjima, OPS je dužan da sprovede dokumentovano učešće zainteresovane i pogođene javnosti prije utvrđivanja plana razvoja i prije zaključivanja ugovora koji zavise od takve infrastrukture.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Primjedba se ne prihvata jer je pitanje učešća javnosti u postupku donošenja Plana razvoja već uređeno Pravilima za izradu i praćenje realizacije planova razvoja i investicionih planova prenosnog sistema električne energije

Navedenim pravilima, koja je Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti donijela na osnovu ovlašćenja propisanog Zakonom o energetici, detaljno su uređeni način i postupak sprovođenja javne rasprave, minimalno trajanje javne rasprave, obaveza objavljivanja nacrtu plana razvoja, kao i obaveza sačinjavanja izvještaja o sprovedenoj javnoj raspravi sa razlozima prihvatanja ili neprihvatanja primjedbi.

Stoga nije potrebno niti pravno osnovano ista pitanja ponovo uređivati Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema, koja imaju drugačiji predmet regulisanja i primjene, ovo naročito pri činjenici da je regulisanje ovog pitanja u nadležnosti Agencije.

Primjedba 6 - Član 28 - ciljevi planiranja

Tačka / navod	Proces planiranja treba da utvrdi potrebne promjene u prenosnom sistemu, uključujući spisak, lokacije i osnovne karakteristike prenosnih objekata koji će biti rekonstruisani, prošireni, izgrađeni ili demontirani, uključujući interkonektivne dalekovode.
Problem	Odredba potvrđuje da lokacija i osnovne karakteristike objekata nijesu sporedni podatak već predmet planiranja. Međutim, Nacrt ne propisuje obavezu da se za velika čvorišta javno prikaže stvarna funkcija lokacije, povezani vodovi, povezani proizvodni objekti, BESS/skladišni sistemi i kumulativni karakter čvora.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 28 tako da se za svako novo ili prošireno 400/110 kV čvorište obavezno objavljuju: tačna lokacija, osnovne tehničke karakteristike, povezani postojeći i planirani vodovi, projekti koji od čvora zavise, ukupna planirana priključna snaga, faznost razvoja, status zahtjeva i ugovora i sažetak ključnih prostornih, ekoloških, socijalnih, bezbjednosnih i geološko-geotehničkih ograničenja.
Predlog dopune	Spisak, lokacije i osnovne karakteristike prenosnih objekata moraju za nova i proširena 400/110 kV čvorišta uključiti i sažetak kumulativne funkcije čvora, planiranih priključenja, povezanih vodova i poznatih ograničenja lokacije.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Član 28 Pravila definiše ciljeve procesa planiranja razvoja prenosnog sistema i vrste podataka koje plan razvoja treba da obuhvati radi identifikovanja potrebnih promjena na prenosnoj mreži. Navedena odredba nije namijenjena propisivanju detaljnog sadržaja planske dokumentacije niti obima javno dostupnih informacija za pojedinačne objekte prenosnog sistema.

Podaci o lokaciji, tehničkim karakteristikama i funkciji planiranih objekata prenosnog sistema obrađuju se u obimu koji je potreban za izradu Plana razvoja, dok se detaljna razrada pojedinačnih projekata vrši kroz faze projektovanja, prostornog planiranja i pribavljanja odgovarajućih odobrenja, u skladu sa posebnim propisima.

Predložena obaveza objavljivanja podataka o povezanim projektima, ukupnoj planiranoj priključnoj snazi, statusu zahtjeva i ugovora, faznosti razvoja, kao i prostornim, ekološkim, socijalnim i geološko-geotehničkim ograničenjima, prevazilazi predmet uređivanja ovog člana i Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema.

Navedena pitanja uređuju se drugim propisima ili predstavljaju sastavni dio posebnih planskih, projektnih i upravnih postupaka.

Primjedba 7: - Član 29 - smjernice i kriterijumi planiranja

Tačka / navod	Plan razvoja mora uvažavati aktualna opterećenja, proizvodnju elektrana, potrebe distributivnih sistema i korisnika, uključujući proizvodne objekte koji su već priključeni ili će biti priključeni. Proces počinje prikupljanjem podloga, uključujući lokaciju i kapacitet novih proizvodnih objekata, prognozu razmjene sa okruženjem i razvojne programe susjednih sistema.
Problem	Ova odredba potvrđuje da OPS već u fazi planiranja mora imati informacije o lokacijama i kapacitetima novih proizvodnih objekata. Ako se na osnovu tih podataka planira čvorište, javnost i regulator moraju znati koji projekti stvaraju potrebu za tim čvorištem. U suprotnom, planiranje postaje netransparentno i omogućava da se sporne lokacije prikazuju kao apstraktna tehnička potreba, bez jasnog prikaza investicionih i priključnih interesa koji stoje iza njih.
Zahtjev	Traži se da se u član 29 doda obaveza objavljivanja agregirane tabele planiranih i postojećih proizvodnih objekata, sistema za skladištenje energije, direktnih potrošača i interkonektivnih projekata po ključnim čvorovima sistema. Za TS Brezna i druga slična čvorišta mora se jasno prikazati koji projekti su korišćeni kao ulazni podaci za planiranje.
Predlog dopune	Za svako planirano ili prošireno čvorište koje služi za priključenje više proizvodnih objekata, sistema za skladištenje energije, direktnih potrošača ili interkonektivnih pravaca, OPS objavljuje agregiranu tabelu ulaznih podataka po čvoru, uključujući lokaciju, kapacitet, status zahtjeva/ugovora i planiranu godinu ulaska u pogon.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Član 29 Pravila definiše smjernice i ulazne podatke koje operator prenosnog sistema koristi prilikom izrade Plana razvoja, kako bi se obezbijedilo sagledavanje očekivanog razvoja proizvodnje, potrošnje, prekograničnih tokova i potreba korisnika sistema. Navedeni podaci predstavljaju stručnu osnovu za izradu planskih analiza i ne podrazumijevaju obavezu njihovog pojedinačnog ili agregiranog javnog objavljivanja.

Sadržaj Plana razvoja, način njegovog donošenja i obim informacija koje se objavljuju uređeni su Zakonom o energetici i drugim propisima. Uvođenje dodatne obaveze objavljivanja agregiranih podataka o pojedinačnim projektima, zahtjevima za priključenje, sistemima za skladištenje energije, direktnim potrošačima i interkonektivnim projektima po pojedinim čvorištima nije predmet ovog člana niti Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema.

Takođe, razvoj pojedinih čvorišta prenosnog sistema ne zavisi isključivo od pojedinačnih zahtjeva za priključenje, već predstavlja rezultat cjelokupnih analiza razvoja sistema, uključujući dugoročne prognoze opterećenja, sigurnost rada mreže, prekogranične tokove energije, potrebe distributivnih sistema i druge planske pretpostavke. Stoga nije opravdano povezivati planiranje pojedinog čvorišta isključivo sa određenim investicionim projektima.

Primjedba 8 - Član 35 - elementi za rangiranje investicija

Tačka / navod	Za projekte sa liste novih elemenata OPS vrši analize tokova snaga, opterećenja vodova i transformatora, naponsko-reaktivnih prilika, proizvodnje aktivne i reaktivne snage, gubitaka, sigurnosti po kriterijumu n-1 i dinamičke stabilnosti, a zatim rangira elemente prema doprinosu sigurnosti i pouzdanosti rada sistema.
Problem	Rangiranje investicija je gotovo u potpunosti tehničko-sistemska. Ne uključuje rizik lokacije, geološko-geotehničku pogodnost, blizinu naselja, uticaj na lokalnu ekonomiju, turizam, poljoprivredu, zaštićene i osjetljive prostore, protivljenje zajednice i kumulativno infrastrukturno opterećenje prostora. Time se može dogoditi da investicija bude visoko rangirana zbog doprinosa sistemu, iako je lokacija neprihvatljiva.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 35 da se kod rangiranja novih 400/110 kV čvorišta i interkonektivnih pravaca, pored tehničkog doprinosa sistemu, obavezno ocjenjuju i lokacijski rizik, geološko-geotehnička pogodnost, ekološki rizik, socijalni rizik, prostorna konfliktualnost, kumulativni efekti i status javnih konsultacija.
Predlog dopune	Rangiranje investicija za nova čvorišta i interkonektivne projekte ne može se zasnivati isključivo na tehničkom doprinosu sigurnosti sistema, već mora uključiti mjerljive kriterijume lokacijske prihvatljivosti, geološko-geotehničke stabilnosti, zaštite životne sredine, uticaja na pogođene zajednice i kumulativnih efekata.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Član 35 Pravila uređuje tehničke kriterijume koje operator prenosnog sistema primjenjuje prilikom planiranja razvoja mreže i rangiranja investicija sa aspekta sigurnosti, pouzdanosti i efikasnosti rada elektroenergetskog sistema. Analize tokova snaga, opterećenja elemenata mreže, naponskih prilika, kriterijuma sigurnosti n-1 i dinamičke stabilnosti predstavljaju osnovne tehničke kriterijume za određivanje prioriteta razvoja prenosnog sistema.

Kriterijumi koje predlagač navodi, uključujući geološko-geotehničku pogodnost, zaštitu životne sredine, uticaj na lokalne zajednice, prostornu konfliktualnost, status javnih konsultacija i druga lokacijska pitanja, predmet su postupaka prostornog planiranja, procjene uticaja na životnu sredinu, projektovanja i izdavanja odgovarajućih odobrenja u skladu sa posebnim propisima. Njihovo uključivanje u metodologiju tehničkog rangiranja investicija nije predmet ovih Pravila.

Uvođenje dodatnih kriterijuma koji nisu tehničke prirode u fazu planiranja razvoja prenosnog sistema moglo bi dovesti do preklapanja sa nadležnostima drugih organa i postupaka propisanih posebnim zakonima, kao i do odstupanja od osnovne svrhe plana razvoja, koja je obezbjeđenje sigurnog, pouzdanog i ekonomičnog razvoja prenosnog sistema.

Primjedba 9 - Član 36 - prostorno-planski kriterijum

Tačka / navod	OPS u skladu sa važećom prostorno-planskom dokumentacijom utvrđuje mogućnosti za izgradnju novih elemenata prenosnog sistema, definiše koridore za dalekovode i moguće optimalne lokacije za izgradnju transformatorskih stanica. Ako važeća dokumentacija to ne omogućava, OPS pokreće izmjene i dopune planske dokumentacije.
Problem	Pojam „moguće optimalne lokacije“ nije definisan. Nije propisano šta znači optimalnost, koji kriterijumi se primjenjuju, da li se porede alternative, ko provjerava geološko-geotehničku pogodnost, blizinu kuća, turističkih objekata, poljoprivrednih domaćinstava, šuma, voda, zaštićenih područja i kumulativnih infrastrukturnih opterećenja. Takođe je sporno da OPS može pokrenuti izmjene planske dokumentacije bez prethodne nezavisne provjere da li je predložena lokacija uopšte prihvatljiva.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 36 tako da se za nove i proširene trafostanice 400/110 kV i ključna čvorišta mora izraditi nezavisna analiza alternativnih lokacija i lokacijske prihvatljivosti prije pokretanja izmjena planske dokumentacije, prije ugovaranja priključenja i prije uvrštavanja čvora kao nesporne tačke u plan razvoja.
Predlog dopune	Optimalna lokacija transformatorske stanice utvrđuje se na osnovu uporedne analize alternativa koja obavezno uključuje prostorno-planske, geološko-geotehničke, ekološke, bezbjednosne, socijalne, imovinsko-pravne i kumulativne kriterijume, uz dokumentovano učešće pogođene javnosti.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna nije predmet uređivanja Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema. Član 36 Pravila uređuje obavezu operatora prenosnog sistema da prilikom planiranja razvoja sistema postupa u skladu sa važećom prostorno-planskom dokumentacijom i, kada je to potrebno, inicira njene izmjene i dopune u skladu sa važećim propisima.

Izbor lokacije novih elektroenergetskih objekata, uključujući razmatranje alternativnih lokacija, geološko-geotehničkih, ekoloških, bezbjednosnih, socijalnih i imovinsko-pravnih kriterijuma, uređuje se propisima iz oblasti prostornog planiranja, izgradnje objekata, zaštite životne sredine i drugim posebnim propisima, u okviru odgovarajućih upravnih postupaka. Ovim postupcima obezbjeđuje se pribavljanje potrebnih saglasnosti, sprovođenje stručnih analiza i učešće zainteresovane javnosti, kada je to propisano.

Pojam „moguće optimalne lokacije“ u smislu ovog člana odnosi se na lokacije koje, na osnovu raspoloživih planskih i tehničkih podloga, omogućavaju razvoj prenosnog sistema u skladu sa kriterijumima sigurnosti, pouzdanosti i ekonomičnosti. Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema nijesu odgovarajući propis za detaljno normiranje metodologije izbora lokacija niti za propisivanje dodatnih procedura koje su uređene posebnim zakonima.

Primjedba 10 - Član 38 - ekološki kriterijum

Tačka / navod	Prilikom planiranja izgradnje novih elemenata prenosnog sistema vodi se računa o očuvanju životne sredine i nastoji se da se negativni uticaj na prostor svede na najmanju moguću mjeru.
Problem	Formulacija je previše opšta i ne proizvodi provjerljivu obavezu. Nije jasno ko utvrđuje najmanju moguću mjeru negativnog uticaja, u kojoj fazi, na osnovu kojih podataka, da li se analiziraju alternativne lokacije, kumulativni efekti, zaštićena područja, Natura/Emerald režimi, šumski i požarni rizici, vode, biodiverzitet, kulturni pejzaž i lokalna ekonomija.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 38 mjerljivim kriterijumima: obavezna analiza alternativa, kumulativna procjena uticaja, provjera zaštićenih i predloženih zaštićenih područja, provjera uticaja na lokalnu ekonomiju, turizam i poljoprivredu, provjera požarnog i bezbjednosnog rizika kod BESS/skladišnih sistema i obaveza da se u javnom sažetku prikaže zašto je konkretna lokacija izabrana u odnosu na manje štetne alternative.
Predlog dopune	Ekološki kriterijum obuhvata obaveznu provjeru alternativnih lokacija, kumulativnih uticaja, zaštićenih i ekološki osjetljivih područja, uticaja na lokalnu zajednicu, turizam, poljoprivredu, šume, vode, požarni rizik i bezbjednost, uz obrazloženje zašto izabrano rješenje predstavlja najmanje štetan prostorni i tehnički izbor.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna uređuje pitanja koja su već obuhvaćena posebnim propisima iz oblasti zaštite životne sredine, zaštite prirode, prostornog planiranja i izgradnje objekata, te stoga nije potrebno njihovo dodatno uređivanje ovim pravilima.

Odredba člana 38 Pravila utvrđuje opšte načelo da se prilikom planiranja razvoja prenosnog sistema vodi računa o očuvanju životne sredine i minimiziranju negativnih uticaja na prostor, dok se metodologija, kriterijumi, obim analiza i postupci procjene uticaja uređuju posebnim propisima. U tim postupcima nadležni organi utvrđuju i ocjenjuju uticaje planiranih zahvata na životnu sredinu, prirodne vrijednosti, zaštićena područja, šumske i vodne resurse, kulturna dobra, lokalne zajednice i druge relevantne elemente. Pitanja na koja se odnosi primjedba, uključujući analizu alternativnih rješenja, procjenu kumulativnih uticaja, razmatranje uticaja na zaštićena i ekološki osjetljiva područja, kao i učešće javnosti u postupku donošenja odluka, predmet su postupaka procjene uticaja na životnu sredinu i strateške procjene uticaja na životnu sredinu, koji se sprovode u skladu sa posebnim zakonima. Ovi postupci su usklađeni sa relevantnim evropskim standardima i podrazumijevaju razmatranje alternativa, procjenu mogućih uticaja na životnu sredinu i konsultovanje zainteresovane javnosti.

Takođe, izbor lokacija i koridora za izgradnju energetske objekata i infrastrukture, kao i ocjena njihove prostorne prihvatljivosti, uređuju se kroz postupke prostornog i urbanističkog planiranja, u skladu sa propisima kojima se uređuje planiranje prostora i izgradnja objekata. U okviru tih postupaka vrši se usaglašavanje sa zahtjevima zaštite prirode, zaštite životne sredine, upravljanja rizicima i drugim uslovima utvrđenim posebnim propisima.

Uvođenje detaljnih kriterijuma i obaveza iz predloga u ova pravila dovelo bi do preklapanja sa već postojećim zakonskim procedurama, mogućih različitih tumačenja propisa i narušavanja sistemske konzistentnosti pravnog okvira. Iz navedenih razloga, predložena materija ostaje uređena posebnim propisima, dok se ovim pravilima uređuju pitanja iz njihove neposredne regulatorne oblasti.

Primjedba 11 - Član 39 - ulazni podaci i podloge

Tačka / navod	Prilikom planiranja razvoja prenosnog sistema OPS uzima u obzir razvoj postojećih i projekte novih energetske objekata, moguća stanja poremećaja u sistemu, podnijete zahtjeve za priključenje i zaključene ugovore o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju, kao i zakonske, ekološke i bezbjednosne propise.
Problem	Ovo je jedna od najvažnijih odredbi za javnu kontrolu. Ako su zahtjevi za priključenje i zaključeni ugovori ulazni podatak za planiranje, onda oni ne mogu ostati potpuno nevidljivi kada utiču na razvoj velikih čvorova. Takođe, pominjanje zakonskih, ekoloških i bezbjednosnih propisa mora imati stvarni sadržaj, a ne ostati deklaracija.
Zahtjev	Traži se da član 39 bude dopunjen obavezom OPS-a da REGAGEN-u dostavi, a javnosti objavi u agregiranom obliku, spisak svih zahtjeva i ugovora koji utiču na planiranje novih ili proširenih 400/110 kV čvorišta: naziv/tip projekta, lokacija, priključna snaga, tačka priključenja, status, rokovi i zavisnost od izgradnje novih elemenata sistema. Takođe se traži obaveza da OPS za svaki takav čvor priloži pregled primijenjenih zakonskih, ekoloških i bezbjednosnih propisa.
Predlog dopune	Kada podnijeti zahtjevi za priključenje ili zaključeni ugovori utiču na potrebu izgradnje ili proširenja čvorišta prenosnog sistema, OPS je dužan da u planu razvoja i pratećem javnom sažetku prikaže agregirane podatke o tim zahtjevima i ugovorima, kao i pregled zakonskih, ekoloških i bezbjednosnih propisa koji su primijenjeni na predmetnu lokaciju i čvorište.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna nije predmet uređivanja člana 39 niti Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema. Odredba člana 39 propisuje ulazne podatke koje operator prenosnog sistema uzima u obzir prilikom planiranja razvoja sistema, dok način izrade, sadržaj i objavljivanje Plana razvoja, kao i dostavljanje podataka regulatoru, uređuju Zakon o energetici i drugi propisi.

Zahtjevi za priključenje i zaključeni ugovori predstavljaju jedan od više ulaznih parametara u procesu planiranja razvoja prenosnog sistema. Njihovo pojedinačno ili agregirano objavljivanje nije neophodno za ostvarivanje svrhe ove odredbe i moglo bi dovesti do objavljivanja podataka koji se odnose na razvojne planove pojedinačnih investitora i poslovno osjetljive informacije.

Takođe, zakonski, ekološki i bezbjednosni propisi predstavljaju obavezujući regulatorni okvir koji se primjenjuje u svim fazama planiranja, projektovanja, odobravanja i izgradnje objekata prenosnog sistema, u skladu sa posebnim propisima iz tih oblasti. Nije svrsishodno Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema propisivati obavezu izrade posebnog pregleda primijenjenih propisa za svaki pojedinačni objekat ili čvorište, budući da se njihova primjena obezbjeđuje kroz postupke izdavanja odgovarajućih odobrenja i saglasnosti od strane nadležnih organa.

Primjedba 12 - Član 44 i član 45 - javnost postupka planiranja i plan razvoja

Tačka / navod	Na početku izrade plana razvoja OPS se obraća proizvođačima, ODS-u, direktnim kupcima, operatorima susjednih sistema i državnim organima za dostavljanje podataka. Ako subjekti ne dostave podatke u roku od 30 dana, koriste se raspoloživi podaci. OPS utvrđuje plan razvoja na osnovu stalnog praćenja rada sistema i podataka dobijenih od relevantnih subjekata i dostavlja ga Agenciji na saglasnost.
Problem	Pogođene lokalne zajednice nijesu posebno navedene među subjektima kojima se OPS obraća, iako član 27 tvrdi da je planiranje otvoreno za zainteresovanu javnost. Dodatno, korišćenje „raspoloživih podataka“ može biti opasno ako su ti podaci zastarjeli, netačni ili ne obuhvataju stvarnu naseljenost, lokalne objekte, turizam, poljoprivredu, geološke rizike i kumulativne efekte.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 44 tako da OPS, pored energetske subjekata i državnih organa, mora obavijestiti i pogođene lokalne zajednice i omogućiti im dostavljanje podataka o stvarnom stanju prostora. Ako OPS koristi „raspoložive podatke“, mora navesti izvor, datum, ograničenja i razlog zbog kojeg smatra da su podaci dovoljni, naročito za naseljene i osjetljive lokacije.
Predlog dopune	U slučaju planiranja novih ili proširenih prenosnih objekata u naseljenim ili osjetljivim područjima, OPS je dužan da zatraži podatke i od pogođene lokalne zajednice, jedinice lokalne samouprave i relevantnih javnih institucija, a korišćenje raspoloživih podataka mora biti obrazloženo po izvoru, datumu, obuhvatu i pouzdanosti.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna uređuje pitanja prikupljanja podataka, konsultovanja zainteresovanih strana i uključivanja lokalnih zajednica koja prevazilaze predmet uređivanja ovog člana i ovih pravila.

Odredba člana 44 definiše izvore podataka koje operator prenosnog sistema koristi prilikom izrade planskih i razvojnih dokumenata, pri čemu se podaci pribavljaju od energetske subjekata, nadležnih organa i drugih relevantnih izvora u skladu sa potrebama konkretnog postupka. Propisivanje dodatne obaveze neposrednog uključivanja lokalnih zajednica u okviru ovog člana nije potrebno, jer su postupci informisanja,

konsultovanja i učešća zainteresovane javnosti uređeni posebnim propisima kojima se uređuju planiranje prostora, zaštita životne sredine, procjena uticaja na životnu sredinu i izgradnja objekata.

Pored toga, kod složenijih infrastrukturnih projekata, naročito onih koji se finansiraju ili kofinansiraju od strane međunarodnih finansijskih institucija, primjenjuju se posebni zahtjevi u oblasti upravljanja ekološkim i društvenim uticajima. Takvi projekti redovno uključuju izradu posebne dokumentacije, kao što su krovni Environmental and Social Assessment and Management System (ESMS), zatim Environmental and Social Management Framework (ESMF), Stakeholder Engagement Plan (SEP), Environmental and Social Management Plan (ESMP), kao i druge dokumente iz sistema upravljanja ekološkim i društvenim rizicima. Ovi dokumenti sadrže detaljne procedure identifikacije zainteresovanih strana, konsultacija sa lokalnim zajednicama, prikupljanja podataka o stvarnom stanju na terenu, razmatranja primjedbi i transparentnog informisanja javnosti.

Iz tog razloga nije opravdano da se kroz ova pravila parcijalno uređuju pitanja koja su već predmet posebnih zakonskih procedura i međunarodno priznatih standarda za upravljanje ekološkim i društvenim aspektima infrastrukturnih projekata. Takav pristup bi mogao dovesti do preklapanja procedura, različitih tumačenja obaveza operatora sistema i narušavanja sistemske usklađenosti regulatornog okvira.

S obzirom na navedeno, pitanja uključivanja lokalnih zajednica, pribavljanja podataka od zainteresovanih strana i procjene uticaja na prostor ostaju uređena posebnim propisima i projektnom dokumentacijom koja se izrađuje u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i primjenjivim međunarodnim standardima, dok se ovim pravilima uređuju pitanja iz njihove neposredne regulatorne oblasti.

Primjedba 13 - Član 47 - odgovorne strane kod primjene uslova za priključenje

Tačka / navod	Nosioци odgovornosti su OPS i korisnici prenosnog sistema, uključujući proizvođače električne energije, vlasnike interkonektivnih dalekovoda, ODS, ZDS, kupce direktno priključene na prenosni sistem, vlasnike objekata za skladištenje električne energije i aktivne kupce direktno priključene na prenosni sistem.
Problem	Uključivanje vlasnika objekata za skladištenje energije potvrđuje da Pravila obuhvataju i BESS/skladišne sisteme. Međutim, Nacrt ne propisuje posebne prostorne, protivpožarne, bezbjednosne, ekološke i kumulativne uslove za skladišne sisteme koji se priključuju na prenosni sistem, naročito u blizini naselja, šuma, turističkih objekata i poljoprivrednih domaćinstava.
Zahtjev	Traži se dopuna Pravila posebnim odredbama za objekte za skladištenje električne energije: minimalni javni podaci o lokaciji i kapacitetu, obavezna procjena požarnog i hemijskog rizika, uticaja na životnu sredinu, uticaja na lokalnu zajednicu, bezbjednosne udaljenosti, pristup vatrogasnih službi, plan hitnog postupanja i kumulativni efekti sa trafostanicama i dalekovodima.
Predlog dopune	Za objekte za skladištenje električne energije priključene ili planirane za priključenje na prenosni sistem, OPS ne može izdati uslove priključenja niti zaključiti ugovor bez dostavljene procjene požarnog, ekološkog, bezbjednosnog, prostornog i kumulativnog rizika, posebno ako se objekat nalazi u blizini naselja, šuma, turističkih ili poljoprivrednih objekata.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Pitanja koja se predloženom dopunom nastoje urediti, uključujući procjenu požarnog, hemijskog, ekološkog, bezbjednosnog i prostornog rizika, procjenu uticaja na životnu sredinu, uticaja na lokalnu zajednicu, određivanje bezbjednosnih udaljenosti, obezbjeđenje pristupa službama zaštite i spašavanja, planove hitnog postupanja, kao i procjenu kumulativnih efekata zahvata u prostoru, uređena su posebnim propisima i ne predstavljaju materiju koja se uređuje Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema.

Navedena pitanja uređena su prije svega odredbama Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, propisima iz oblasti zaštite životne sredine, uključujući Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu i podzakonske akte donijete na osnovu tog zakona, kao i propisima iz oblasti zaštite i spašavanja, zaštite od požara i tehničko-bezbjednosnim standardima koji se primjenjuju na projektovanje, izgradnju i eksploataciju energetske objekata. Ispunjenost ovih uslova utvrđuje se u odgovarajućim upravnim i stručnim postupcima koje sprovode nadležni organi i institucije, u skladu sa svojim zakonskim nadležnostima.

Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema uređuju uslove, kriterijume i postupke za priključenje, korišćenje i operativno funkcionisanje prenosnog sistema, te ne predstavljaju propis kojim se uređuju pitanja prostornog planiranja, zaštite životne sredine, zaštite od požara, upravljanja rizicima ili izdavanja odobrenja za građenje i korišćenje objekata za skladištenje električne energije.

Dodatno, uslovi za priključenje na prenosni sistem i zaključenje ugovora o priključenju vezani su za ispunjavanje tehničkih, pogonskih i sistemskih zahtjeva utvrđenih energetske propisima i pravilima operatora prenosnog sistema. Uvođenje dodatnih uslova koji su već predmet provjere u postupcima koje sprovode drugi nadležni organi dovelo bi do dupliranja regulatornih zahtjeva i izlaska iz okvira predmeta uređivanja ovih pravila.

Primjedba 14 - Član 48 stavovi 3-5 - preliminarna studija i prioritet OIE

Tačka / navod	OPS može prije zahtjeva za priključenje izraditi preliminarnu studiju koja okvirno definiše optimalan način priključenja i koristi se za mišljenja na prostorno-planska dokumenta. OPS je dužan da zaključi ugovor i obezbijedi prioritet u priključenju objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora ako ne postoje tehnička ograničenja i ako uređaji i instalacije ispunjavaju zakonske i tehničke uslove.
Problem	Preliminarna studija može imati veliki uticaj na prostorno planiranje, ali je definisana kao tehnička studija. Ako se na njoj osnovi daju mišljenja na planska dokumenta, a ona ne sadrži analizu lokacijske prihvatljivosti, alternativa, geologije, naseljenosti i kumulativnih efekata, onda tehnička logika priključenja može unaprijed oblikovati prostor bez punog javnog i stručnog ispitivanja. Prioritet OIE ne može biti tumačen kao pravo da se sporne lokacije i čvorišta nametnu pogođenim zajednicama.

Zahtjev	Traži se da se član 48 dopuni jasnom klauzulom da prioritet u priključenju OIE važi samo u okviru zakonito, prostorno, ekološki, geološko-geotehnički i bezbjednosno prihvatljive infrastrukture. Preliminarna studija koja se koristi za prostorno-planska mišljenja mora sadržati i sažetak lokacijskih i kumulativnih rizika.
Predlog dopune	Prioritet u priključenju objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora ne može se tumačiti kao izuzeće od provjere zakonitosti, lokacijske prihvatljivosti, zaštite životne sredine, geološko-geotehničke stabilnosti, bezbjednosti i učešća pogođene javnosti.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Pitanje prioriteta u priključenju objekata za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije uređeno je zakonom, te se ne može mijenjati, ograničavati niti dodatno uslovljavati odredbama Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema kao podzakonskog akta.

Zakonom o energetici propisan je princip i pravo prioriteta za priključenje i korišćenje mreže za određene kategorije objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, dok je svrha Pravila da, u okviru zakonskog ovlašćenja, razrade tehničke i proceduralne aspekte primjene zakonom utvrđenog prioriteta. Pravila ne mogu uvoditi dodatne materijalne uslove za ostvarivanje prava koja su već uređena zakonom, niti mogu ograničavati ili modifikovati zakonski režim prioriteta.

Predložena formulacija kojom bi se prioritet u priključenju uslovljavao dodatnim kriterijumima zakonitosti, lokacijske prihvatljivosti, zaštite životne sredine, geološko-geotehničke stabilnosti, bezbjednosti ili drugim elementima koji nijesu predviđeni odredbama Zakona o energetici, predstavljala bi suštinsku izmjenu zakonom utvrđenog instituta prioriteta. Takvo normiranje bilo bi suprotno načelu zakonitosti i hijerarhije pravnih propisa, prema kojem podzakonski akt mora biti usaglašen sa zakonom i ne može uređivati prava i obaveze na način različit od zakonskog rješenja.

Istovremeno, pitanja zakonitosti izgradnje, prostorno-planske usklađenosti, zaštite životne sredine, geološko-geotehničkih uslova, bezbjednosti objekata i učešća javnosti uređena su posebnim zakonima i provjeravaju se u odgovarajućim postupcima koje sprovode nadležni organi. Navedena pitanja predstavljaju uslove za planiranje, odobravanje, izgradnju i korišćenje energetske objekata, a ne kriterijume za normiranje zakonom utvrđenog prioriteta priključenja kroz Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema.

Takođe, sadržaj preliminarne studije i dokumentacije koja se koristi u postupcima prostornog planiranja i izdavanja saglasnosti uređuje se posebnim propisima iz oblasti planiranja prostora, izgradnje objekata i zaštite životne sredine, te nije predmet uređivanja ovih pravila.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna se ne prihvata, jer bi njeno usvajanje bilo suprotno zakonskom okviru kojim je uređeno pitanje prioriteta priključenja, kao i načelu usaglašenosti podzakonskih akata sa zakonom.

Primjedba 15 - Član 48 stavovi 6-9 - zabrana odbijanja priključenja, ograničena snaga i operativna ograničenja

Tačka / navod	OPS nema pravo da odbije priključenje novog proizvodnog objekta, sistema za skladištenje i velikog industrijskog kupca zbog budućih ograničenja raspoloživih kapaciteta ili mogućih dodatnih troškova povećanja kapaciteta sistema. OPS može ponuditi priključak sa ograničenom odobrenom snagom ili priključak podložan operativnim ograničenjima, bez obaveze plaćanja naknade za ta ograničenja.
Problem	Ovo je odredba visokog regulatornog rizika. Ona može proizvesti pritisak da se zahtjevi za priključenje prihvataju i kada sistem, prostor ili konkretni čvor nijesu spremni, a zatim da se nova infrastruktura predstavi kao neizbježna posljedica već prihvaćenih priključenja. Time se lokacija može faktički zaključati prije javne i nezavisne provjere. Posebno je problematično kod velikih čvorišta u naseljenim ili geološki rizičnim područjima.
Zahtjev	Traži se dopuna stavova 6-9 tako da se zabrana odbijanja po osnovu budućih kapacitetskih ograničenja ne odnosi na slučajeve kada priključenje zavisi od infrastrukture čija lokacija nije zakonito i nezavisno provjerena, koja je predmet upravnih, sudskih ili regulatornih postupaka, koja se nalazi u naseljenom ili osjetljivom području bez konsultacija, ili za koju nijesu utvrđeni kumulativni rizici.
Predlog dopune	Odredbe o zabrani odbijanja priključenja, priključku sa ograničenom odobrenom snagom i operativnim ograničenjima ne mogu se primijeniti na način koji prejudicira izgradnju novih prenosnih čvorišta ili pojačanja na lokacijama za koje nijesu prethodno provjereni zakonitost, lokacijska prihvatljivost, javno učešće, geološko-geotehnička stabilnost, bezbjednost i kumulativni uticaji.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna uvodi dodatne uslove i ograničenja za primjenu instituta priključenja i operativnih ograničenja koja nijesu predviđena Zakonom o energetici niti predstavljaju materiju koja se uređuje Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema.

Pitanja zakonitosti lokacije, prostorno-planske usklađenosti, sprovođenja javnih konsultacija, geološko-geotehničkih uslova, bezbjednosti objekata, procjene kumulativnih uticaja, kao i vođenja upravnih, sudskih i drugih postupaka u vezi sa energetsom infrastrukturom uređena su posebnim propisima iz oblasti planiranja prostora, izgradnje objekata, zaštite životne sredine i drugim relevantnim propisima. Ispunjenost tih uslova utvrđuju nadležni organi u postupcima propisanim posebnim zakonima.

Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema uređuju tehničke, operativne i proceduralne aspekte priključenja i korišćenja prenosnog sistema, te ne mogu uvoditi dodatne materijalnopravne uslove za priključenje koji nijesu propisani zakonom niti prenositi na operatora prenosnog sistema nadležnosti drugih organa.

Dodatno, predložena dopuna bi primjenu instituta priključenja sa ograničenom odobrenom snagom i operativnih ograničenja uslovila okolnostima koje nijesu povezane sa tehničkim uslovima za priključenje i

funkcionisanje elektroenergetskog sistema, čime bi se odstupilo od zakonskog i regulatornog okvira kojim je uređena oblast priključenja na prenosni sistem.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna se ne prihvata.

Primjedba 16 - Član 49 - preliminarna studija

Tačka / navod	Preliminarna studija naročito sadrži analize tokova snaga, rad sistema u stacionarnom stanju i analizu sigurnosti n-1, a po potrebi i proračun kratkih spojeva, kvalitet električne energije, uticaj varijabilnosti OIE i gubitke u prenosnom sistemu.
Problem	Sadržaj preliminarne studije je tehnički uzak. Nigdje se ne traži analiza da li je lokacija fizički, geološki, bezbjednosno, ekološki i društveno prihvatljiva za priključenje ili za čvor koji priključenje zahtijeva. Time se može tehnički dokazivati mogućnost priključenja, dok se preskače osnovno pitanje: da li se takav čvor ili prateća infrastruktura uopšte smiju planirati na datoj lokaciji.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 49 tako da preliminarna studija, kada se odnosi na priključenje koje zahtijeva novo ili prošireno 400/110 kV čvorište, mora sadržati i: identifikaciju lokacije čvora, poznata prostorna ograničenja, naseljenost, geološko-geotehničke rizike, status javnih konsultacija, kumulativne priključke, povezane vodove, BESS/skladišne sisteme, zaštićena područja i status upravnih/sudskih postupaka.
Predlog dopune	Preliminarna studija za priključenja koja zavise od novih ili proširenih 400 kV i 400/110 kV čvorišta mora, pored tehničkih analiza, sadržati i preliminarnu provjeru lokacijske prihvatljivosti, geološko-geotehničkih ograničenja, javnog učešća, kumulativnih priključenja i poznatih zakonskih, ekoloških i bezbjednosnih rizika.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna se odnosi na pitanja koja nijesu predmet uređivanja člana 49 niti materije koja se uređuje Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema.

Svrha preliminarne studije iz člana 49 Pravila jeste analiza mogućnosti priključenja sa aspekta funkcionisanja elektroenergetskog sistema i utvrđivanje tehničkih uslova i ograničenja relevantnih za priključenje na prenosni sistem. Predloženom dopunom bi se sadržaj preliminarne studije proširio na pitanja lokacijske prihvatljivosti, prostorno-planskih ograničenja, geološko-geotehničkih uslova, javnih konsultacija, statusa upravnih i sudskih postupaka, zaštite životne sredine i drugih pitanja koja su uređena posebnim propisima i ne predstavljaju predmet tehničke analize mogućnosti priključenja.

Pitanja planiranja prostora, zakonitosti lokacije, procjene uticaja na životnu sredinu, geološko-geotehničkih istraživanja, zaštite prirode, javnog učešća i sprovođenja upravnih postupaka uređena su posebnim zakonima i podzakonskim aktima, a njihovu primjenu i kontrolu sprovode nadležni organi u okviru zakonom

propisanih postupaka. Stoga nije svrha niti nadležnost operatora prenosnog sistema da kroz preliminarnu studiju vrši provjeru ili ocjenu ispunjenosti uslova koji su predmet drugih regulatornih i upravnih postupaka.

Dodatno, uvođenje predloženih elemenata u sadržaj preliminarne studije predstavljalo bi proširenje njene namjene izvan tehničkih i sistemskih aspekata priključenja, bez uporišta u zakonskom okviru kojim su uređeni postupci priključenja na prenosni sistem.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna se ne prihvata.

Primjedba 17 - Član 50 i član 51 - analiza mogućnosti priključenja

Tačka / navod	Po zahtjevu za priključenje OPS izrađuje analizu mogućnosti priključenja, dostavlja predlog ugovora i izdaje obavještenje o ispunjenosti ugovornih obaveza. Analiza mogućnosti priključenja definiše uslove priključenja, a obuhvata tokove snaga, n-1, kratke spojeve, kvalitet električne energije, varijabilnost OIE, gubitke i stabilnost.
Problem	Analiza mogućnosti priključenja postaje ključni dokument za tehničko i ugovorno vezivanje projekta za čvor. Ipak, njen sadržaj ne uključuje obaveznu provjeru da li je čvor zakonit, prostorno prihvatljiv, geološki stabilan, javno konsultovan i ekološki održiv. Bez toga se analiza može koristiti kao instrument tehničkog odobravanja projekta preko sporne infrastrukture.
Zahtjev	Traži se da se član 51 dopuni tako da analiza mogućnosti priključenja za projekte koji zavise od novih ili proširenih čvorišta mora sadržati poseban odjeljak: „Lokacijska i kumulativna ograničenja priključenja“. Taj odjeljak mora obuhvatiti lokaciju čvora, status planske dokumentacije, javne konsultacije, geološko-geotehničke rizike, ekološke rizike, poznate pravne postupke, uslovljenost drugim projektima i kumulativnu priključnu snagu.
Predlog dopune	Analiza mogućnosti priključenja za projekte koji zavise od novih ili proširenih čvorišta prenosnog sistema mora sadržati odjeljak o lokacijskim, prostorno-planskim, geološko-geotehničkim, ekološkim, bezbjednosnim i kumulativnim ograničenjima priključenja, uključujući status javnih konsultacija i povezanih postupaka.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna se odnosi na pitanja koja nijesu predmet uređivanja analize mogućnosti priključenja niti materije koja se uređuje Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema.

Svrha analize mogućnosti priključenja iz člana 51 jeste utvrđivanje mogućnosti priključenja korisnika na prenosni sistem sa tehničkog i sistemskog aspekta, uključujući uticaj priključenja na rad, sigurnost, pouzdanost i razvoj elektroenergetskog sistema. Predloženom dopunom bi se sadržaj ove analize proširio na pitanja lokacijske prihvatljivosti, statusa planske dokumentacije, javnih konsultacija, geološko-geotehničkih i ekoloških rizika, pravnih postupaka i drugih pitanja koja su uređena posebnim propisima i ne predstavljaju predmet tehničke analize mogućnosti priključenja.

Pitanja prostornog planiranja, zakonitosti lokacije, procjene uticaja na životnu sredinu, geološko-geotehničkih uslova, zaštite prirode, javnog učešća i sprovođenja upravnih i sudskih postupaka uređena su posebnim zakonima i podzakonskim aktima, a njihovu primjenu i kontrolu vrše nadležni organi u okviru zakonom propisanih postupaka. Stoga operator prenosnog sistema nije nadležan da kroz analizu mogućnosti priključenja vrši provjeru ili ocjenu ispunjenosti uslova koji su predmet drugih regulatornih, upravnih ili sudskih postupaka.

Dodatno, uvođenje predloženog odjeljka o lokacijskim, prostorno-planskim, geološko-geotehničkim, ekološkim, bezbjednosnim i drugim ograničenjima predstavljalo bi proširenje svrhe i sadržaja analize mogućnosti priključenja izvan okvira tehničkih i sistemskih pitanja koja su predmet ovih pravila i zakonskog okvira kojim je uređena oblast priključenja na prenosni sistem.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna se ne prihvata.

Primjedba 18 - Član 55 - saglasnost na projektnu i drugu dokumentaciju

Tačka / navod	OPS daje saglasnost na investiciono-tehničku i drugu dokumentaciju ako je izrađena za objekat ili dio objekta koji ima uticaj na rad prenosnog sistema i potrebna je korisniku za pribavljanje dozvole za izgradnju. Kod naknadne izmjene dokumentacije koja može uticati na rad sistema korisnik mora pribaviti saglasnost OPS-a.
Problem	Saglasnost OPS-a može postati formalni tehnički korak ka izdavanju dozvola, bez provjere da li dokumentacija sadrži sve relevantne lokacijske, ekološke, geološke i bezbjednosne elemente. Nacrt ne propisuje da OPS mora odbiti saglasnost ako dokumentacija počiva na netačnim ili nepotpunim podacima o prostoru, naseljenosti, rizicima ili kumulativnim uticajima.
Zahtjev	Traži se dopuna člana 55 tako da OPS ne smije dati saglasnost na dokumentaciju koja se odnosi na novu ili proširenu prenosnu infrastrukturu ako dokumentacija ne sadrži tačne podatke o lokaciji, naseljenosti, objektima u zoni uticaja, geološko-geotehničkim uslovima, javnim konsultacijama, ekološkim ograničenjima i kumulativnim priključenjima.
Predlog dopune	OPS je dužan da odbije saglasnost na investiciono-tehničku dokumentaciju ako ona ne sadrži ili netačno prikazuje podatke od značaja za lokacijsku prihvatljivost, javno učešće, geološko-geotehničku stabilnost, zaštitu životne sredine, bezbjednost i kumulativni uticaj infrastrukture na prenosni sistem i pogođeni prostor.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna se odnosi na pitanja koja nijesu predmet provjere operatora prenosnog sistema prilikom izdavanja saglasnosti na investiciono-tehničku dokumentaciju, niti predstavljaju materiju koja se uređuje Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema.

Pitanja lokacijske prihvatljivosti, usklađenosti sa planskom dokumentacijom, geološko-geotehničkih uslova, zaštite životne sredine, javnog učešća, bezbjednosti objekata i drugih uslova za planiranje i izgradnju infrastrukture uređena su posebnim propisima iz oblasti uređenja prostora i izgradnje objekata, zaštite životne sredine i drugih srodnih oblasti. Kontrolu ispunjenosti tih uslova i postupanje po investiciono-tehničkoj dokumentaciji vrše nadležni organi u okviru zakonom propisanih postupaka, uključujući Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine i druge nadležne institucije.

Operator prenosnog sistema saglasnost na investiciono-tehničku dokumentaciju daje u okviru svojih zakonskih nadležnosti i sa aspekta tehničkih zahtjeva, uslova priključenja, sigurnog rada i razvoja prenosnog sistema. Stoga OPS nije nadležan da vrši ocjenu ili potvrđuje ispunjenost uslova koji se odnose na prostorno planiranje, geološko-geotehničku stabilnost, javne konsultacije, zaštitu životne sredine ili druga pitanja koja su predmet posebnih upravnih i stručnih postupaka.

Uvođenje obaveze da OPS vrši provjeru i ocjenu navedenih pitanja predstavljalo bi proširenje njegovih zakonskih nadležnosti izvan okvira utvrđenog propisima kojima se uređuje oblast energetike i funkcionisanje prenosnog sistema.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna se ne prihvata.

Primjedba 19 Član 56 i član 57 - privremeno priključenje i studija o mogućnosti privremenog priključenja

Tačka / navod	Na prenosni sistem se mogu privremeno priključiti objekti privremenog karaktera, objekti za probni rad i, primjenom privremenog tehničkog rješenja, objekti za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora za koje je odobreno priključenje i izdato odobrenje za građenje, na osnovu posebne studije o mogućnosti privremenog priključenja. Član 57 propisuje tehničke analize za tu studiju.
Problem	Privremeno priključenje može u praksi postati instrument za stvaranje faktičkog stanja i dodatnog pritiska da se kasnije odobri ili ubrza puna infrastruktura. Studija o privremenom priključenju je tehnički detaljna, ali ne sadrži ograničenje da privremeno rješenje ne smije zavisiti od sporne, neizgrađene, nezakonito planirane ili osporene infrastrukture.
Zahtjev	Traži se dopuna članova 56 i 57 tako da se privremeno priključenje ne može odobriti ako bi ono prejudiciralo izgradnju ili korišćenje prenosnog čvora koji nije prošao punu javnu, pravnu, ekološku, geološko-geotehničku i bezbjednosnu provjeru, ili ako je infrastruktura od koje priključenje zavisi predmet upravnih, sudskih, regulatornih ili drugih postupaka osporavanja.
Predlog dopune	Privremeno priključenje ne može se odobriti ako zavisi od prenosne infrastrukture čija lokacija, zakonitost, javne konsultacije, ekološka prihvatljivost, geološko-geotehnička stabilnost ili bezbjednost nijesu prethodno utvrđeni, niti ako bi privremeno rješenje prejudiciralo izgradnju spornog čvorišta ili voda.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna se odnosi na pitanja koja nijesu predmet uređivanja instituta privremenog priključenja niti materije koja se uređuje Pravilima za funkcionisanje prenosnog sistema.

Pitanja zakonitosti lokacije, usklađenosti sa planskom dokumentacijom, sprovođenja javnih konsultacija, zaštite životne sredine, geološko-geotehničkih uslova, bezbjednosti objekata, kao i vođenja upravnih, sudskih, regulatornih i drugih postupaka u vezi sa energetsom infrastrukturuom uređena su posebnim propisima i u nadležnosti su organa koji sprovode odgovarajuće upravne i druge zakonom propisane postupke, uključujući Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine i druge nadležne institucije.

Privremeno priključenje predstavlja institut kojim se uređuju uslovi i način privremenog priključenja korisnika na prenosni sistem sa aspekta tehničkih i pogonskih zahtjeva sistema. Operator prenosnog sistema nije nadležan da u postupku odobravanja privremenog priključenja vrši ocjenu zakonitosti lokacije infrastrukturnih objekata, adekvatnosti sprovedenih javnih konsultacija, ekološke prihvatljivosti, geološko-geotehničke stabilnosti ili drugih pitanja koja su predmet posebnih postupaka i nadležnosti drugih organa.

Dodatno, predložena dopuna bi primjenu instituta privremenog priključenja uslovila okolnostima koje nijesu obuhvaćene zakonskim i regulatornim okvirom kojim se uređuje oblast priključenja na prenosni sistem, niti predstavljaju kriterijume koje operator prenosnog sistema utvrđuje u okviru svojih zakonskih ovlašćenja.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna se ne prihvata.

Primjedba 20 Član 113 i povezane odredbe o radu sistema u interkonekciji

Tačka / navod	Pravila uređuju tehničke i druge uslove za sigurno funkcionisanje prenosnog sistema, balansiranje, vanredne situacije, povezivanje i funkcionisanje prenosnog sistema u interkonekciji.
Problem	Kada se novi ili prošireni čvor koristi za regionalne razmjene, interkonektivne pravce, priključenje velikih OIE i BESS kapaciteta, pitanje lokacije nije lokalno administrativno pitanje, nego pitanje operativne sigurnosti i otpornosti sistema. Nacrt ne propisuje da se kod ključnih čvorova mora procijeniti rizik lokacije za šire funkcionisanje sistema i za eventualne kaskadne poremećaje.
Zahtjev	Traži se dopuna Pravila obavezom posebne procjene otpornosti i kritičnosti za čvorišta koja imaju regionalnu ili interkonektivnu funkciju. Ta procjena mora uključiti fizičku pogodnost lokacije, geološko-geotehničke rizike, mogućnost havarijskih scenarija, pristup za intervencije, rizik za okolno stanovništvo, BESS/požarne scenarije i posljedice ispada čvora na domaći i regionalni sistem.
Predlog dopune	Za čvorišta od regionalnog, interkonektivnog ili kritičnog sistemskog značaja, OPS je dužan da izradi procjenu otpornosti i kritičnosti lokacije, uključujući geološko-geotehničke, bezbjednosne, havarijske, protivpožarne, operativne i kumulativne rizike, prije njihovog uključivanja kao nespornih elemenata plana razvoja.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna se ne prihvata jer pitanja procjene otpornosti i kritičnosti elektroenergetske infrastrukture, uključujući procjenu geološko-geotehničkih, bezbjednosnih, protivpožarnih, havarijskih i drugih rizika, nijesu predmet uređivanja Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema.

Pitanja izbora i pogodnosti lokacije, geološko-geotehničkih uslova, zaštite od požara, zaštite i spašavanja, zaštite životne sredine, procjene rizika i drugih aspekata planiranja, projektovanja i izgradnje elektroenergetskih objekata uređena su posebnim propisima iz oblasti uređenja prostora, izgradnje objekata, zaštite i spašavanja, zaštite od požara, zaštite životne sredine i drugim relevantnim propisima. Utvrđivanje i ocjena navedenih uslova vrši se u okviru posebnih postupaka i nadležnosti propisanih tim aktima.

Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema uređuju tehničke, operativne i proceduralne aspekte funkcionisanja prenosnog sistema, prava i obaveze operatora prenosnog sistema i korisnika sistema, kao i uslove za priključenje i korišćenje prenosnog sistema. Stoga ova pravila nijesu odgovarajući regulatorni okvir za propisivanje posebnih procjena lokacijske pogodnosti, kritičnosti ili otpornosti infrastrukture, niti za uređivanje sadržaja analiza i procjena koje su predmet drugih propisa i postupaka.

Dodatno, planiranje razvoja prenosnog sistema vrši se u skladu sa zakonom, planskim dokumentima i metodologijama koje uređuju razvoj elektroenergetskog sistema. Uvođenje dodatnih obaveza i kriterijuma za uključivanje objekata u plan razvoja, koji nijesu predviđeni važećim zakonskim i regulatornim okvirom, predstavljalo bi proširenje predmeta uređivanja ovih pravila izvan njihovog cilja i svrhe.

Iz navedenih razloga, predložena dopuna se ne prihvata.

Primjedba 21 Prilozi / formularni ugovori - dodaci uz ugovor o priključenju

Tačka / navod	Formularni ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju predviđa dodatke, uključujući Analizu mogućnosti priključenja, Tehničke uslove priključenja Investitora, mjesta i način mjerenja i plan izvođenja radova.
Problem	Dodaci ugovoru sadrže ključne podatke o stvarnoj tehničkoj i investicionoj dinamici projekta, ali Nacrt ne predviđa javni sažetak niti obavezno dostavljanje regulatoru u obliku koji omogućava kontrolu kumulativnih efekata. Bez toga, najvažniji dokumenti mogu ostati između OPS-a i investitora, dok javnost vidi samo posljedicu - planirani čvor ili vod.
Zahtjev	Traži se dopuna Pravila da se za sve projekte koji zavise od novih ili proširenih 400/110 kV čvorišta REGAGEN-u dostavljaju puni ugovorni dodaci, a javnosti objavljuje sažetak koji ne sadrži komercijalno osjetljive podatke, ali sadrži lokaciju, snagu, tačku priključenja, uslovljenost čvorom/vodom, rok, status i kumulativni efekat.
Predlog dopune	Za priključenja koja zavise od novih ili proširenih čvorišta prenosnog sistema, OPS je dužan da REGAGEN-u dostavi sve dodatke ugovoru koji su od značaja za regulatornu kontrolu, a javnosti objavi nekomercijalni sažetak Analize mogućnosti priključenja, Tehničkih uslova priključenja i plana izvođenja radova.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predložena dopuna prevazilazi predmet uređivanja Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema. Sadržaj, dostavljanje i objavljivanje priloga koji čine sastavni dio ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju predstavljaju pitanja ugovornog odnosa između operatora prenosnog sistema i korisnika sistema, kao i pitanja regulatornog nadzora uređena Zakonom o energetici i drugim propisima.

Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema uređuju tehničke, operativne i organizacione uslove rada prenosnog sistema, a ne obim dokumentacije koju je operator dužan dostavljati regulatoru niti režim javnog objavljivanja pojedinačnih ugovornih dokumenata.

Operator prenosnog sistema je u skladu sa važećim propisima dužan da regulatoru dostavi podatke i dokumentaciju potrebnu za vršenje regulatornih nadležnosti, dok se transparentnost razvoja prenosnog sistema ostvaruje kroz objavljivanje planova razvoja, informacija o raspoloživim kapacitetima za priključenje i drugih podataka propisanih zakonom i podzakonskim aktima. Uvođenje obaveze objavljivanja sažetaka pojedinačnih analiza mogućnosti priključenja, tehničkih uslova i planova izvođenja radova nije predmet ovih Pravila i moglo bi dovesti do objavljivanja osjetljivih podataka koji se odnose na pojedinačne investicione projekte i ugovorne odnose.

Primjedba 22 - Poseban zahtjev u vezi sa TS Brezna i sličnim čvorištima

Imajući u vidu da se TS Brezna planira kao čvorište sa 400/110 kV funkcijom, povezano sa širim razvojem prenosnog sistema, potencijalnim priključenjem više proizvodnih objekata, mogućim sistemima za skladištenje energije i regionalnim/interkonektivnim pravicima, tražimo da **CGES i REGAGEN posebno potvrde da se Pravila neće primjenjivati na način koji bi unaprijed zaključao lokaciju TS Brezna bez nezavisne provjere lokacijske prihvatljivosti, geološko-geotehničke stabilnosti, kumulativnih efekata i stvarnog učešća lokalne zajednice.**

Tražimo da CGES, prije usvajanja Pravila ili najkasnije u postupku njihovog odobravanja kod REGAGEN-a, **dostavi i objavi agregirani pregled svih zahtjeva za priključenje, preliminarne studije, analiza mogućnosti priključenja, tehničkih uslova, ugovora i planiranih kapaciteta koji zavise od TS Brezna ili od vodova koji se na nju funkcionalno oslanjaju.**

Tražimo da REGAGEN ne odobri Pravila ukoliko ona ne sadrže jasnu zaštitnu klauzulu da se priključenja, ugovori, ograničeni prikljucci, privremena priključenja i tehničke studije ne mogu koristiti za nametanje sporne lokacije čvorišta bez prethodne nezavisne i javne provjere svih relevantnih rizika.

STAV CGES-a:

Primjedba se ne prihvata.

Predmet javne rasprave je razmatranje primjedbi, predloga i sugestija na tekst Nacrta pravila za funkcionisanje prenosnog sistema, odnosno na odredbe koje se predlažu za usvajanje. Zahtjev da operator prenosnog sistema i Agencija posebno potvrde ili daju tumačenje o budućoj primjeni Pravila ne predstavlja predlog za izmjenu ili dopunu odredaba Nacrta pravila, već zahtjev za izjašnjenje o načinu njihove primjene.

Pitanja lokacijske prihvatljivosti, geološko-geotehničkih uslova, procjene kumulativnih efekata i učešća javnosti uređena su posebnim propisima i razmatraju se u odgovarajućim postupcima koje sprovode nadležni organi u skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima. Javna rasprava o nacrtu pravila nije postupak u kojem se daju pojedinačna

tumačenja, potvrde ili garancije u vezi sa budućom primjenom propisa ili sprovođenjem drugih zakonom uređenih postupaka.

Iz navedenih razloga, zahtjev nije predmet uređivanja Nacrta pravila niti predmet odlučivanja u okviru ove javne rasprave.

Zahtjev za dostavljanje i objavljivanje agregiranog pregleda zahtjeva za priključenje, preliminarnih studija, analiza mogućnosti priključenja, tehničkih uslova, ugovora i planiranih kapaciteta ne predstavlja primjedbu niti predlog za izmjenu ili dopunu odredaba Nacrta pravila, već zahtjev za dostavljanje određenih informacija i podataka.

Predloženi zahtjev izlazi iz okvira predmeta i svrhe javne rasprave, te se kao takav ne može razmatrati u postupku donošenja ovih pravila.

Dodatno, Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema nijesu propis kojim se uređuje objavljivanje ili dostavljanje dokumentacije iz postupaka priključenja, niti se kroz postupak javne rasprave o nacrtu pravila odlučuje o pojedinačnim zahtjevima za pristup podacima i informacijama kojima raspolaže operator prenosnog sistema.

Način objavljivanja, dostupnost i zaštita podataka kojima raspolaže operator prenosnog sistema uređeni su posebnim propisima i internim aktima, uz uvažavanje obaveza koje proizlaze iz regulatornog okvira, zaštite povjerljivih odnosno komercijalno osjetljivih podataka i zaštite kritične infrastrukture.

U konačnom, zahtjev kojim se od nadležne Agencije traži da ne odobri Pravila pod određenim uslovima ne predstavlja primjedbu na konkretnu odredbu Nacrta pravila, niti predlog za njegovu izmjenu ili dopunu, već stav u vezi sa postupkom odlučivanja nadležnog regulatornog organa.

Pitanja odobravanja Pravila i ocjene njihove usklađenosti sa zakonom i drugim propisima predmet su postupka koji sprovodi Agencija u okviru svojih zakonskih nadležnosti i nijesu predmet uređivanja samog teksta Pravila.

Iz navedenih razloga, primjedba se ne prihvata.

DODATNE IZMJENE

Pored izmjena koje su rezultat konstruktivnih prijedloga i sugestija zainteresovane javnosti pristiglih tokom javne rasprave, tekst Nacrta pravila pretrpio je i dodatne, sistemske intervencije. Ove izmjene su, s jedne strane, formalno-pravno uslovljene stupanjem na snagu novog Statuta donosioca ovog akta. S druge strane, one su proizvod neophodnog usklađivanja sa drugim srodnim propisima koji su u međuvremenu bili na javnoj raspravi, i to Pravila za pružanje nefrekvencijskih pomoćnih usluga i Uslova i odredbi za pružaoce usluga balansiranja na tržištu balansnih usluga Crne Gore.

Dodatno, u međuvremenu je usvojena i Metodologija za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda operatora sistema i cijena, rokova i uslova za korišćenje prenosnog sistema električne energije. Ovakav pristup bio je nužan kako bi se osigurala potpuna interna koherentnost i sinhronizacija čitavog paketa propisa iz oblasti energetike, što predstavlja ključni preduslov za njihovu harmonizaciju sa relevantnom pravnom tekovinom Evropske unije (EU regulativom).

1. Novi statut

Stupanjem na snagu novog statuta promijenjena je upravljačka struktura u CGES-u iz kog razloga je došlo do promjene u pogledu ovlašćenog lica za utvrđivanje ovog dokumenta. Konkretno sada je u nadležnosti Upravnog odbora CGES-a utvrđivanje ovog podzakonskog akta.

2. Ugovor o nabavci pomoćnih usluga

Član 20 mijenja se i glasi:

„Ugovor o nabavci pomoćnih usluga i balansne energije

Član 20

- (1) Ugovorom o nabavci frekvencijskih pomoćnih usluga i balansne energije naročito se uređuju sljedeća pitanja:
- 1) rezerva za održavanje frekvencije (FCR),
 - 2) automatska i ručna rezerva za ponovno uspostavljanje frekvencije (aFRR i mFRR),
 - 3) zamjenska rezerva (RR),
 - 4) ovlašćeno osoblje za saradnju,
 - 5) plaćanje usluga, i
 - 6) rješavanje sporova.
- (2) Ugovorom o nabavci nefrekvencijskih pomoćnih usluga naročito se uređuju sljedeća pitanja:
- 1) regulacija napona u stacionarnom stanju,
 - 2) učešće u uspostavljanju EES,
 - 3) inercija za osiguranje stabilnosti lokalne mreže i struje kratkog spoja,
 - 4) sposobnost ostrvskog rada,
 - 5) ovlašćeno osoblje za saradnju,
 - 6) plaćanje usluga, i
 - 7) rješavanje sporova.
- (3) Ugovor o nabavci frekvencijskih pomoćnih usluga i balansne energije zaključuje se na obrascu koji čine Prilog 2.3a ovih pravila, dok se Ugovor o nabavci nefrekvencijskih pomoćnih usluga zaključuje na obrascu koji čini Prilog 2.3b ovih pravila.“

U članu 167 stav 1 tačka 2 briše se alineja 4, a dodaju se nove alineje 4 i 5:

- „Prilog 2.3a: Ugovor o nabavci frekvencijskih pomoćnih usluga i balansne energije,
- Prilog 2.3b: Ugovor o nabavci nefrekvencijskih pomoćnih usluga;“

Prilog 2.3 se briše, dodaju se prilozi 2.3a i 2.3b. koji glase:

Prilog 2.3a: Ugovor o nabavci frekvencijskih pomoćnih usluga i balansne energije

UGOVOR O NABAVCI FREKVENCIJSKIH POMOĆNIH USLUGA I BALANSNE ENERGIJE

(dalje u tekstu: Ugovor)

između

Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD, Podgorica

Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 18

81000 Podgorica

PIB: 02751372

u svojstvu operatora prenosnog sistema

koga zastupa: Generalni direktor, *[Unijeti: Ime i prezime]*

(dalje u tekstu: **CGES**),

[Unijeti: Naziv korisnika]

[Unijeti: Adresa korisnika]

[Unijeti: Poštanski broj i grad]

PIB: **[Unijeti: PIB]**

u svojstvu **[Odabрати: vrstu korisnika]**

koga zastupa: Izvršni direktor, **[Unijeti: Ime i prezime]**,

(dalje u tekstu: **Pružalac usluge**),

ili po pravilu, dalje u tekstu pod pojedinačnim nazivom: Ugovorna strana ili zajedničkim: Ugovorne strane

Opšte odredbe

Član 1

- (1) Ugovorne strane konstatuju da je oblast pružanja usluga balansiranja, rezerve za održavanje frekvencije (FCR), automatske rezerve za ponovno uspostavljanje frekvencije (aFRR), ručne rezerve za ponovno uspostavljanje frekvencije (mFRR) i zamjenske rezerve (RR), uređena Uslovima i odredbama za pružaoce usluga balansiranja na tržištu balansnih usluga Crne Gore (u daljem tekstu: Uslovi za PUB), uključujući Prilog 1 Uslova za PUB.
- (2) Ugovorne strane saglasno konstatuju da se nabavka usluga koje su predmet ovog Ugovora sprovodi u skladu sa ovim Ugovorom i Aukcijskim pravilima za sprovođenje zakupa pojedinačnih sistemskih usluga na balansnom tržištu CGES-a (u daljem tekstu: Aukcijska pravila), pri čemu se Aukcijskim pravilima uređuju pitanja postupka nabavke koja nijesu uređena ovim Ugovorom.
- (3) Ugovorne strane su saglasne da se primjenjuju odredbe važećih Pravila za funkcionisanje prenosnog sistema električne energije (u daljem tekstu: Pravila).
- (4) Ugovor se zaključuje na osnovu Zakona o energetici (u daljem tekstu: ZOE) i Zakona o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa (u daljem tekstu: ZOPREEG).
- (5) U skladu sa ZOPREEG, do pristupanja CGES-a evropskim platformama za razmjenu balansne energije smatra se da je za tehničke jedinice Pružaoca usluge koji je na dan stupanja na snagu ZOPREEG imao zaključen ugovor o nabavci pomoćnih usluga i balansne energije uspješno okončan pretkvalifikacioni postupak.
- (6) Izrazi upotrijebljeni u ovom Ugovoru imaju značenje utvrđeno ZOPREEG, Pravilima, Uslovima za PUB i Aukcijskim pravilima.

Predmet

Član 2

- (1) Ovim Ugovorom Ugovorne strane uređuju nabavku i prodaju balansnog kapaciteta i balansne energije FCR, aFRR i mFRR, kao i nabavku i prodaju balansne energije RR, za usluge označene sa DA u Specifikaciji ugovorenih usluga (u daljem tekstu: Specifikacija).
- (2) Dodaci 1 do 4 ovog Ugovora (u daljem tekstu: Dodaci) potpisuju se kao sastavni dio obrasca Ugovora.
- (3) Pravosnažne usluge su samo one iz Dodataka usluga označenih sa DA, dok se promjena obima ugovorenih usluga vrši izmjenom Specifikacije koju potpisuju obje Ugovorne strane, uz zaključenja novog Dodatka.
- (4) Pojedinačne obaveze nastaju isključivo izabranim, odnosno prihvaćenim ponudama u skladu sa Aukcijskim pravilima, izuzev u slučaju nepostojanja tržišne konkurencije ili neuspješne tržišne nabavke (dalje u tekstu: Posebni režim).

Specifikacija ugovorenih uslova

Član 3

Označiti DA za svaku ugovorenu uslugu. Dodaci za usluge označene sa NE ne proizvode pravno dejstvo. Kvalifikovani kapacitet unosi se prema važećoj Potvrdi o kvalifikovanosti.

Usluga	Dodatak	Kvalifikovani kapacitet (MW)	Ugovoreno
FCR - balansni kapacitet i balansna energija (simetrično)	Dodatak 1	_____	☐ DA ☐ NE
aFRR+ - balansni kapacitet i balansna energija, pozitivan smjer	Dodatak 2	_____	☐ DA ☐ NE
aFRR- - balansni kapacitet i balansna energija, negativan smjer	Dodatak 2	_____	☐ DA ☐ NE
mFRR+ - balansni kapacitet i balansna energija, pozitivan smjer	Dodatak 3	_____	☐ DA ☐ NE
mFRR- - balansni kapacitet i balansna energija, negativan smjer	Dodatak 3	_____	☐ DA ☐ NE
RR - balansna energija, pozitivan i negativan smjer (bez zakupa kapaciteta)	Dodatak 4	_____	☐ DA ☐ NE

Tehnički zahtjevi

Član 4

Karakteristike proizvoda i zahtjevi za pružaoce balansnih usluga utvrđeni su Uslovima za PUB, za svaku uslugu u dijelu koji se na nju odnosi, kako je navedeno u Dodacima 1 do 4 ovog Ugovora.

Regulacione jedinice

Član 5

- (1) Pružalac usluge pruža usluge u okviru svog portfolija. Pojedinačne regulacione jedinice, odnosno regulacione grupe kojima Pružalac usluge pruža usluge navedene su u posljednjoj važećoj Potvrdi o priznavanju tehničke osposobljenosti, koja se prilaže odgovarajućem Dodatku i čini sastavni dio Ugovora.
- (2) Kvalifikovani kapacitet po usluzi i smjeru odgovara vrijednosti iz Potvrde o kvalifikovanosti, uz ograničenja iz Uslova za PUB i Aukcijskih pravila.
- (3) Promjena Potvrde ne zahtijeva izmjenu Ugovora odnosno nova Potvrda zamjenjuje prethodnu u odgovarajućem Dodatku.

Nabavka balansnog kapaciteta

Član 6

- (1) Ugovorne strane su saglasne da će nabavku i prodaju balansnog kapaciteta FCR, aFRR i mFRR sprovesti preko Platforme, u skladu sa Uslovima za PUB i Aukcijskim pravilima.
- (2) Izabrana ponuda za balansni kapacitet obavezujuća je i predstavlja zaključen posao na uslovima utvrđenim zvaničnim obavještenjem Platforme o rezultatu aukcije.

Ponude balansne energije

Član 7

- (3) Prikupljanje ponuda balansne energije aFRR i mFRR sprovodi se preko Platforme u skladu sa Uslovima za PUB i Aukcijskim pravilima; na isti način sprovodi se i prikupljanje ponuda balansne energije RR.
- (4) Pružalac usluge koji je uspješan na aukciji za balansni kapacitet aFRR ili mFRR dužan je da dostavi ponude za balansnu energiju u visini preuzete obaveze za balansni kapacitet, u skladu sa Uslovima za PUB i Aukcijskim pravilima.

- (5) Obaveza iz stava 2 ovog člana ne odnosi se na FCR.

Cijena balansnog kapaciteta i energije

Član 8

- (1) Cijena za nabavku i prodaju balansnog kapaciteta utvrđuje se u skladu sa Uslovima za PUB i Aukcijskim pravilima.
- (2) Cijena balansne energije aFRR, mFRR i RR utvrđuje se u skladu sa Uslovima za PUB i Aukcijskim pravilima.
- (3) U Posebnom režimu cijene se utvrđuju u skladu sa Prilogom 1 Uslova za PUB.

Aktivacija balansne energije

Član 9

Postupak aktivacije balansne energije utvrđen je Uslovima za PUB, posebno za svaku uslugu.

Tehnički problemi

Član 10

U slučaju tehničkih problema u radu Platforme ili komunikacionih kanala, CGES može od Pružaoca usluge telefonskim pozivom iz Nacionalnog dispečerskog centra, uz naknadnu potvrdu elektronskom poštom, zahtijevati aktivaciju ili izmjenu zahtijevane aktivacije balansne energije aFRR, mFRR i RR.

Mjerenje aktivne snage i energije

Član 11

- (1) Tehnički zahtjevi za sprovođenje mjerenja aktivne snage i energije i nadzor realizacije usluga utvrđeni su Uslovima za PUB.
- (2) Glavna, zamjenska i kontrolna mjerna mjesta koja se koriste za mjerenje aktivne snage i energije navedena su u posljednjoj važećoj Potvrdi o priznavanju tehničke osposobljenosti.

Količina aktivirane balansne energije

Član 12

Postupci određivanja količine aktivirane i realizovane balansne energije utvrđeni su Uslovima za PUB, u skladu sa ZOPREEG.

Obračun i plaćanje

Član 13

- (1) Postupci obračuna balansnog kapaciteta i balansne energije, izdavanja računa i finansijskog poravnanja utvrđeni su Uslovima za PUB, u skladu sa ZOPREEG.
- (2) Obračunski period za obračun i naplatu usluga balansiranja utvrđuje se kao kontinualni period od svakog 1. u mjesecu u 00:00 sati do 1. u sljedećem mjesecu u 00:00 sati (mjesečni obračunski period).
- (3) Plaćanje se vrši u roku od 10 dana od dana ispostavljanja, prema instrukcijama iz računa.
- (4) U slučaju kašnjenja u plaćanju iz stava 3 ovog člana obračunava se zatezna kamata u skladu sa zakonom.
- (5) Adrese i kontakti za obračun i fakture utvrđeni su u Dodatku 6.

Odstupanje od ugovorenih obaveza

Član 14

- (1) Obračun odstupanja od ugovornih obaveza Pružaoca usluge utvrđen je Uslovima za PUB, i primjenjuje se kroz mjere predviđene Aukcijskim pravilima.
- (2) Prije obračuna odstupanja iz stava 1 ovog člana, odnosno primjene mjere, CGES dostavlja Pružaoцу usluge obavještenje sa obrazloženjem.
- (3) Pružalac usluge može u roku od pet radnih dana dostaviti prigovor, o kojem CGES odlučuje prije primjene.

Instrumenti obezbjeđenja

Član 15

- (1) Radi obezbjeđenja ozbiljnosti ponude i urednog izvršenja ugovornih obaveza, Pružalac usluge je dužan da prilikom potpisivanja Ugovora preda CGES-u instrument obezbjeđenja shodno Aukcijskim pravilima.
- (2) CGES ima pravo da aktivira instrument obezbjeđenja do visine njegove vrijednosti ako Pružalac usluge ne izvrši ugovorne obaveze u predviđenim rokovima i količinama, uz prethodno obrazloženo obavještenje i pravo Pružaoca usluge na prigovor u roku od pet radnih dana.
- (3) Naplaćeni instrument obezbjeđenja Pružalac usluge je dužan bez odlaganja zamijeniti novim. Ukoliko Pružalac usluge to ne učini, ili u slučaju isteka roka važenja instrumenta obezbjeđenja, CGES ima pravo da jednostrano utvrdi novi iznos priznatog kvalifikovanog balansnog kapaciteta Pružaoca usluge u skladu sa Aukcijskim pravilima (niža vrijednost između priznate tehničke sposobnosti i vrijednosti sredstva obezbjeđenja), bez kazne ili druge odgovornosti prema Pružaocu usluge.

Posebni režim u slučaju nepostojanja tržišne konkurencije ili neuspješne tržišne nabavke

Član 16

- (1) Odredbe ovog člana primjenjuju se samo u slučaju kada CGES, u skladu sa Uslovima za PUB, objavi obavještenje o nepostojanju tržišne konkurencije na tržištu pomoćnih usluga Crne Gore, odnosno o neuspješnoj tržišnoj nabavci.
- (2) Po objavi obavještenja i na zahtjev CGES-a, Pružalac usluge je dužan da u roku koji CGES odredi zaključi Dodatak 5 - Posebni režim, pod uslovima iz Priloga 1 Uslova za PUB.
- (3) Količine i njihov raspored na Pružaoce usluge, cijene i trajanje posebnog režima utvrđuju se u skladu sa Uslovima za PUB.
- (4) Posebni režim prestaje kada CGES utvrdi ponovno uspostavljanje uslova za tržišnu nabavku.

Ovlašćeno osoblje za saradnju

Član 17

Ovlašćena lica i kontakti koji se koriste u operativnoj komunikaciji, obračunu i fakturisanju utvrđeni su u Dodatku 6. Ugovorne strane obavještavaju jedna drugu o svakoj promjeni pisanim putem; promjena se konstatuje zapisnikom i ne zahtijeva izmjenu Ugovora.

Viša sila

Član 18

Viša sila u smislu ovog Ugovora je svaki događaj koji se nije mogao predvidjeti, spriječiti, otkloniti niti izbjeći, a koji za posljedicu ima nemogućnost izvršenja ugovornih obaveza pojedine Ugovorne strane.

Obaveze u slučaju više sile

Član 19

Nastupanje više sile oslobađa Ugovorne strane izvršenja obaveza iz ovog Ugovora za vrijeme trajanja više sile, kao i obaveze plaćanja ugovornih kazni i naknade štete zbog neizvršavanja ugovornih obaveza u vrijeme trajanja više sile.

Obavješćavanje u slučaju više sile

Član 20

Ugovorna strana koja se poziva na višu silu dužna je da o nastupanju više sile i njenom prestanku bez odlaganja i na pouzdan način obavijesti drugu Ugovornu stranu. U suprotnom odgovara za svu štetu koja je zbog toga nastala.

Rješavanje sporova

Član 21

- (1) Eventualne sporove koji nastanu u vezi sa tumačenjem ili primjenom ovog Ugovora, Ugovorne strane će nastojati da riješe sporazumno.
- (2) U tu svrhu, Ugovorna strana koja inicira pregovore je dužna da dostavi drugoj Ugovornoj strani preporučeno pismo sa potvrdom prijema sljedećeg sadržaja:
 - 1) pozivnu identifikaciju Ugovora (naziv i datum potpisivanja);
 - 2) predmet spora i kratak opis trenutnog stanja;
 - 3) datum i mjesto sastanka radi postizanja sporazumnog rješenja.
- (3) U slučaju da se nastali spor ne može riješiti sporazumno, Ugovorne strane spor rješavaju pred Regulatornom agencijom za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti (dalje u tekstu: Agencija), ako Ugovorne strane povjere rješavanje spora Agenciji, u protivnom spor se rješava pred Privrednim sudom Crne Gore u Podgorici.
- (4) Ugovorne strane ovim putem ugovaraju da svaka od ugovornih strana do donošenja odluke Agencije, može da odustane od rješavanja spora kod Agencije, pa u tom slučaju ugovaraju nadležnost Privrednog suda Crne Gore u Podgorici.

Važenje ugovora

Član 22

- (1) Ugovor stupa na snagu danom potpisivanja od strane obje Ugovorne strane, a pravna dejstva u pogledu učešća na aukcijama proizvodi po izdavanju Potvrde o kvalifikovanosti.
- (2) Ovaj Ugovor se primjenjuje od 01/01/2027. godine do 31/12/2027. godine.

Član 23

Ako u toku važenja ovog Ugovora dođe do izmjene odnosnih zakonskih ili podzakonskih propisa, Ugovorne strane će u najkraćem roku aneksom ovog Ugovora, uskladiti odgovarajuće odredbe ovog Ugovora sa navedenim izmjenama zakona ili podzakonskih propisa.

Član 24

- (1) Ako bilo koji član ovog Ugovora postane nevažeći ili neprimjenljiv, to ne utiče na punovažnost ostalih članova ovog Ugovora i preostale odredbe ostaju na snazi.
- (2) Ugovorne strane se obavezuju da u najkraćem roku nevažeći ili neprimjenljiv član ovog Ugovora zamijene drugim odgovarajućim članom.

Član 25

Izmjene i dopune ovog Ugovora se vrše aneksom, u pisanoj formi.

Član 26

Ugovor proizvodi pravno dejstvo danom potpisivanja od strane ovlašćenih predstavnika Ugovornih strana.

Član 27

Sljedeći dodaci su sastavni dio ovog Ugovora.

- 1) Dodatak 1: Rezerva za održavanje frekvencije (FCR)
- 2) Dodatak 2: Automatska rezerva za ponovno uspostavljanje frekvencije (aFRR)
- 3) Dodatak 3: Ručna rezerva za ponovno uspostavljanje frekvencije (mFRR)

- 4) Dodatak 4: Rezerva (RR) - balansna energija
- 5) Dodatak 5: Posebni režim
- 6) Dodatak 6: Ovlašćena lica i kontakti
- 7) Dodatak 7: Protokol za razmjenu informacija i podataka od značaja za realizaciju ovog ugovora u slučaju nedostupnosti informacionih sistema

Član 28

Izmjene i dopune podataka sadržanih u prilogima vrše se po potrebi, na predlog jedne od Ugovornih strana.

Član 29

Ugovor je sačinjen u 4 istovjetnih primjeraka, od kojih svaka Ugovorna strana zadržava po 2.

U Podgorici, dana *[Unijeti: Datum]* godine,

CGES

Generalni direktor
[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

Dodatak 1: REZERVA ZA ODRŽAVANJE FREKVENCIJE (FCR)

Proizvod i smjer	FCR - simetrični proizvod (pozitivan i negativan smjer)
Karakteristike i zahtjevi	Uslovi za PUB - definicija proizvoda i zahtjevi za pružaoce FCR
Regulacione jedinice	Prema posljednjoj važećoj Potvrdi o priznavanju tehničke osposobljenosti (prilaže se)
Kvalifikovani kapacitet (MW)	FCR: _ MW
Zakup balansnog kapaciteta	Uslovi za PUB i Aukcijska pravila (moguć izbor nedjeljive ponude)
Cijena	Aukcijska pravila i Uslovi za PUB
Ponude balansne energije	Ne primjenjuje se
Aktivacija	Uslovi za PUB - aktivacija balansne energije FCR
Mjerenja	Uslovi za PUB - zahtjevi za pružaoce FCR
Količina aktivirane energije	Uslovi za PUB - određivanje količine aktivirane balansne energije FCR
Obračun, računi i poravnanje	Uslovi za PUB - poravnanje, računi i finansijska kompenzacija FCR
Ugovorna kazna	Uslovi za PUB - posljedice nedosljednog sprovođenja (FCR)
Posebni režim	Prilog 1 Uslova za PUB - cijena zakupa FCR
Obezbjedenje	Kvalifikovani kapacitet x 5.000,00 EUR/MW

Ovaj Dodatak potpisuje se uz Ugovor i proizvodi dejstvo ako je usluga u Specifikaciji označena sa DA.

U Podgorici, dana **[Unijeti: Datum]** godine,

CGES

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

Dodatak 2: AUTOMATSKA REZERVA ZA PONOVO USPOSTAVLJANJE FREKVENCIJE (aFRR)

Proizvod i smjer	aFRR+ (pozitivan) i aFRR- (negativan smjer); po smjeru posebna kvalifikacija i ponude
Karakteristike i zahtjevi	Uslovi za PUB - definicija proizvoda (kapacitet i energija) i zahtjevi za pružaoce aFRR
Regulacione jedinice / grupe	Prema posljednjoj važećoj Potvrdi o priznavanju tehničke osposobljenosti (prilaže se)
Kvalifikovani kapacitet (MW)	aFRR+: _ MW aFRR-: _ MW
Zakup balansnog kapaciteta	Uslovi za PUB i Aukcijska pravila (djeljive ponude, ne manje od 1 MW)
Ponude balansne energije	Uslovi za PUB i Aukcijska pravila; obavezne u visini zakupljenog kapaciteta
Cijena	Aukcijska pravila i Uslovi za PUB (energija: marginalna cijena)
Aktivacija	Uslovi za PUB - aktivacija ponuda aFRR; telefonska aktivacija kod tehničkih problema
Mjerenja	Uslovi za PUB - zahtjevi za pružaoce aFRR
Količina aktivirane i realizovane energije	Uslovi za PUB - određivanje količine aktivirane balansne energije aFRR
Obračun, računi i poravnanje	Uslovi za PUB - obračun, računi i finansijska poravnanja aFRR
Ugovorna kazna	Uslovi za PUB - posljedice nedosljednog sprovođenja (aFRR)
Posebni režim	Prilog 1 Uslova za PUB - cijena zakupa i ograničenje cijene aktivacije aFRR
Obezbjeđenje	Kvalifikovani kapacitet (veći smjer) x 5.000,00 EUR/MW

Ovaj Dodatak potpisuje se uz Ugovor i proizvodi dejstvo ako je usluga u Specifikaciji označena sa DA.

U Podgorici, dana [Unijeti: Datum] godine,

CGES

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

Dodatak 3: RUČNA REZERVA ZA PONOVO USPOSTAVLJANJE FREKVENCIJE (mFRR)

Proizvod i smjer	mFRR+ (pozitivan) i mFRR- (negativan smjer); po smjeru posebna kvalifikacija i ponude
Karakteristike i zahtjevi	Uslovi za PUB - definicija proizvoda (kapacitet i energija) i zahtjevi za pružaoce mFRR
Regulacione jedinice	Prema posljednjoj važećoj Potvrdi o priznavanju tehničke osposobljenosti (prilaže se)
Kvalifikovani kapacitet (MW)	mFRR+: _MW mFRR-: _MW
Zakup balansnog kapaciteta	Uslovi za PUB i Aukcijska pravila (djeljive ponude, ne manje od 1 MW)
Ponude balansne energije	Uslovi za PUB i Aukcijska pravila; obavezne u visini zakupljenog kapaciteta
Cijena	Aukcijska pravila i Uslovi za PUB (energija: marginalna cijena)
Aktivacija	Uslovi za PUB - aktivacija ponuda mFRR; telefonska aktivacija kod tehničkih problema
Mjerenja	Uslovi za PUB - zahtjevi za pružaoce mFRR
Količina aktivirane i realizovane energije	Uslovi za PUB - određivanje količine aktivirane balansne energije mFRR
Obračun, računi i poravnanje	Uslovi za PUB - obračun, računi i finansijska poravnanja mFRR
Ugovorna kazna	Uslovi za PUB - posljedice nedosljednog sprovođenja (mFRR)
Posebni režim	Prilog 1 Uslova za PUB - cijena zakupa i ograničenje cijene aktivacije mFRR
Obezbjeđenje	Kvalifikovani kapacitet (veći smjer) x 5.000,00 EUR/MW

Ovaj Dodatak potpisuje se uz Ugovor i proizvodi dejstvo ako je usluga u Specifikaciji označena sa DA.

U Podgorici, dana **[Unijeti: Datum]** godine,

CGES

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

Dodatak 4: ZAMJENSKA REZERVA (RR) - BALANSNA ENERGIJA

Proizvod i smjer	Balansna energija RR, pozitivan i negativan smjer; bez zakupa balansnog kapaciteta
Karakteristike i zahtjevi	Uslovi za PUB - zamjenska rezerva
Regulacione jedinice	Prema posljednjoj važećoj Potvrdi o priznavanju tehničke osposobljenosti (prilaže se)
Ponude balansne energije	Aukcijska pravila: putem Platforme, za period isporuke od jednog sata, najkasnije 55 minuta prije početka obračunskog intervala, ne manje od 1 MW, nezavisno po smjerovima, djeljive ponude
Cijena	Aukcijska pravila i Uslovi za PUB (marginalna cijena energije)
Aktivacija	Uslovi za PUB - zamjenska rezerva; telefonska aktivacija kod tehničkih problema
Mjerenja i količina energije	Uslovi za PUB - zamjenska rezerva
Obračun, računi i poravnanje	Uslovi za PUB - zamjenska rezerva
Ugovorna kazna	Uslovi za PUB - zamjenska rezerva
Obezbjedenje	Instrument obezbjeđenja iz Ugovora; osnovica: najveća ponuđena količina RR (MW) x 5.000,00 EUR/MW

Napomena: Aukcijska pravila (v3) predviđaju samo kupoprodaju balansne energije RR; zakup balansnog kapaciteta RR nije predmet aukcija.

Ovaj Dodatak potpisuje se uz Ugovor i proizvodi dejstvo ako je usluga u Specifikaciji označena sa DA.

U Podgorici, dana **[Unijeti: Datum]** godine,

CGES

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

Dodatak 5: POSEBNI REŽIM*pružanje usluga pod uslovima iz Priloga 1 Uslova za PUB*

Ovaj Dodatak zaključuju CGES i Pružalac usluge na zahtjev CGES-a i u roku koji CGES odredi, po objavi obavještenja o nepostojanju tržišne konkurencije, odnosno o neuspješnoj tržišnoj nabavci, u skladu sa Ugovorom, članom 241 stav 6 ZOPREEG i Uslovima za PUB. Uslovi su unaprijed određeni Prilogom 1 Uslova za PUB i ne pregovaraju se.

Usluga(e) i smjer	
Nedostajući balansni kapacitet (MW)	
Dodijeljena količina i raspored	Određuje CGES srazmjerno kvalifikovanom odnosno prekvalifikovanom kapacitetu Pružaoca usluge umanjenom za već ugovoreni zakup, u skladu sa Uslovima za PUB i Prilogom 1
Cijena	Regulisana cijena prema Prilogu 1 Uslova za PUB
Period primjene	Za vrijeme trajanja nepostojanja tržišne konkurencije, odnosno neuspješne tržišne nabavke; prestaje ponovnim uspostavljanjem uslova za tržišnu nabavku
Pravni osnov	Član 241 stav 6 ZOPREEG; Uslovi za PUB i Prilog 1

Potpisuju ovlašćena lica CGES-a i Pružaoca usluge, sa datumom zaključenja.

U Podgorici, dana *[Unijeti: Datum]* godine,

CGES

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

Dodatak 6: OVLAŠĆENA LICA I KONTAKTI
operativna komunikacija, obračun i fakture

	telefon	elektronska pošta
Pružalac usluge:		
Ovlašćeno lice za realizaciju Ugovora		
Dežurna služba (24/7)		
Obračun i fakture		
CGES:		
Ovlašćeno lice za realizaciju Ugovora		
Nacionalni dispečerski centar (24/7)		
Obračun i fakture		

Promjena podataka konstatuje se zapisnikom koji potpisuju ovlašćeni predstavnici i ne zahtijeva izmjenu Ugovora.

Dodatak 7: Protokol za razmjenu informacija i podataka od značaja za realizaciju ovog ugovora u slučaju nedostupnosti informacionih sistema

Prilog 2.3 b: Ugovor o nabavci nefrekvencijskih pomoćnih usluga

UGOVOR O NABAVCI NEFREKVENCIJSKIH POMOĆNIH USLUGA

(dalje u tekstu: Ugovor)

između

Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD, Podgorica

Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 18

81000 Podgorica

PIB: 02751372

u svojstvu operatora prenosnog sistema

koga zastupa: Generalni direktor, *[Unijeti: Ime i prezime]*

(dalje u tekstu: **CGES**),

i

[Unijeti: Naziv pružaoca usluge]

[Unijeti: Adresa]

[Unijeti: Poštanski broj i grad]

PIB: *[Unijeti: PIB]*

u svojstvu *[navesti: vrstu usluge]*

koga zastupa: *[Unijeti: Funkcija]*, *[Unijeti: Ime i prezime]*,

(dalje u tekstu: **Pružalac usluge**),

ili po pravilu, dalje u tekstu pod pojedinačnim nazivom: Ugovorna strana ili zajedničkim: Ugovorne strane

I OPŠTE ODREDBE

Član 1

(1) Ovim ugovorom uređuju se pitanja obezbjeđenja:

- ☐ regulacije napona i reaktivne snage proizvodnjom ili potrošnjom reaktivne energije, i kompenzacijskog rada za potrebe regulacije napona i reaktivne snage,
- ☐ pogonske spremnosti generatorskih jedinica za ponovno pokretanje elektroenergetskog sistema iz beznaponskog stanja (black-start);
- ☐ pogonske spremnosti generatorskih jedinica za ostrvski rad dijela sistema.
- ☐ inercije za osiguranje stabilnosti lokalne mreže i struje kratkog spoja

(Od navedenih usluga izabrati one na koje se Ugovor odnosi)

(2) Ugovorne strane radi obezbjeđenja nefrekvencijskih pomoćnih usluga iz stava 1 ovog člana utvrđuju:

- 1) način definisanja obima pomoćnih usluga
- 2) izvor podataka o objektu iz kog se pruža pomoćna usluga uključujući ovlašćeno osoblje za saradnju po pitanju obezbjeđenja pomoćnih usluga;
- 3) način određivanja naknade, način obračuna, plaćanje i rok plaćanja naknade za pružanje pomoćne usluge.

II REGULACIJA NAPONA

Član 2

- (1) Pomoćnu uslugu regulacije napona i reaktivne snage obezbjeđuju generatorske jedinice i uređaji Pružaoca usluge za koje posjeduje važeću potvrdu o osposobljenosti za pružanje usluge regulacije napona i reaktivne snage (proizvodnjom ili potrošnjom reaktivne energije) i kompenzacijskog rada.
- (2) Energetsko-tehničke karakteristike generatorskih jedinica i uređaja iz stava 1 ovog člana date su u izvještaju o provedenom ispitivanju sposobnosti izdatom uz potvrdu iz stava 1 ovog člana.

Član 3

- (1) Operator prenosnog sistema usluge regulacije napona i reaktivne snage nabavlja na transparentan i nediskriminatoran način sprovođenjem postupka nabavke putem javnog nadmetanja koje se može sprovoditi periodično (godišnje, mjesečno, nedjeljno, dnevno i/ili unutarдневно) sa unaprijed određenim najmanje sljedećim:
 - 1) tehničkim i finansijskim parametrima proizvoda,
 - 2) periodom za koji se sprovodi nadmetanje,
 - 3) načinom podnošenja ponuda,
 - 4) vremenom podnošenja ponuda,
 - 5) specifikacijom ponude,
 - 6) metodom odabira ponuda, i
 - 7) traženom količinom.
- (2) Pružalac usluge nudiće angažovanje u neprekidnom trajanju svih kapaciteta za proizvodnju i apsorpciju reaktivne snage na svim generatorskim jedinicama i uređajima iz člana 2 stav 1 ovog Ugovora, u skladu sa pozivom iz stava 1 ovog člana.
- (3) Za slučaj kada nema tržišne konkurencije i to je utvrđeno odlukom Regulatorne agencije za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti (u daljem tekstu: Agencija) o izuzeću od nabavke nefrekvencijskih pomoćnih usluga po tržišnim principima, cijena usluge iz člana 2 jednaka je odgovarajućoj regulisanoj cijeni datoj u pozivu iz stava 1 ovog člana.
- (4) U ostalim slučajevima cijena usluge iz člana 2 jednaka je ponuđenoj cijeni za angažovanje predmetnog resursa.
- (5) CGES registruje pokušaje aktivacija i vrijeme za koje generatorska jedinica ili uređaj nije u stanju da reguliše napon u okvirima tehničkih karakteristika iz prihvaćene ponude i utvrđuje adekvatnost pružene usluge.
- (6) U slučaju kada se u skladu sa stavom 5 ovog člana utvrdi da usluga nije raspoloživa ili da ne odgovara tehničkim karakteristikama pružaoca utvrđenim tokom pretkvalifikacionog postupka, u više od 5% vremena, odnosno slučajeva aktivacije, u kojem je prijavljena raspoloživost tokom obračunskog perioda, pružalac usluge nema pravo na ugovorenu naknadu u tom obračunskom periodu.

Član 4

- (1) CGES angažuje resurse u realnom vremenu za potrebe regulacije napona izdavanjem naloga odgovornom licu Pružaoca usluge (dežurnom rukovaocu komande u elektrani), u formi depeše, sa navedenom zahtijevanom vrijednošću napona ili zahtijevanim iznosom proizvodnje ili apsorpcije reaktivne energije.
- (2) Pružalac usluge će omogućiti uključanje svih svojih generatorskih jedinica ili uređaja u sistem za automatsku regulaciju napona, koji je vođen od strane odgovarajućeg modula SCADA EMS u Nacionalnom dispečerskom centru.
- (3) Pružalac usluge će obezbijediti lokalnu opremu za automatsku regulaciju napona, dok će CGES obezbijediti funkcionisanje telekomunikacione opreme, kao i prenosne puteve za prenos signala

od Nacionalnog dispečerskog centra od generatorskih jedinica koje vrše automatsku regulaciju napona.

III UČEŠĆE U USPOSTAVLJANJU EES-A

Član 5

- (1) Pomoćnu uslugu ponovnog pokretanja elektroenergetskog sistema iz beznaponskog stanja (black-start) obezbjeđuju generatorske jedinice Pružaoca usluge za koje posjeduje važeću potvrdu o osposobljenosti za pružanje usluge black-start-a
- (2) Energetsko-tehničke karakteristike generatorskih jedinica iz stava 1 ovog člana date su u izvještaju o provedenom ispitivanju sposobnosti izdatom uz potvrdu iz stava 1 ovog člana.

Član 6

- (1) Operator prenosnog sistema uslugu black-starta nabavlja na transparentan i nediskriminatoran način sprovođenjem postupka nabavke putem javnog nadmetanja koje se može sprovoditi periodično (godišnje, mjesečno, nedjeljno, dnevno i/ili unutarдневно) sa unaprijed određenim najmanje sljedećim:
 - 1) tehničkim i finansijskim parametrima proizvoda,
 - 2) periodom za koji se sprovodi nadmetanje,
 - 3) načinom podnošenja ponuda,
 - 4) vremenom podnošenja ponuda,
 - 5) specifikacijom ponude,
 - 6) metodom odabira ponuda, i
 - 7) traženom količinom.
- (2) Pružalac usluge nudiće angažovanje svih kapaciteta koji su kvalifikovani za pružanje usluge black-start-a, u skladu sa pozivom iz stava 1 ovog člana.
- (3) Za slučaj kada nema tržišne konkurencije i to je utvrđeno odlukom Agencije o izuzeću od nabavke nefrekvencijskih pomoćnih usluga po tržišnim principima, cijena usluge iz člana 5 jednaka je regulisanoj cijeni dato u pozivu iz stava 1 ovog člana.
- (4) U ostalim slučajevima cijena usluge iz člana 5 jednaka je ponuđenoj cijeni za angažovanje predmetnog resursa.
- (5) CGES registruje situacije u kojima generatorska jedinica nije bila u stanju da pruži uslugu i i utvrđuje adekvatnost pružene usluge.
- (6) U slučaju kada se u skladu sa stavom 5 ovog člana utvrdi da usluga nije raspoloživa ili da ne odgovara tehničkim karakteristikama pružaoca utvrđenim tokom pretkvalifikacionog postupka, u više od 5% vremena, odnosno slučajeva aktivacije, u kojem je prijavljena raspoloživost tokom obračunskog perioda, pružalac usluge nema pravo na ugovorenu naknadu u tom obračunskom periodu.

Član 7

- (1) CGES izdaje nalog za pokretanje sistema iz beznaponskog stanja u formi depeše.
- (2) Ponovno pokretanje sistema se vrši u skladu sa „Procedurom pokretanja sistema iz beznaponskog stanja“ koju utvrđuje CGES.

Član 8

- (1) U slučaju aktiviranja usluge iz člana 5 ovog Ugovora, CGES je dužan da registruje:

- 1) vrijeme kada je izvršeno beznaponsko pokretanje generatora i ukupno trajanje ostrvskog rada do vremena sinhronizacije na EES;
 - 2) oznaku generatorske jedinice koja je pokrenuta iz beznaponskog stanja;
 - 3) razloge zbog kojih je izvršeno beznaponsko pokretanje generatorske jedinice;
 - 4) vrijeme kada generatorska jedinica nije u stanju da se pokrene iz beznaponskog stanja u okviru tehničkih karakteristika.
- (2) CGES je dužan da o registrovanim podacima iz stava 1 ovog člana pisanim putem obavijesti Pružaoca usluge u roku od tri radna dana od dana registracije podataka.

Član 9

- (1) Pružalac usluge je dužan da na zahtjev CGES-a omogući obavljanje testa spremnosti agregata za samostalno pokretanje.
- (2) Test spremnosti iz stava 1 ovog člana se sastoji od:
 - 1) Pokretanja generatora bez prisustva spoljašnjeg napona;
 - 2) Priključenja generatora na sistem sabirnica ili sekciju na kojoj nije prisutan napon;
 - 3) Stavljanja pod napon jednog od 110kV dalekovoda;
 - 4) Sinhronizacije dalekovoda sa ostatkom mreže.
- (3) CGES neće zahtijevati više od jednog testiranja za vrijeme trajanja ovog Ugovora.

IV OSTRVSKI RAD

Član 10

- (1) Pomoćnu uslugu ostrvskog rada obezbjeđuju generatorske jedinice Pružaoca usluge za koje posjeduje važeću potvrdu o osposobljenosti za pružanje usluge ostrvskog rada.
- (2) Energetsko-tehničke karakteristike generatorskih jedinica iz stava 1 ovog člana date su u izvještaju o provedenom ispitivanju sposobnosti izdatom uz potvrdu iz stava 1 ovog člana.

Član 11

- (1) Operator prenosnog sistema uslugu ostrvskog rada nabavlja na transparentan i nediskriminatoran način sprovođenjem postupka nabavke putem javnog nadmetanja koje se može sprovoditi periodično (godišnje, mjesečno, nedjeljno, dnevno i/ili unutarдневно) sa unaprijed određenim najmanje sljedećim:
 - 1) tehničkim i finansijskim parametrima proizvoda,
 - 2) periodom za koji se sprovodi nadmetanje,
 - 3) načinom podnošenja ponuda,
 - 4) vremenom podnošenja ponuda,
 - 5) specifikacijom ponude,
 - 6) metodom odabira ponuda, i
 - 7) traženom količinom.
- (2) Pružalac usluge nudiće angažovanje svih kapaciteta koji su kvalifikovani za pružanje usluge, u skladu sa pozivom iz stava 1 ovog člana.
- (3) Za slučaj kada nema tržišne konkurencije i to je utvrđeno odlukom Agencije o izuzeću od nabavke nefrekvencijskih pomoćnih usluga po tržišnim principima, cijena usluge iz člana 10 jednaka je regulisanoj cijeni datoj u pozivu iz stava 1 ovog člana.
- (4) U ostalim slučajevima cijena usluge iz člana 10 jednaka je ponuđenoj cijeni za angažovanje predmetnog resursa.
- (5) CGES registruje situacije u kojima generatorska jedinica nije bila u stanju da pruži uslugu i utvrđuje adekvatnost pružene usluge.

- (6) U slučaju kada se u skladu sa stavom 5 ovog člana utvrdi da usluga nije raspoloživa ili da ne odgovara tehničkim karakteristikama pružaoca utvrđenim tokom pretkvalifikacionog postupka, u više od 5% vremena, odnosno slučajeva aktivacije, u kojem je prijavljena raspoloživost tokom obračunskog perioda, pružalac usluge nema pravo na ugovorenu naknadu u tom obračunskom periodu.

Član 12

- (1) U slučaju aktiviranja usluge iz člana 10 ovog Ugovora, CGES je dužan da registruje:
- 1) vrijeme kada je započet ostrvski rad i ukupno trajanje ostrvskog rada do vremena sinhronizacije na EES;
 - 2) oznaku generatorske jedinice koja je radila u ostrvskom radu;
 - 3) razloge zbog kojih jedinica radila u ostrvskom radu;
- (2) CGES je dužan da o registrovanim podacima iz stava 1 ovog člana pisanim putem obavijesti Pružaoca usluge u roku od tri radna dana od dana registracije podataka.

V INERCIJA

Član 13

- (1) Pružalac usluge **je/nije** dužan da pruža usluge inertnosti za osiguranje stabilnosti lokalne mreže i struje kratkog spoja, obzirom da kao pružalac pretkvalifikovan za pružanje drugih nefrekvencijskih usluga **ima/nema** odgovarajuće tehničke mogućnosti.
- (2) Usluge iz stava 1 ovog člana su besplatne.

VI OVLAŠĆENO OSOBLJE ZA SARADNJU

Član 14

- (1) Spisak lica ovlašćenih za realizaciju ovog Ugovora dat je u Dodatku 1.
- (2) Ugovorne strane se obavezuju da blagovremeno pisanim putem jedna drugu obavještavaju o promjeni podataka o odgovornim licima.

VII PLAĆANJE USLUGA

Član 15

- (1) Obračunski period za obračun i naplatu pomoćnih usluga utvrđuje se kao kontinualni period od svakog 1. u mjesecu u 00:00 sati do 1. u sljedećem mjesecu u 00:00 sati (mjesečni obračunski period).
- (2) Izuzetno, obračunski period za usluge black-start-a i ostrvskog rada je kontinualni period od dana početka primjene ugovora u 00:00 do istog dana u 00:00 naredne godine (godišnji obračunski period).

Član 16

- (1) Strane će naknade za usluge i druga potraživanja po osnovu ovog Ugovora fakturisati nakon isteka obračunskog perioda, do 15. u tekućem mjesecu za prethodni obračunski period.
- (2) Strane su dužne da fakturisani iznos plate do 20. u tekućem mjesecu koji slijedi obračunskom periodu.
- (3) Sva plaćanja koja proističu iz ovog Ugovora će biti izvršena prema instrukcijama iz fakture.

- (4) Ukoliko jedna od strana ne izvrši svoju obavezu u roku naznačenom u stavu 2 ovog člana, po isteku tog roka platiće zateznu kamatu u skladu sa odredbama odnosnih zakonskih i podzakonskih propisa Crne Gore.

VIII RJEŠAVANJE SPOROVA

Član 17

- (1) Eventualne sporove koji nastanu u vezi sa tumačenjem ili primjenom ovog Ugovora, Ugovorne strane će nastojati da riješe sporazumno.
- (2) U tu svrhu, Ugovorna strana koja inicira pregovore je dužna da dostavi drugoj Ugovornoj strani preporučeno pismo sa potvrdom prijema sljedećeg sadržaja:
- 1) pozivnu identifikaciju Ugovora (naziv i datum potpisivanja);
 - 2) predmet spora i kratak opis trenutnog stanja;
 - 3) datum i mjesto sastanka radi postizanja sporazumnog rješenja.
- (3) U slučaju da se nastali spor ne može riješiti sporazumno, Ugovorne strane spor rješavaju pred Agencijom, ako Ugovorne strane povjere rješavanje spora Agenciji, u protivnom spor se rješava pred Privrednim sudom Crne Gore.
- (4) Ugovorne strane ovim putem ugovaraju da svaka od ugovornih strana do donošenja odluke Agencije iz stava 3 ovog člana, može da odustane od rješavanja spora kod Agencije, pa u tom slučaju ugovaraju nadležnost Privrednog suda Crne Gore.

IX ZAVRŠNE ODREDBE

Član 18

Ugovorne strane su saglasne da će se u skladu sa predmetom ugovora primjenjivati svi članovi , izuzev članova _____jer se isti ne odnose na predmet Ugovora.

Član 19

Ovaj Ugovor se primjenjuje od _____. godine do _____. godine.

Član 20

Ako u toku važenja ovog Ugovora dođe do izmjene odnosnih zakonskih ili podzakonskih propisa, Ugovorne strane će u najkraćem roku aneksom ovog Ugovora, uskladiti odgovarajuće odredbe ovog Ugovora sa navedenim izmjenama zakona ili podzakonskih propisa.

Član 21

- (1) Ako bilo koji član ovog Ugovora postane nevažeći ili neprimjenljiv, to ne utiče na punovažnost ostalih članova ovog Ugovora i preostale odredbe ostaju na snazi.
- (2) Ugovorne strane se obavezuju da u najkraćem roku nevažeći ili neprimjenljiv član ovog Ugovora zamijene drugim odgovarajućim članom.

Član 22

Izmjene i dopune ovog Ugovora se vrše aneksom, u pisanoj formi.

Član 23

Ugovor proizvodi pravno dejstvo danom potpisivanja od strane ovlašćenih predstavnika Ugovornih strana.

Član 24

Sljedeći dodaci su sastavni dio ovog Ugovora.

- 1) Dodatak 1: Spisak odgovornih lica za realizaciju ugovora o pružanju pomoćnih usluga.
- 2) Dodatak 2: Spisak važećih potvrda o osposobljenosti za pružanje nefrekvencijskih pomoćnih usluga

Član 25

- (1) Izmjene i dopune podataka sadržanih u prilogima vrše se po potrebi, na predlog jedne od Ugovornih strana.
- (2) Promijenjeni podaci iz Dodataka 1 ovog Ugovora utvrđuju se u zapisniku koji potpisuju ovlašćeni predstavnici Ugovornih strana.
- (3) Zapisnik iz stava 2 ovog člana sačinjava se u istom broju primjeraka u kojem je sačinjen ovaj Ugovor.

Član 26

Ugovor je sačinjen u šest istovjetnih i originalnih primjeraka, od kojih svaka Ugovorna strana zadržava po tri primjerka.

U Podgorici, dana *[Unijeti: Datum]* godine,

CGES

Generalni direktor
[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

Izvršni direktor
[Unijeti: Ime i prezime]

DODATAK 1: Spisak odgovornih lica za realizaciju ugovora o pružanju pomoćnih usluga

Za CGES:

Ime	Funkcija	Telefon / Faks	E-mail
za Ugovorne odnose:			
za Operativno upravljanje:			
za Obračun i plaćanje:			

Za Pružaoca usluge:

Ime	Funkcija	Telefon / Faks	E-mail
za Ugovorne odnose:			
za Operativno upravljanje:			
za Obračun i plaćanje:			

U Podgorici, dana *[Unijeti: Datum]* godine,

CGES

Generalni direktor

[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

DODATAK 2: Spisak važećih potvrda o osposobljenosti za pružanje nefrekvencijskih pomoćnih usluga

Potvrda	Vrsta usluge	broj	Datum izdavanja	važi do

U Podgorici, dana *[Unijeti: Datum]* godine,

CGES

Generalni direktor
[Unijeti: Ime i prezime]

Pružalac usluge

[Unijeti: Ime i prezime]

Obrazloženje

U skladu sa članom 87 stav 1 tačka 8 i članom 91 stav 1 tačka 4 Zakona o energetici propisano je da se Pravilima uređuju formularni ugovori kojima se reguliše:

1. izgradnja infrastrukture za priključenje i priključenje sa podnosiocima zahtjeva za priključenje;
2. korišćenje prenosnog sistema, sa korisnicima prenosnog sistema;
3. nabavka pomoćnih usluga i balansne energije, po potrebi aktivacijom rezerve, sa davaocima usluga.

Imajući u vidu navedeni zakonski osnov, formularni ugovori kojima se uređuje nabavka pomoćnih usluga i balansne energije predstavljaju sastavni dio Pravila i moraju biti usaglašeni sa dokumentima kojima se bliže uređuje ova oblast.

S tim u vezi, nabavka pomoćnih usluga i balansne energije uređena je Uslovima i odredbama za pružaoce usluga balansiranja na tržištu balansnih usluga Crne Gore, kao i Pravilima za pružanje nefrekvencijskih pomoćnih usluga. Kako je javna rasprava povodom ovih dokumenata okončana, a rješenja usvojena u njihovom konačnom tekstu se razlikuju od postojećih formularnih ugovora, ukazala se potreba da se navedeni član Pravila, kao i pripadajući formularni ugovori (Ugovor o nabavci pomoćnih usluga i Ugovor o nabavci balansnog kapaciteta i balansne energije), ažuriraju i usklade sa navedenim dokumentima, radi obezbjeđenja pravne sigurnosti i dosljedne primjene propisa koji uređuju ovu oblast.

3. U članu 154 stav 1 tačka 4 brišu se riječi “kao ekvivalentni potrošač”.

Obrazloženje:

U članu 30 st. 4 i 5 Metodologije za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda operatora sistema i cijena, rokova i uslova za korišćenje prenosnog sistema električne energije ("Službeni list CG", broj 56/25), prepoznata je mogućnost da zatvoreni distributivni sistem predaje električnu energiju u prenosni sistem, a ne samo da je preuzima kao potrošač.

Formulacija u članu 154 stav 1 tačka 4 Nacrta Pravila zatvoreni distributivni sistem tretira isključivo kao ekvivalentnog potrošača, čime se ne uvažava mogućnost da isti, u skladu sa Metodologijom, predaje električnu energiju u prenosni sistem. Ovakvo rješenje dovodi do neusklađenosti između Pravila i Metodologije, što u praksi može stvoriti nedoumice prilikom obračuna i korišćenja prenosnog sistema od strane zatvorenog distributivnog sistema.

Radi otklanjanja ove neusklađenosti i usaglašavanja sa članom 30 st. 4 i 5 Metodologije, mijenja se predmetna odredba na gore navedeni način.

4. Sajber bezbjednost

U članu 8 stav 1 Pravila dodaju se tačke 27 i 28, a dosadašnje tačke 27-42 postaju 29-44.

27) sajber bezbjednost podrazumijeva sve aktivnosti koje su nužne za zaštitu od sajber prijetnji i incidenata kojima su izloženi mrežni i informacioni sistemi, korisnici tih sistema i drugi organi i lica na koje te sajber prijetnje i incidenti utiču;

28) sajber incident je svaki događaj koji kompromituje povjerljivost, cjelovitost i dostupnost skladištenih, prenesenih ili obrađenih podataka ili usluga koje mrežni i informacioni sistemi pružaju ili kojima omogućavaju pristup;

Obrazloženje:

Uvođenje pojmova „sajber bezbjednost“ i „sajber incident“ u osnovne definicije Pravila predstavlja neophodan korak u modernizaciji i usklađivanju regulatornog okvira sa savremenim tehnološkim izazovima u funkcionisanju elektroenergetskog sistema.

Usljed ubrzane digitalizacije, uvođenja pametnih mreža i sve veće zavisnosti prenosnog sistema od složenih informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) i naprednih sistema, elektroenergetska infrastruktura postaje sve izloženija potencijalnim sajber prijetnjama.

Dodatno, predložene definicije prate standarde i smjernice Evropske mreže operatora prenosnih sistema za električnu energiju (ENTSO-E).

5. Ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi Investitor

U članu 4 Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi Investitor dodaju se stavovi 3 i 4 koji glase:

„(3) U slučaju da se odlukom nadležnog organa Investitoru ne izda dozvola za izgradnju proizvodnog objekta ili izda dozvola za izgradnju objekta manje priključne snage od snage čije se priključenje

dozvoljava ovim Ugovorom, Investitor nema pravo na povraćaj novčanog iznosa koji je platio po ovom ugovoru na ime naknade za priključenje.

(4) U slučaju da se odlukom nadležnog organa investitoru izda dozvola za izgradnju objekta manje priključne snage od snage ugovorene ovim ugovorom, danom izdavanja takve dozvole oslobađa se prenosni kapacitet za razliku između ugovorene priključne snage i snage proizvodnog objekta čija je izgradnja odobrena odlukom nadležnog organa te u tom trenutku investitoru prestaje pravo na taj prenosni kapacitet bez obzira što je izvršio plaćanje naknade za priključenje i za tu razliku.“

Dodaje se član 11. a članovi 11, 12, 13, 14, 15 i 16 postaju 12, 13, 14, 15, 16 i 17.

Sajber bezbjednost

Član 11

1. Investitor je dužan da obezbijedi sajber bezbjednost sistema i komunikacione infrastrukture objekta u skladu sa zahtjevima CGES-a, zakonom, Pravilima i važećim standardima ISO 27001, IEC 62443.
2. Investitor je dužan da postupi po zahtjevima CGES-a koji se odnose na zaštitu komunikacionih, informacionih i upravljačkih sistema od neovlašćenog pristupa, sajber napada i drugih rizika koji mogu uticati na siguran i pouzdan rad prenosnog sistema.
3. U slučaju sajber incidenta ili drugog događaja koji može uticati na rad prenosnog sistema, Investitor je dužan da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 časa, obavijesti CGES i postupi po njegovim zahtjevima i instrukcijama.

Obrazloženje:

Predložene izmjene i dopune tipskog ugovora imaju za cilj zaštitu integriteta prenosnog sistema, kako u pogledu optimalnog i efikasnog korišćenja mrežnih kapaciteta, tako i u pogledu zaštite kritične infrastrukture od savremenih informaciono-komunikacionih prijetnji. Dopunom člana 4 jasno se ugovorno reguliše status uplaćene naknade za priključenje i rezervisanog prenosnog kapaciteta u situacijama kada investitor, usljed odluka nadležnih državnih organa, ne uspije da realizuje projekat u punom ugovorenom obimu ili mu se izgradnja u potpunosti onemogućuje.

Radi izbjegavanja različitih tumačenja i mogućih sporova, potrebno je jasnije urediti slučajeve u kojima Investitor nema pravo na povraćaj uplaćene naknade za priključenje, kada razlozi nijesu na strani operatora prenosnog sistema.

Dodatno, uvođenje posebnog člana kojim se imperativno reguliše sajber bezbjednost predstavlja nužan odgovor na rastuće rizike u modernom elektroenergetskom sektoru. Proizvodni objekti investitora, a posebno oni sa složenim SCADA i upravljačkim sistemima, direktno komuniciraju sa informacionom infrastrukturom CGES-a, čime potencijalno postaju ulazne tačke za sajber napade. Vezivanje ugovornih obaveza za međunarodne standarde poput ISO 27001 i IEC 62443 garantuje da će objekat investitora biti projektovan i održavan po najvišim tehnološkim mjerilima, čime se sprječava ranjivost cjelokupne mreže. Konačno, propisivanje striktnog roka od maksimalno 24 časa za prijavu sajber incidenta od kritične je važnosti za operativnu sigurnost. Brza prijava omogućava dispečerskim centrima CGES-a da pravovremeno reaguju, softverski izoluju pogođeno postrojenje i spriječe kaskadno širenje malicioznih programa ili neovlašćenih upada na nacionalni i interkonektivni prenosni sistem.

6. Ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi CGES

U članu 4 Ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje i priključenju na prenosni sistem u slučaju kada infrastrukturu za priključenje gradi CGES dodaju se stavovi 2 i 3.

„(2) U slučaju da se odlukom nadležnog organa Investitoru ne izda dozvola za izgradnju proizvodnog objekta ili izda dozvola za izgradnju objekta manje priključne snage od snage čije se priključenje dozvoljava ovim Ugovorom, Investitor nema pravo na povraćaj novčanog iznosa koji je platio po ovom ugovoru na ime naknade za priključenje.

(3) U slučaju da se odlukom nadležnog organa investitoru izda dozvola za izgradnju objekta manje priključne snage od snage ugovorene ovim ugovorom, danom izdavanja takve dozvole oslobađa se prenosni kapacitet za razliku između ugovorene priključne snage i snage proizvodnog objekta čija je izgradnja odobrena odlukom nadležnog organa te u tom trenutku investitoru prestaje pravo na taj prenosni kapacitet bez obzira što je izvršio plaćanje naknade za priključenje i za tu razliku.”

Dodaje se član 9, a članovi 9,10,11,12,13 i 14 postaju 10, 11,12,13,14 i 15.

Sajber bezbjednost

Član 9

1. Investitor je dužan da obezbijedi sajber bezbjednost sistema i komunikacione infrastrukture objekta u skladu sa zahtjevima CGES-a, Zakonom, Pravilima i važećim standardima ISO 27001, IEC 62443.
2. Investitor je dužan da postupi po zahtjevima CGES-a koji se odnose na zaštitu komunikacionih, informacionih i upravljačkih sistema od neovlašćenog pristupa, sajber napada i drugih rizika koji mogu uticati na siguran i pouzdan rad prenosnog sistema.
3. U slučaju sajber incidenta ili drugog događaja koji može uticati na rad prenosnog sistema, Investitor je dužan da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 časa, obavijesti CGES i postupi po njegovim zahtjevima i instrukcijama.

Obrazloženje:

Predložene izmjene i dopune obrazložene su u prethodnom obrazloženju (tačka 5).

S poštovanjem,

UPRAVNI ODBOR

GENERALNI DIREKTOR

Ivan Asanović, dipl. inž. el.

